

Nr 87

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m.; given Stockholms slott den 11 februari 1955.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket;

2) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

3) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar; samt

4) lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

5) förordning om tillägg till förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet,

dels ock inhämta riksdagens yttrande över härvid likaledes fogade förslag till

6) förordning angående ändrad lydelse av § 6 förordningen den 26 maj 1922 (nr 383) om luftfart.

GUSTAF ADOLF

John Ericsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas två skilda lagstiftningsspörsmål, som har det gemensamt att de föreslagna lösningarna i båda fallen innefattar ändring av aktiebolagslagen.

Den första frågan gäller *lagstiftning om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket*. På detta område saknar den svenska

rätten f. n. en allmän reglering i lag. Det nu framlagda förslaget till lag i ämnet innebär, att det öppnas möjlighet för utländska bolag och utländska ekonomiska föreningar att under vissa förutsättningar idka näring i Sverige genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning, en *filial*. Därigenom skapas ett alternativ till den av utländska juridiska personer hittills anlitade metoden med särskilda svenska dotterbolag. Rätten att använda filialformen skall emellertid vara beroende på tillstånd av Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t skall kunna förbinda tillståndet med särskilda villkor och föreskrifter. Filial för ett utländskt företag skall enligt förslaget stå under ledning av en verkställande direktör, utrustad med en vidsträckt fullmakt att tala och svara för företaget och underkastad ett omfattande ansvar för verksamheten här i riket. Det utländska företaget skall i vad angår filialen ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse. I alla av filialens näringsverksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden skall företaget lyda under svensk lag samt vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande.

Lagförslaget upptar vidare bestämmelser om firma, registrering, bokföring, redovisning och revision m. m., allt såvitt avser verksamheten genom filial här i riket. Dessa bestämmelser har till väsentlig del utformats i anslutning till vad som gäller för svenska bolag och föreningar.

Den andra huvudfrågan i propositionen gäller *decentralisering av vissa ärenden enligt aktiebolagslagen m. fl. författningar*. Enligt åtskilliga bestämmelser i aktiebolagslagen har Kungl. Maj:t befogenhet att meddela dispens från vad som eljest generellt skall gälla. Den vanligaste typen av dylika ärenden avser tillstånd för utlänningar eller utomlands bosatta svenska medborgare att inneha vissa uppdrag, exempelvis som styrelseledamot, verkställande direktör, revisor och likvidator. I likhet med vad som redan gäller beträffande motsvarande uppdrag enligt lagen om ekonomiska föreningar föreslås nu, att Kungl. Maj:t skall kunna delegera sin dispensbefogenhet i dessa hänseenden till underordnad myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Samtidigt föreslås, att den prövning av vissa liknande ärenden, som enligt bestämmelser i lagen om understödsföreningar och luftfartsförordningen nu ankommer på Kungl. Maj:t, också skall kunna överflyttas på underordnad myndighet.

Förslaget omfattar emellertid även vissa andra dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag. I propositionen förordas nämligen vidare sådana ändringar av aktiebolagslagen att från Kungl. Maj:t skall kunna överflyttas ärenden om tillstånd att i vissa fall bestämma akties nominella belopp till mindre än 50 kronor, att ställa aktie till innehavaren och att i bolagsordning intaga bestämmelse, enligt vilken styrelseledamot eller likvidator skall kunna tillsättas i annan ordning än genom val på bolagsstämma.

De nya bestämmelserna föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1956.

Förslag

till

Lag

om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Utländskt företag, vilket enligt sitt hemlands lag är behörigen bildat och registrerat såsom bolag eller ekonomisk förening samt i hemlandet driver näringsverksamhet, må efter tillstånd av Konungen här i riket idka näring genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (*filial*) och i övrigt under villkor, som stadgas i denna lag eller eljest i lag eller författning. Konungen äger förbinda tillståndet med särskilda villkor och föreskrifter. Tillstånd må återkallas, när skäl därtill äro.

2 §.

Filialen skall stå under ledning av en verkställande direktör. Därjämte må en vice verkställande direktör utses.

Vad i denna lag är stadgat om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla beträffande vice verkställande direktör.

3 §.

Verkställande direktören skall vara myndig och bosatt här i riket.

4 §.

Det utländska företaget skall i vad angår filialen ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse. I alla av filialens näringsverksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden skall företaget lyda under svensk lag samt vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande.

5 §.

För verkställande direktören skall det utländska företaget utfärda fullmakt att i alla av filialens verksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden handla å företagets vägnar samt mottaga stämning för företaget och själv eller genom annan tala och svara.

Ansökan om tillstånd

6 §.

Ansökan om tillstånd enligt denna lag skall innehålla uppgift om

- 1) det utländska företagens och filialens verksamhet,
- 2) den ort, där filialkontoret skall vara beläget,
- 3) verkställande direktörens fullständiga namn, medborgarskap och hemvist samt

4) där det utländska företaget är aktiebolag, det belopp vartill bolagets aktiekapital uppgår och, därest ej hela aktiekapitalet inbetalats, hur mycket av aktiekapitalet som blivit inbetalat.

Vid ansökningen som skall ingivas till länsstyrelsen skola fogas

1) bevis att det utländska företaget är behörigen bildat och registrerat samt driver verksamhet i sitt hemland,

2) för det utländska företaget gällande bolagsordning, stadgar eller motsvarande grunder,

3) avskrift av det utländska företagens redovisningshandlingar för de tre senaste räkenskapsåren, i den mån dessa handlingar gjorts offentliga i företagets hemland,

4) bevis att verkställande direktören är myndig och bosatt här i riket,

5) förbindelse av det utländska företaget att i vad angår filialen ställa sig till efterrättelse såväl denna lag som svensk lag och författning i övrigt,

6) sådan fullmakt som i 5 § sägs samt

7) vederhäftig borgen eller annan godtagbar säkerhet för utskylder till stat och kommun under tre år.

7 §.

Sedan fullständiga ansökningshandlingar inkommit, har länsstyrelsen att med eget utlåtande insända handlingarna till Konungen.

Om firma och registrering, så ock om redovisning m. m.

8 §.

Det utländska företagens verksamhet genom filial här i riket skall bedrivas under firma, som upptager företagens namn med tillägg av ordet filial och med tydligt angivande av företagens nationalitet. Firman skall tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret eller register som avses i 15 § införda, ännu bestående firmor.

Firman skall tecknas av verkställande direktören ensam eller i förening med annan.

9 §.

Innan filialen börjar sin verksamhet, skall den anmälas för registrering hos registreringsmyndighet som i 15 § sägs. Bestämmelser om vad anmälan skall innehålla och om handlingar, som skola fogas vid anmälan, med-

delas av Konungen. Sker ändring i förhållande, som tidigare anmälts för registrering, skall anmälan härom ofördröjligen göras.

Det åligger verkställande direktören att göra anmälan som i första stycket sägs.

10 §.

Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om handling, som skall fogas vid anmälningen, icke iakttagits stadgade föreskrifter eller prövas eljest hinder mot registrering möta på grund av föreskrift i denna lag eller annan lag eller författning, skall registrering vägras.

Vägras registrering, skall registreringsmyndigheten ofördröjligen till det utländska företaget med posten översända underrättelse om beslutet med angivande av skälen därför. Är företaget missnöjt med beslutet, må företaget hos Konungen föra talan genom besvär, vilka vid äventyr av talans förlust skola inkomma inom två månader från beslutets dag.

11 §.

Filialen skall hava egen bokföring, helt skild från det utländska företagens bokföring i övrigt.

Vad för svenskt bolag eller svensk ekonomisk förening är stadgat angående bokföring och redovisning skall i tillämpliga delar gälla för filialen.

Verkställande direktörens förvaltning och filialens räkenskaper skola granskas av svensk auktoriserad revisor. Det åligger verkställande direktören tillse, att sådan revisor blir utsedd samt att redovisningshandlingarna inom tre månader efter räkenskapsårets slut för granskning överlämnas till denne i huvudskrift eller avskrift.

Vidare åligger det verkställande direktören att årligen, inom tre månader efter det att det utländska företagens redovisningshandlingar och revisionsberättelse blivit för företagens delägare framlagda, till registreringsmyndigheten insända avskrift av dels filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse för det sistförflutna räkenskapsåret, dels motsvarande handlingar för företaget i dess helhet, i den mån dessa handlingar gjorts offentliga i företagens hemland.

12 §.

Före utgången av den tid, för vilken säkerhet för utskylder till stat och kommun blivit ställd, skall, om verksamheten skall fortsätta, till länsstyrelsen ingivas ny vederhäftig borgen eller annan säkerhet för utskylder, som länsstyrelsen finner kunna godtagas, varje gång för en tid av tre år.

13 §.

Filialen skall på anmälan avföras ur registret

1) om det utländska företaget träder i likvidation eller försättes i konkurs eller om eljest företagens eller filialens verksamhet skall upphöra enligt lagen i företagens hemland,

2) om av annan anledning det utländska företagens eller filialens verksamhet skall upphöra jämlikt beslut av företaget,

3) om filialen saknar behörig verkställande direktör och denna brist icke avhjälpes utan dröjsmål,

4) om säkerhet för utskylder på sätt i 12 § sägs ej ställes och denna brist icke avhjälpes utan dröjsmål, samt

5) om vid försök till utmätning av företagens tillgångar här i riket för fordran, som grundar sig på filialens verksamhet, borgenären icke erhållit full betalning och fordringen ej heller sedermera guldits.

Det åligger verkställande direktören att anmäla förhållande som avses under 1) och 2). Anmälan om sådant förhållande må ock göras av annan behörig ställföreträdare för det utländska företaget. I övrigt må anmälan göras, i fall som under 3) sägs av den, vars rätt är beroende av att någon finnes som äger företräda filialen, i fall som under 4) sägs av vederbörlig statlig eller kommunal myndighet samt i fall som under 5) sägs av borgenären.

Upplyses, att det utländska företaget eller filialen upphört med sin verksamhet eller att fall föreligger som under 3) sägs, må ock, utan att särskild anmälan göres, registreringsmyndigheten avföra filialen ur registret.

För avveckling av filialens verksamhet må medgivnas anstånd med avförandet ur registret. Anteckning därom skall ske i registret. Under avvecklingstiden skall firman tecknas med tillägg av orden »under avveckling».

14 §.

Avföres filialen ur registret, upphör rätten för det utländska företaget att genom filialen idka näring här i riket.

I fråga om beslut att avföra filial ur registret samt beslut om anstånd med avförandet skall vad i 10 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

15 §.

Registreringsmyndighet för filialer skall vara patent- och registreringsverket eller annan myndighet, som Konungen förordnar. Hos myndigheten skall föras filialregister för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt denna lag skola för registrering anmälas eller vilkas intagande i registret eljest är föreskrivet.

Vad i filialregistret införes skall genom registreringsmyndighetens försorg ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna.

Närmare bestämmelser om filialregistrets förande, de i andra stycket stadgade kungörelserna samt avgifter för registrering och kungörande meddelas av Konungen.

16 §.

Det som i enlighet med denna lag blivit infört i filialregistret och kungjort i allmänna tidningarna skall anses hava kommit till tredje mans kännedom,

där ej av omständigheterna framgår, att han varken ägde eller bort äga vetenskap därom.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som blivit eller bort bliva infört i registret, icke med laga verkan åberopas mot annan än den som visas hava ägt vetenskap därom.

17 §.

Företer den för filial registrerade firman likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolsregistret eller filialregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för det utländska företaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon eljest, att en i filialregistret verkställd inskrivning länder honom till förfång, må talan om registreringens upphävande samt om skadestånd föras vid domstol.

Straffbestämmelser

18 §.

Idkar utländskt bolag eller utländsk ekonomisk förening här i riket näring utan att äga rätt därtill, straffas den som driver verksamheten för bolagets eller föreningens räkning med dagsböter.

19 §.

Med dagsböter straffes ock verkställande direktör, om han underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet, som åligger honom enligt 9 eller 13 §.

Hava ej de i 11 § fjärde stycket omförmälda handlingarna inom föreskriven tid insänts till registreringsmyndigheten, äge rätten på talan av allmän åklagare genom vite tillhålla verkställande direktören att fullgöra sin skyldighet.

20 §.

Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader straffes den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i ansökan om tillstånd enligt denna lag eller i anmälan till registreringsmyndigheten eller i handling, som fogas vid sådan ansökan eller anmälan eller som eljest enligt vad därom är stadgat skall ingivas till nämnda myndighet,

revisor som i revisionsberättelse uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande filialens angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger, samt

revisor som, oaktat han insett eller bort inse att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag.

Särskilda bestämmelser**21 §.**

Om villkor för idkande av näring i vissa fall stadgas i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

22 §.

Konungen äger jämväl utöver vad i 9 och 15 §§ sägs meddela närmare bestämmelser rörande tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag**

Härigenom förordnas, att 3, 6, 14, 32, 77, 79, 88, 97 och 106 §§, 107 § 1 mom., 108, 147, 149, 200 och 214 §§ samt 222 § 1 mom. lagen den 14 september 1944 om aktiebolag¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse.)

3 §.

Aktierna skola lyda å lika belopp, ej understigande femtio kronor; dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, om det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger femtiotusen kronor eller ock Konungen för särskilt fall giver tillstånd därtill.

Vad för — — — — — tillskjuta något.

Aktie vare — — — — — bolaget odelbar.

Å aktierna skola utfärdas brev, vilka ställas till viss man, där ej Konungen för särskilt fall medgiver att breven må ställas till innehavaren.

6 §.

Stiftelseurkunden skall — — — — — sin art.

Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret införda, ännu bestående firmor, så ock från oregistrerad firma, vilken upptagits i stiftelseurkund som blivit av registreringsmyndigheten godkänd efter vad i 190 § 1

(Föreslagen lydelse.)

3 §.

Aktierna skola lyda å lika belopp, ej understigande femtio kronor; dock må aktie kunna lyda å mindre belopp, lägst tio kronor, om det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger femtiotusen kronor eller ock Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* för särskilt fall giver tillstånd därtill.

tillskjuta något.

bolaget odelbar.

Å aktierna skola utfärdas brev, vilka ställas till viss man, där ej Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* för särskilt fall medgiver att breven må ställas till innehavaren.

6 §.

sin art.

Aktiebolags firma skall innehålla ordet aktiebolag. Firman skall tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret *eller filialregistret* införda, ännu bestående firmor, så ock från oregistrerad firma, vilken upptagits i stiftelseurkund som blivit av registreringsmyndigheten godkänd

¹ Senaste lydelse av 149 § se SFS 1946:850.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

mom. sägs, där ej godkännandet förfallit enligt 191 § eller bolaget registrerats under annan firma än den i stiftelseurkunden upptagna.

efter vad i 190 § 1 mom. sägs, där ej godkännandet förfallit enligt 191 § eller bolaget registrerats under annan firma än den i stiftelseurkunden upptagna.

14 §.

14 §.

Sedan de — — — — — registreringsmyndigheten (stiftarombud).

Där i förslaget till bolagsordning intagits bestämmelse, till vilken *Konungens* tillstånd erfordras jämlikt 3, 77 eller 147 §, skall vid ansökningen fogas bevis om sådant tillstånd.

Där i förslaget till bolagsordning intagits bestämmelse, till vilken *särskilt* tillstånd erfordras jämlikt 3, 77 eller 147 §, skall vid ansökningen fogas bevis om sådant tillstånd.

Ansökningen skall — — — — — granskarna inlämnas.

32 §.

32 §.

Ansökan om — — — — — enligt teckningslistan.

Ansökningen skall — — — — — godkänd granskningsman.

I ansökningen — — — — — sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1. de listor — — — — — ägt rum;

2. avskrift av — — — — — förda protokollet;

3. två exemplar — — — — — om ändringen;

4. en av — — — — — betalning; samt

5. bevis om tillstånd, som enligt 79, 88 eller 107 § må vara lämnat av Konungen. 5. bevis om tillstånd, som må vara lämnat enligt 79, 88 eller 107 §.

Konungen.

I femte — — — — — stycket stadgas.

Har ej — — — — — av vittnen.

Där full — — — — — betalda aktier.

77 §.

77 §.

För aktiebolag — — — — — tre ledamöter.

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med *Konungens* tillstånd intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning.

Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med *särskilt* tillstånd intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna kunna tillsättas i annan ordning. *Tillstånd som nyss nämnts gives av Konungen eller myndighet Konungen förordnar.*

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Styrelseledamot, som — — — — — skall förrättas.

Ändå att — — — — — tillsatt honom.

Om styrelseledamot — — — — — där stadgas.

79 §.

79 §.

Styrelseledamöterna och verkställande direktör skola vara myndiga och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatta svenska medborgare. Sådant tillstånd må beträffande styrelseledamöterna ej avse mer än en tredjedel av hela antalet.

Styrelseledamöterna och verkställande direktör skola vara myndiga och, där ej för särskilt fall Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* annat tillåter, här i riket bosatta svenska medborgare. Sådant tillstånd må beträffande styrelseledamöterna ej avse mer än en tredjedel av hela antalet.

88 §.

88 §.

Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omynsig och ej heller utan *Konungens tillstånd* den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omynsig och ej heller utan *tillstånd av Konungen eller myndighet Konungen förordnar* den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande att — — — — — styrelsen återkallas.

97 §.

97 §.

Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, verkställande direktör eller vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller

Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, verkställande direktör eller vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller

(Nuvarande lydelse.)

i fråga om rätten att teckna bolagets firma, eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktör därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra, tredje och sjunde styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen, så ock, där jämlikt 79 eller 88 § *Konungens* tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att — — — — —

106 §.

Revisorer och — — — — — tillsatt honom.

Om revisor — — — — — sådan stämman.

Den, som — — — — — tillsatt honom.

Skall enligt denna lag eller bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen, så ock, där jämlikt 107 § *Ko-*

(Föreslagen lydelse.)

i fråga om rätten att teckna bolagets firma, eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktör därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra, tredje och sjunde styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen, så ock, där jämlikt 79 eller 88 § *särskilt* tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

av anmälningen.

106 §.

Skall enligt denna lag eller bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktör ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 32 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen, så ock, där jämlikt 107 § *särskilt*

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

kungens tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att — — — — — av ändringen.

107 §.

1 mom. Revisor skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall ha den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

107 §.

1 mom. Revisor skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen eller myndighet Konungen förordnar annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall ha den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Uppgår aktiekapitalet — — — — — hela aktiekapitalet.

Till revisor — — — — — andres syskon.

I fall — — — — — å revisorssuppleant.

108 §.

Hava i — — — — — av registreringsmyndigheten.
På anmälan varom i första stycket sägs skall länsstyrelsen, i fall då revisorer icke utsetts till antal som enligt denna lag och bolagsordningen är föreskrivet, förordna revisorer till erforderligt antal samt, i fall då revisor som är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman ej utsetts, ehuru det enligt denna lag eller bolagsordningen skolat ske, förordna en sådan revisor. Är revisor omyndig eller har någon, som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, utan Konungens tillstånd utsetts till revisor eller har någon utsetts till revisor i strid mot vad i 107 § 1 mom. tredje stycket stadgas, skall på anmälan därom länsstyrelsen förklara honom entledigad och förordna revisor i hans ställe. Har anmälan ej gjorts av styrelsen, skall före besluts meddelande tillfälle beredas styrelsen att

108 §.

På anmälan varom i första stycket sägs skall länsstyrelsen, i fall då revisorer icke utsetts till antal som enligt denna lag och bolagsordningen är föreskrivet, förordna revisorer till erforderligt antal samt, i fall då revisor som är auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman ej utsetts, ehuru det enligt denna lag eller bolagsordningen skolat ske, förordna en sådan revisor. Är revisor omyndig eller har någon, som ej är här i riket bosatt svensk medborgare, utan vederbörligt tillstånd utsetts till revisor eller har någon utsetts till revisor i strid mot vad i 107 § 1 mom. tredje stycket stadgas, skall på anmälan därom länsstyrelsen förklara honom entledigad och förordna revisor i hans ställe. Har anmälan ej gjorts av styrelsen, skall före besluts meddelande tillfälle beredas styrelsen att

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

yttra sig i ärendet. Förordnande av revisor skall avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd.

yttra sig i ärendet. Förordnande av revisor skall avse tid till dess annan revisor blivit i föreskriven ordning utsedd.

Har revisor — — — — — motsvarande tillämpning.

Vad i — — — — — om revisorssuppleant.

147 §.

Beslutar bolagsstämma att bolaget skall träda i likvidation, välje stämman en eller flera likvidatorer. Stämman må ock utse en eller flera suppleanter. Enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med *Konungens* tillstånd intagits i bolagsordningen, må en eller flera likvidatorer kunna tillsättas på annat sätt att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i likvidationen.

147 §.

Beslutar bolagsstämma att bolaget skall träda i likvidation, välje stämman en eller flera likvidatorer. Stämman må ock utse en eller flera suppleanter. Enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med *särskilt* tillstånd intagits i bolagsordningen, må en eller flera likvidatorer kunna tillsättas på annat sätt att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i likvidationen. *Tillstånd som nyss nämnts gives av Konungen eller myndighet Konungen förordnar.*

Har rätten — — — — — i beslutet.

Då likvidatorer — — — — — senare dag.

Finnes i — — — — — i likvidation.

149 §.

Likvidator skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.

149 §.

Likvidator skall vara myndig och, där ej för särskilt fall Konungen *eller myndighet Konungen* förordnar annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.

Uppdraget att — — — — — stycket sägs.

Om likvidator — — — — — ny likvidator.

Visar likvidator — — — — — till registreringsmyndigheten.

Vad i — — — — — för likvidator.

200 §.

Företer aktiebolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister *eller* aktiebolagsre-

200 §.

Företer aktiebolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret

(Nuvarande lydelse.)

gistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äge ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 §.

Menar någon — — — — — vid domstol.

214 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1. styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan *Konungens* tillstånd är ställt till innehavaren, eller interimisbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis, i vilket mot föreskrift i 34 § andra stycket, 35 § första stycket tredje punkten, 35 § andra stycket tredje punkten, 180 § första stycket eller 186 § 2 mom. tredje stycket andra punkten den i förbehåll som i nämnda lagrum sägs bestämda inskränkingen icke angivits;

2. styrelseledamot eller — — — — — i aktieboken;

3. styrelseledamot, verkställande — — — — — till aktieägare;

4. revisor, likvidationsrevisor — — — — — hans uppdrag;

5. den som — — — — — oriktig uppgift.

222 §.

1 mom. Beslutas bolagsordningsändring, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att efter ändringen akties nominella belopp skulle understiga det belopp, varå aktie i bolaget utan *Konungens* till-

(Föreslagen lydelse.)

eller *filialregistret* tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äge ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 §.

214 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1. styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, vilket utan tillstånd är ställt till innehavaren, eller interimisbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller aktiebrev, interimisbevis eller teckningsbevis, i vilket mot föreskrift i 34 § andra stycket, 35 § första stycket tredje punkten, 35 § andra stycket tredje punkten, 180 § första stycket eller 186 § 2 mom. tredje stycket andra punkten den i förbehåll som i nämnda lagrum sägs bestämda inskränkingen icke angivits;

222 §.

1 mom. Beslutas bolagsordningsändring, varigenom aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes så att efter ändringen akties nominella belopp skulle understiga det belopp, varå aktie i bolaget utan *särskilt* tillstånd

(Nuvarande lydelse.)

stånd lägst må lyda, äge bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Beslutas i aktiebolag, vars aktier på grund av *Konungens* tillstånd eller till följd av äldre lagstiftning lyda å lägre belopp än det, varå aktierna i bolaget utan *Konungens* tillstånd lägst må lyda, nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 §,

eller beslutas i annat aktiebolag enligt 66 § sådan nedsättning av aktiekapitalet, att nedsättningens genomförande medelst minskning av aktiernas nominella belopp skulle medföra att detta skulle nedgå under femtio kronor eller, där efter nedsättningen aktierna i bolaget enligt 3 § må lyda å lägst tio kronor, under nämnda belopp,

äge ock, där nedsättningen ej skall genomföras medelst inlösen eller indragning av aktier, bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Sammanläggning, som beslutas enligt första eller andra stycket, må ej avse flera aktier än som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas nominella belopp icke skall understiga det belopp, varå aktierna i bolaget utan *Konungens* tillstånd lägst må lyda.

Beslut om — — — — — i nedsättningsbeslutet.

I annat — — — — — sig därom.

Där beslut — — — — — i ärendet.

(Föreslagen lydelse.)

lägst må lyda, äge bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Beslutas i aktiebolag, vars aktier på grund av *särskilt* tillstånd eller till följd av äldre lagstiftning lyda å lägre belopp än det, varå aktierna i bolaget utan *särskilt* tillstånd lägst må lyda, nedsättning av aktiekapitalet enligt 66 §,

eller beslutas i annat aktiebolag enligt 66 § sådan nedsättning av aktiekapitalet, att nedsättningens genomförande medelst minskning av aktiernas nominella belopp skulle medföra att detta skulle nedgå under femtio kronor eller, där efter nedsättningen aktierna i bolaget enligt 3 § må lyda å lägst tio kronor, under nämnda belopp,

äge ock, där nedsättningen ej skall genomföras medelst inlösen eller indragning av aktier, bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget.

Sammanläggning, som beslutas enligt första eller andra stycket, må ej avse flera aktier än som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas nominella belopp icke skall understiga det belopp, varå aktierna i bolaget utan *särskilt* tillstånd lägst må lyda.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308)
om ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas, att 102 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

102 §.

102 §.

Företer förenings registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, försäkringsregistret, sjukkasregister, understödsföreningsregister eller sambruksföreningsregistret tidigare införd firma och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för föreningen att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Företer förenings registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, *fialregistret*, försäkringsregistret, sjukkasseregister, understödsföreningsregister eller sambruksföreningsregistret tidigare införd firma och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för föreningen att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon — — — — — vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om
understödsföreningar

Härigenom förordnas, att 20, 36 och 52 §§ lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

20 §.

20 §.

För understödsförening — — — — — flera ledamöter.

Styrelsen äge — — — — — till efterrättelse.

Styrelsen väljes — — — — — sätt utses.

Styrelseledamot, så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses, skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för viss förening medgiver undantag.

Styrelseledamot, så ock firmatecknare, som utom styrelsen utses, skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* för viss förening medgiver undantag.

Ledamot av — — — — — utsett honom.

Avgår av — — — — — ny ledamot.

Sker ändring — — — — — för registrering.

36 §.

36 §.

Före den — — — — — berättelse framlägges.

Å detta — — — — — till avgörande.

Frågan om — — — — — nytt sammanträde.

Konungen må i fråga om viss förening medgiva, att sådant sammanträde, som i första stycket sägs, hålles allenast vartannat eller vart tredje år, och meddela i anledning därav erforderliga bestämmelser om avgivande av styrelsens och revisorerernas berättelser samt om de i 77 § omnämnda handlingarnas ingivande till tillsynsmyndigheten.

Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* må i fråga om viss förening medgiva, att sådant sammanträde, som i första stycket sägs, hålles allenast vartannat eller vart tredje år, och meddela i anledning därav erforderliga bestämmelser om avgivande av styrelsens och revisorerernas berättelser samt om de i 77 § omnämnda handlingarnas ingivande till tillsynsmyndigheten.

(Nuvarande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

52 §.

52 §.

Likvidator skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen för viss förening medgiver undantag.

Likvidator skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej Konungen *eller myndighet Konungen förordnar* för viss förening medgiver undantag.

Uppdraget att — — — — — meddelat uppdraget.

Avgår likvidator — — — — — ny likvidator.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Förslag

till

Förordning

om tillägg till förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet

Härigenom förordnas, att i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet skall införas en ny paragraf, betecknad § 32¹, av följande lydelse.

§ 32.

Utländska bolag och föreningar, vilka efter vad därom är särskilt stadgat vunnit registrering av filial här i riket, må genom filialen här idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1956.

¹ Genom kungörelse den 5 oktober 1906 har § 32 i dess tidigare gällande lydelse upphävts se SFS 1906: 88 s. 1.

Förslag
till
Förordning
angående ändrad lydelse av § 6 förordningen den 26 maj 1922 (nr 383)
om luftfart

Härigenom förordnas, att § 6 andra stycket förordningen den 26 maj 1922 om luftfart skall upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1956.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 12 november 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter frågor om *lagstiftning angående rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket och om decentralisering av vissa ärenden enligt aktiebolagslagen med flera författningar* samt anför därvid följande.

Inledning

Den svenska lagstiftningen innehåller inga allmänna regler om utländsk juridisk persons rätt att driva näring här i riket. Vårt land intar i detta hänseende en särställning i jämförelse med flertalet andra länder. Sedan behovet av lagregler i viss mån aktualiserats i samband med förhandlingar rörande dubbelbeskattningsavtal, upptogs inom handelsdepartementet frågan om lagstiftning på området. Efter särskilt uppdrag avgav kommerserådet S. Matz en den 3 december 1951 dagtecknad promemoria med förslag till reglering av föreliggande spörsmål. Förslaget utsändes på remiss och överarbetades sedan av revisionssekreteraren, numera hovrättspresidenten Mauritz Wijnbladh, som i en den 30 januari 1953 avlämnad promemoria framlade ett nytt förslag till lag i ämnet. Efter vederbörlig remissbehandling av Wijnbladhs förslag har ärendet ytterligare beretts inom departementet. Därvid har utarbetats ett förslag till lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket.

Det föreliggande lagförslaget påkallar vissa ändringar bl. a. i aktiebolagslagen. Jag har därför funnit det lämpligt att i detta sammanhang upptaga även en annan lagstiftningsfråga, som föranleder ändringar i nämnda lag, nämligen frågan om överflyttande från Kungl. Maj:t av vissa ärenden om tillstånd rörande aktiebolag m. m. I detta ärende har f. d. lagmannen Alfred Bexelius efter särskilt uppdrag avgivit en den 30 juni 1954 dagtecknad promemoria jämte förslag till ändringar i aktiebolagslagen m. fl. författ-

ningar. Förslaget har remissbehandlats i vanlig ordning och därefter överarbetats inom handelsdepartementet.

Jag hemställer nu att närmare få redogöra för ifrågavarande lagstiftningsärenden.

A. Utländsk juridisk persons rätt att driva näring här i riket

I. Gällande rätt

Svenska och utländska juridiska personer. För bedömandet av frågan om en juridisk person skall anses såsom svensk eller utländsk torde för svensk rätts del — såvitt gäller juridiska personer som enligt vår lag skall registreras — det avgörande vara om den juridiska personen registrerats i Sverige. Ett bolag eller en förening, som registrerats i Sverige, är således att anse som svenskt bolag eller svensk förening och detta även om utländska delägare finnes (jämför lag den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag samt lag samma dag innefattande tillägg till lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag). Omvänt är en juridisk person från svensk synpunkt i princip att betrakta som utländsk, om densamma registrerats eller oktrojerats i annat land. Är fråga om en juridisk person, som icke behöver registreras eller oktrojeras vare sig här eller utomlands, torde för frågan om dess nationalitet i första hand vara avgörande, varest styrelsen eller motsvarande förvaltande organ har sitt faktiska säte.

Huruvida en juridisk person har rättssubjektivitet eller icke får bedömas enligt lagen i det land, som enligt det nyss sagda är att betrakta som den juridiska personens hemland.

Enligt svensk rättsuppfattning erkännes en utländsk juridisk person såsom i princip likvärdig med svensk juridisk person. Men därmed är icke sagt, att den utländska juridiska personen i allo har samma rättigheter som en svensk juridisk person. En sak är att tillåta, att en utländsk juridisk person från sitt hemland driver affärer med svenska medborgare. En helt annan sak är att medge, att densamma i någon form etablerar sig i Sverige och här idkar verksamhet på längre sikt. Överväganden av ekonomisk art och andra synpunkter kan föranleda hinder härför.

Näringsfrihetsförordningens tillämplighet på juridiska personer. Beträffande näringsverksamhet i allmänhet finnes i svensk rätt bestämmelser i förordningen den 18 juni 1864 ang. utvidgad näringsfrihet (näringsfrihetsförordningen). Denna avsåg ursprungligen enligt ordalydelsen endast fysiska personer (§§ 1 och 26). Juridiska personer nämndes icke. Då i § 9 mom. 3 år 1923 gjordes tillägg angående realisation, verkställd av aktiebolag eller ekonomisk förening, uttalade departementschefen, att han därmed icke önskade taga ståndpunkt till den omstridda frågan, i vad mån grunderna för näringsfrihetsförordningen i allmänhet vore tillämpliga på

aktiebolag. Olika meningar har yppats inom doktrinen rörande denna fråga och praxis är vacklande. Vad särskilt beträffar utländska juridiska personer har i litteraturen erinrats att näringsfrihetsförordningen icke talar om någon rätt för utländska juridiska personer att här i riket öppna filial eller eljest bedriva näringsverksamhet samt att enligt administrativ praxis ansökningar därom icke någonsin vinner bifall.

I speciallagstiftningen finnes emellertid exempel på att åt Kungl. Maj:t inrymmts befogenhet att meddela utländsk juridisk person rätt att här i riket idka visst slag av rörelse. Sålunda gäller enligt 1 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag att Kungl. Maj:t kan bevilja utländska juridiska personer rätt att förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Nämnas må även att Kungl. Maj:t äger bevilja utländsk försäkringsanstalt koncession att under vissa villkor här i riket bedriva försäkringsrörelse, en verksamhetsgren som dock icke anses hänförlig under näringsfrihetsförordningen (jämför lag den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket).

II. Kommerserådet Matz' förslag

I den av Matz upprättade promemorian konstaterades till en början att, fränsett förut berörda speciella fall, utländsk juridisk person är utestängd från rättslig möjlighet att i Sverige driva sådant näringsyrke som avses i näringsfrihetsförordningen samt att utländska företag därför är hänvisade till att driva rörelse här i riket genom ett svenskt dotterbolag eller genom en enskild svensk firma. Utredningsmannen påpekade emellertid att i de med vissa stater avslutade dubbelbeskattningsavtalen uppenbarligen förutsattes, att utländsk juridisk person kan driva rörelse här i riket; avtalen gäller nämligen uttryckligen jämväl juridiska personer och avser även sådana inkomster, som tillkommer dessa på grund av rörelse som bedrivs i det andra landet. Utredningsmannen framhöll även att i skatteförfattningarna brukar finnas föreskrifter om utländska bolags skatteplikt för här i riket bedrivna rörelse (se kommunalskattelagen 53 § 1 mom. g).

Sedan utredningsmannen framhållit, att vid tillkomsten av näringsfrihetsförordningen frågan om rätt för utländska juridiska personer att driva rörelse här i riket knappast var aktuell men att förhållandena därvidlag numera helt ändrats, hette det fortsättningsvis i promemorian:

Några egentliga sakskalet för att utländska bolag och andra juridiska personer skulle vara utestängda från möjligheten att här driva rörelse torde knappast kunna förebringas. Själva den företagsform, varunder en rörelse bedrivs, kan ju icke anses vara en faktor av utslagsgivande betydelse vid bedömning av frågan, om tillstånd till drivande av näring här i riket bör meddelas eller icke. Därvidlag är det ju närmast verksamhetens art, som kommer under bedömning, ävensom företagarens personliga förutsättningar för verksamhetens bedrivande. Det kan möjligen göras gällande, att om tillståndet gives åt en fysisk person en viss tidsbegränsning de facto kommer

att gälla, i det rätten att driva rörelsen efter tillståndshavarens frånfälle icke utan vidare övergår till hans arvingar. Om däremot tillståndet lämnas en juridisk person kommer det — därest återkallelse ej sker — att gälla för obegränsad tid. I detta sammanhang framstår även en annan synpunkt, ur vilken möjligen betänkligheter kunna anses möta mot att lämna juridiska personer det ifrågasatta tillståndet. Näringsstillstånd bruka i regel meddelas åt fysiska personer först efter en längre tids vistelse i riket och endast efter ingående prövning av vederbörandes personliga förutsättningar, däribland även hans yrkesmässiga kompetens för den avsedda rörelsen. När det gäller juridiska personer och speciellt aktiebolag är bandet mellan företagarens person och det rättssubjekt, i vars namn rörelsen drives, lösligare. Intet hindrar den ursprungliga företagaren att överlåta sina intressen i bolaget på andra händer och någon kontroll däröver kan, därest bolaget är domicilierat i utlandet, knappast utövas av de svenska myndigheterna.

Utredningsmannen framhöll att ur sist anförda synpunkter vissa kontrollföreskrifter kunde befinnas erforderliga. Om dylika föreskrifter meddelades, borde några allvarligare betänkligheter knappast behöva möta mot att bereda utländska juridiska personer möjlighet att här bedriva rörelse.

Det *förslag* som framlades av utredningsmannen innebar, att efter § 26 i näringsfrihetsförordningen skulle införas ett stadgande av innehåll *att* Konungen ägde på ansökan medge i utlandet registrerat bolag eller där registrerad förening rätt att här i riket idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering samt *att* Konungen skulle meddela de närmare föreskrifter som funnes erforderliga angående registrering av sådant bolag eller sådan förening och angående villkor för rättens åtnjutande ävensom beträffande tillämpningen i övrigt av vad sålunda stadgats.

Utredningsmannens förslag gick vidare ut på att, där tillstånd meddelades, den juridiska personen skulle äga, på samma villkor som svensk juridisk person i motsvarande fall, driva den avsedda rörelsen. De särskilda begränsningar i näringsrättsligt hänseende, som funnes stadgade i speciallagstiftningen, skulle sålunda alltfört äga bestånd. En utländsk juridisk person skulle alltså icke kunna förvärva rätt att driva tillverkning av krigsmateriel (jämför 1 § förordningen den 20 juni 1935 om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.) eller inrikes luftfart i regelbunden trafik (jämför § 34 förordningen den 26 maj 1922 om luftfart) eller rederirörelse med svenskt fartyg (jämför 1 § sjölagen). I de fall, där i speciallagstiftningen såsom förutsättning för utövande av viss näring stadgades att näringsutövaren skulle vara berättigad »att idka handel i allmänhet», borde något principiellt hinder icke föreligga för ett utländskt bolag att förvärva Kungl. Maj:ts tillstånd att driva dylik rörelse (se exempelvis 28 § vapenförordningen den 10 juni 1949, 10 och 22 §§ förordningen den 10 juni 1949 om explosiva varor samt 11 och 46 §§ förordningen den 7 oktober 1921 ang. eldfarliga oljor).

Utredningsmannen behandlade i sin promemoria vissa särskilda spörsmål. Sålunda dryftades frågan, huruvida *reciprocitetsgrundsatsen* borde tillämpas, så att tillstånd skulle meddelas för utländsk juridisk person allenast under förutsättning att vederbörande hörde hemma i stat där svensk juridisk

person kunde förvärva motsvarande rättighet. Då emellertid antalet ifrågakommande fall kunde beräknas bli ganska begränsat, syntes avslutande av särskilda traktater om dylik rätt komma att innebära en onödig omgång och vidlyftighet.

De slag av *juridiska personer* som kunde ifrågakomma till erhållande av näringstillstånd var i första hand aktiebolag, kommanditbolag och liknande bolag, t. ex. den bolagsform som i tysk rätt betecknades såsom Gesellschaft mit beschränkter Haftung (G. m. b. H.). Emellertid borde enligt utredningsmannen även utländska handelsbolag kunna erhålla dylikt tillstånd, liksom även föreningar vilka i det land där de vore domicilierade erkändes såsom juridiska personer. Däremot syntes behov knappast föreligga att utsträcka Kungl. Maj:ts befogenhet att lämna tillstånd av förevarande slag till andra juridiska personer än bolag och föreningar, t. ex. stiftelser. Såsom allmänt krav borde uppställas att den juridiska personen skulle vara registrerad i sitt hemland.

Beträffande *registreringen* här i landet borde denna, såvitt fråga vore om aktiebolag, handhas av patent- och registreringsverket. Då tillståndsgivningen torde komma att begränsas till ett relativt fåtal fall, syntes föreskrifter om registrering böra meddelas av Kungl. Maj:t. Praktiska skäl syntes tala för att registrering av alla utländska juridiska personer koncentrerades till ett gemensamt register i patent- och registreringsverket.

Vad beträffade de bestämmelser som kunde finnas erforderliga i kontrollhänseende mötte i första hand frågan om behovet av ett här i riket bosatt *ombud* för den juridiska personen. Åläggande att ställa ett sådant ombud funnes i 17 § lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag stadgat för utlänning som icke vore bosatt i riket och som erhållit vederbörligt tillstånd att här förvärva fast egendom eller idka gruvdrift etc. Därest Kungl. Maj:t lämnade utlänning, som ej var bosatt här, tillstånd att driva rörelse i riket, brukade även uppställas det villkoret, att ett ombud funnes här i landet som vore behörigt att företräda näringsidkaren. Utredningsmannen ifrågasatte huruvida ej ett ombud för en utländsk juridisk person borde ha längre gående uppgifter än att mottaga stämningar, kallelser och andra delgivningar för huvudmannens räkning samt för honom svara vid domstol och hos andra ämbetsmyndigheter. För ett i utlandet domicilierat företag, som dreve rörelse här i landet, borde finnas någon här bosatt person som vore ansvarig för att företaget iakttog vad författningarna stadgade om verksamhetens bedrivande, t. ex. fullgörande av anmälnings- och uppgiftsskyldighet av olika slag, iakttagande av gällande prisregleringsföreskrifter samt sådana speciella ordnings- och säkerhetsföreskrifter som gällde för verksamheten i fråga. Vid överträdelse härav skulle ombudet ha att personligen bära ansvaret för förseelsen. En viss motsvarighet till ett dylikt ansvar vore det, som enligt vissa författningar åvilade föreståndare för rörelse av allmänfarlig karaktär (jämför exempelvis 11 § förordningen den 10 juni 1949 om explosiva varor och 13 § förordningen den 7 oktober 1921 ang. eldfarliga oljor). Även general-

agent för utländsk försäkringsanstalt hade i vissa fall som hade avseende på rörelsens bedrivande ett straffrättsligt ansvar (se 35 § lagen den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket).

Beträffande ombuds nationalitet påpekade utredningsmannen att enligt 17 § i 1916 års lag ombudet skulle vara svensk medborgare men att generalagent för utländsk försäkringsanstalt även kunde vara här i riket bosatt utländsk medborgare; denne måste dock i så fall ha förvärvat rätt att i riket idka handel eller annat näringsyrke (4 § i 1950 års lag). Beträffande representant för utländsk juridisk person, som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att driva näring här i landet, syntes krav böra uppställas, att han skulle vara här i riket bosatt svensk medborgare, som ägde råda över sig och sin egendom.

Den rörelse, som det utländska företaget hade för avsikt att öppna i Sverige, borde enligt utredningsmannen vara av beskaffenhet att den måste utövas från ett *fast driftställe*. Såsom villkor för tillståndet borde m. a. o. gälla, att den utländska juridiska personen, enligt näringsfrihetsförordningens terminologi, här upprättade kontor av stadigvarande beskaffenhet.

Slutligen borde övervägas, huruvida särskilda bestämmelser borde meddelas om *räkenskapsföring*, såvitt anginge den här bedrivna rörelsen. I detta hänseende erinrades om att generalagent för utländskt försäkringsbolag enligt 10 § i 1950 års lag vore pliktig att årligen till försäkringsinspektionen lämna redogörelse angående anstaltens verksamhet inom riket.

De bestämmelser, som Kungl. Maj:t enligt förslaget hade att meddela, kunde enligt utredningsmannen lämnas antingen från fall till fall i den resolution, varigenom tillståndet lämnades, eller ock i särskilda tillämpningsföreskrifter.

III. Hovrättspresidenten Wijnbladhs förslag

I likhet med Matz framhöll Wijnbladhs till en början att det för närvarande måste anses ovisst, i vad mån juridiska personer i gemen inbegreps under näringsfrihetsförordningens bestämmelser, och att spörsmålet vunnit aktualitet särskilt för de utländska juridiska personernas del genom dubbelbeskattningsavtalen. Åtminstone vissa redan ingångna avtal förutsatte att juridiska personer från det ena avtalsslutande landet skulle kunna driva verksamhet i det andra landet, exempelvis avtalen med Nordamerikas för-
enta stater och Storbritannien. Även om det föreliggande spörsmålet redan i och för sig finge anses påkalla en lösning, syntes det därför jämväl ur mellanfolklig synpunkt av vikt att för Sveriges del i lagstiftningsväg klarhet skapades, i vilken omfattning och under vilka betingelser utländska juridiska personer finge här i riket idka verksamhet.

Enligt utredningsmannens mening borde en sådan lagstiftning anordnas i huvudsaklig anslutning till det system, på vilket den allmänna aktiebolagslagen vore uppbyggd. En anordning, enligt vilken *tillstånd* skulle med-

givas i varje särskilt fall efter prövning av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t förordnade, syntes icke kunna förordas. Mot en sådan talade nämligen med styrka de synnerligen ömtåliga situationer, vartill ur såväl handelspolitiska som andra synpunkter en sådan konstruktion otvivelaktigt skulle kunna leda.

Aktiebolagsformen var enligt utredningsmannen den enda som kunde komma ifråga. Såsom motivering härför anfördes i promemorian:

I fråga om utländska fysiska personers näringsverksamhet ligger det i öppen dag, att verksamheten här i riket är i väsentlig omfattning betingad av omständigheter knutna till utlänningens person. Han vistas här i riket och de, som vilja träda i affärsförbindelse med honom, kunna på ett ingående och mera personligt sätt pröva och bedöma förutsättningarna för en sådan affärsförbindelse. Oftast torde väl också bli fråga om individuella affärer av relativt blygsamma mått.

Annorlunda förhåller det sig med utländska juridiska personer. Där framstår det såsom naturligt, att den juridiska personens karaktär av en rättslig konstruktion skall föranleda till annat betraktelsesätt. De fysiska personer, med vilka den svenske medkontrahenten kommer i beröring vid sina mellanhavanden med den utländska juridiska personen, äro blott representeranter för denna, av vilkas person i regel icke torde kunna dragas några säkra slutsatser om den juridiska personens halt och förmåga. Här lär däremot den juridiska personens kapitalstyrka och därav följande möjlighet att fullgöra ingångna avtal, sådana dessa förutsättningar kunna på objektivet fastställbara grunder utronas, bli av avgörande betydelse. De ifrågakommande affärstransaktionerna skola också med stor sannolikhet komma att avse betydande värden. Dessa omständigheter synas först och främst böra leda till det övervägandet, att av utländska juridiska personer endast rena kapitalsammanslutningar skola kunna komma ifråga i nu förevarande hänseende. Allenast beträffande denna kategori kan över huvud taget förväntas, att den utländska lagstiftningen skall ha ett sådant innehåll, att det skydd för svenska intressen, som här eftersträvas, ernås.

De enskilda svenska intressen av ekonomisk art, som här böra skyddas, äro givetvis icke deras, som önska ingå som delägare i den utländska juridiska personen. De, som önska detta, ha själfallet att beakta vad vederbörande lands lagstiftning erbjuder av skydds- och kontrollföreskrifter till delägarnas fromma i avseende å den juridiska personens förvaltningsorgan, tillgångar och vinst. Vad det gäller är skyddet för de andra svenska personer, fysiska eller juridiska, som i egenskap av kreditgivare eller annorledes träda i förbindelse med den utländska juridiska personen.

Det torde kunna fastslås, att i fall där redan i den utländska juridiska personens struktur ligger, att det ekonomiska ansvaret och möjligheten att reellt svara för uppfyllandet av ingångna förpliktelser väsentligen ligger hos delägarna — dvs. i fall där den juridiska personens struktur framstår såsom relativt svag — anledning saknas att medge en sådan juridisk person rätt att driva verksamhet här i riket.

Ur nyssberörda synpunkt synes man böra inskränka övervägandena till aktiebolagsformen och de andra utländska associationsformer, som därmed må i angivna hänseende vara att jämställa. Klart är, att därvid icke kan eller bör eftersträvas i alla detaljer överensstämmande skyddsregler utan endast en överensstämmelse i väsentliga hänseenden. Redan omöjligheten att påverka främmande länders lagstiftning lägger hinder i vägen för en

överensstämmelse i detaljer. Principiellt bör emellertid gälla, att ett skydd motsvarande det, som står nyssnämnda svenska personer till buds i avseende å svenska aktiebolag, skall vara förhanden i avseende å motsvarande kategorier utländska juridiska personer, vilka här driva verksamhet.

Enligt förslaget borde det icke utgöra hinder för ett jämställande med den svenska aktiebolagsformen, därest en utländsk bolagsform, utöver ett haftande med bolagskapitalet, också innebure en större eller mindre personlig ansvarighet för delägarna. Ett engelskt company limited by guarantee borde sålunda kunna inregistreras, försåvitt det hade ett aktiekapital. Där- emot syntes ett franskt société anonyme à capital variable icke uppfylla grundförutsättningen och hinder förty anses möta mot dess registrering. Avgörande borde vara förhandenvaron av ett bolagskapital, skilt från del- ägarnas enskilda tillgångar och med ansvarighet för bolagets förbindelser. Särskilt med hänsyn till storleksordningen av de företag, som kunde för- väntas begagna den rätt som föresloges bliva lagfäst, ansågs ej svårigheter för registreringsmyndigheten vara att förvänta i nu berörda hänseende.

Beträffande förutsättningarna för att utländskt aktiebolag skulle äga driva verksamhet här i riket borde först och främst krävas att verksamheten be- dreves från ett fast driftställe, ett avdelningskontor (*filial*) med egen för- valtning (jämför 16 § lagen den 13 juli 1887 ang. handelsregister, firma och prokura). Endast härigenom syntes man kunna ernå en tillfredsstäl- lande effektivitet av de skyddsregler i övrigt, som kunde anses behövliga och möjliga. Genom bestämmelserna härom och om verkställande direktör skapades även förutsättning för tillämpning på utländska bolag av bestäm- melsen i 10 kap. 1 § rättegångsbalken om ett allmänt personligt forum för bolag.

Vidare borde *registrering* ske av filialen i ett centralt statligt register för att åt filialens tillvaro skapa publicitet.

Bestämmelser borde även givas rörande filialens förvaltningsorgan. I så- dant hänseende borde för filialen finnas en *verkställande direktör*. Ett ut- ländskt industriföretag, som vid sin härvarande filial anställde en svensk arbetarstam, borde nämligen redan av sociala och humanitära skäl ha ett förvaltningsorgan för filialen, som i skilda hänseenden kunde intaga samma ställning som en svensk bolagsstyrelse. Men även ur rent privaträttsliga liksom ock ur straffrättsliga synpunkter framstode ett krav på förhanden- varon av ett självständigt förvaltningsorgan för filialen såsom motiverat. Det kunde ifrågasättas, om icke jämväl borde för filialen finnas en styrelse. Emellertid måste beaktas, att filialens förvaltningsorgan under alla omstän- digheter torde få sin handlingsförmåga avsevärt beroende av bolagsled- ningens instruktioner. Någon större möjlighet till fullt självständiga avgö- randen torde därför ej kunna förväntas bli inrymd åt en sådan styrelse. Några föreskrifter om ett dylikt organ ansåges fördenskull ej böra före- slås. Självfallet borde det dock stå bolaget fritt att, om det så önskade, in- rätta en särskild filialstyrelse.

Verkställande direktören borde vara myndig och bosatt här i riket. Där-

emot ansågs krav ej böra uppställas på att han skulle vara svensk medborgare, eftersom det säkerligen ofta skulle te sig betungande för det utländska bolaget och måhända även olämpligt ur ömsesidighetssynpunkt. Ordningen för tillsättande av verkställande direktören borde ej heller regleras genom svensk lagstiftning.

Filialen borde ha egen *bokföring*. För bolagets bokföring och redovisning vore vederbörande lands lagstiftning normerande. För filialen syntes dock böra kunna föreskrivas särskild bokföringsskyldighet i enlighet med bokföringslagens föreskrifter. Enligt denna lag skulle bokföringen utmynna i en årlig balansräkning. Denna filialens balansräkning borde, i olikhet med vad som gällde jämlikt bokföringslagen, göras publik genom att insändas till registreringsmyndigheten. I den mån bolagets redovisningshandlingar enligt hemlandets lag vore offentliga, borde också avskrifter av dem på enahanda sätt göras tillgängliga för allmänheten i Sverige.

Bestämmelser om granskning av filialens förvaltning och räkenskaper genom svensk *revisor* ansågs ej böra införas. Såsom skäl härför anfördes att en svensk revisor svårligen hade möjlighet att tränga djupare in i filialens mellanhavanden med bolaget, något som tydligen måste vara av väsentlig betydelse vid en sådan granskning.

Genom registreringen bleve det utländska bolaget, såvitt gällde dess verksamhet här i riket genom filialen, likställt med svenska rättssubjekt och *de civilrättsliga verkningarna* av dess rättshandlingar drabbade bolaget och icke filialens verkställande direktör. Alla rättshandlingar som efter registreringen inginges av honom under behörig firmateckning bleve bindande för bolaget och skulle bedömas efter svensk lag vid svensk domstol.

Beträffande rättshandlingar som ingåtts före filialens registrering anfördes i promemorian:

I regel finnes väl redan före registreringen uppdrag från bolaget till verkställande direktören att handla å bolagets vägnar, varför ansvarigheten av sådan orsak drabbar det utländska bolaget. För sådan händelse får verkställande direktörens behörighet bedömas efter lagen i bolagets hemland och vid hemlandets domstolar, försåvitt icke bolaget innan tvist uppkommer vinner registrering av filialen, då bolaget genom filialen erhåller ett svenskt personligt forum. Föreligger ej uppdrag från det utländska bolagets sida, kunde det visserligen ligga nära till hands att ge regler motsvarande dem aktiebolagslagen upptar för fall av rättshandlingar före bolagets registrering, innebärande personlig ansvarighet för de handlande och bundenhet för bolaget i och med registreringen utan särskild ratihabition från dess sida. Emellertid är att märka, att bolagsbildning, som sker här i riket, i stor utsträckning ger anledning till rättshandlingars ingående före registreringen såsom t. ex. förvärfv av tomtmark för uppförande av industribyggnader, anskaffning av maskinpark och råvaror o. s. v., rättshandlingar som ofta icke utan olägenhet kunna uppskjutas tills efter registreringen. Och det är under sådana förhållanden naturligt, att till kreditgivarnas/medkontrahenternas skydd lagregler givas, som skänka dessa erforderlig trygghet för affärernas riktiga genomförande. Vid grundandet av filial av utländskt bolag i Sverige är det däremot ingalunda lika självfallet, att registreringen skall föregås av några avtal eller andra rättshandlingar för bolaget. Skulle

så i allt fall bli händelsen, synes det ej orimligt begära, att den svenske medkontrahenten, som bör ha skaffat sig klarhet om det faktiska läget, av det utländska bolaget betingar sig den säkerhet för avtalets fullgörande, som han finner situationen kräva.

Vad beträffar filialens *firma* borde den upptaga det utländska bolagets namn samt, till undvikande av missförstånd från svenska medkontrahenters sida, tydligt ange det utländska bolagets nationalitet samt egenskapen av filial. Bestämmelser borde givas som förhindrade att filialens firma tecknades utan medverkan av verkställande direktören.

Det ansåges icke att man till *borgenärers skydd* kunde uppställa krav på förhandenvaron av ett här i riket placerat grundkapital (aktiekapital). Genom föreskrifter om införande i registret av uppgifter beträffande bolaget om grundkapitalets (aktiekapitalets) storlek och om skeende förändringar härutinnan skapades emellertid möjlighet för svenska medkontrahenter att bilda sig en uppfattning om företagets kreditvärdighet. Det ansåges icke behövt eller lämpligt att anknyta dessa föreskrifter till den svenska aktiebolagslagens bestämmelser om villkor i dylika hänseenden för registrering av svenska aktiebolag.

Beträffande *tillämpningen av svensk rätt* anfördes, att ehuru det låge i sakens natur, att ett utländskt aktiebolag, som vunnit registrering av filial här i riket, på sådan grund vore underkastat svensk lag och svenska domstolars avgöranden, föresloges efter förebild i lagen den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket en bestämmelse av innehåll, att utländskt aktiebolag, som ägde driva verksamhet här i riket genom filial, skulle i alla därav härflytande rättsförhållanden lyda under svensk lag samt vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande.

Filialens ledning intog i förhållande till bolaget ställningen av sysselman. Det syntes då vara på sin plats med en föreskrift, varigenom bolaget ålades att utställa fullmakt för filialens verkställande direktör att handla å bolagets vägnar och att i alla av verksamheten härflytande rättsförhållanden mottaga stämning för bolaget samt själv eller genom annan tala och svara.

Visserligen kunde det vid förhandenvaron av en sådan fullmakt och den enligt det nyss anförda förordade lagbestämmelsen om att det utländska aktiebolaget skulle vara underkastat svensk lag förefalla överflödigt att avkräva bolagets ledning en försäkran att ställa sig svensk lag till efterrättelse. En bestämmelse i sådant hänseende syntes dock ägnad att medverka till att meningsskiljaktigheter undvekes rörande vilket lands lag som vore tillämplig.

Filialen borde *avföras ur registret*, när bolaget upphörde på grund av konkurs eller likvidation eller eljest på grund av någon bestämmelse i hemlandets lag eller när bolaget beslutat att bolaget eller filialen skulle upphöra eller om bolaget eller filialen de facto upphört. Ett avförande ur registret borde emellertid också föreskrivas för vissa fall, då det särskilt påkallades

av svenska intressen. Om filialen saknade behörigt förvaltningsorgan och denna brist ej avhjälptes inom skälig tid, syntes filialen sålunda böra avföras ur registret. Vidare borde filialen kunna bringas till upphörande genom att avföras ur registret, om svensk fordringsägare kunde styrka, att han ej ur bolagets i landet befintliga tillgångar kunnat få betalt för fordran, här rörande från bolagets verksamhet härstädes. Sistnämnda föreskrift byggde på den uppfattningen, att bolaget borde här i landet tillhandahålla tillgångar motsvarande förpliktelseernas belopp.

En ovillkorlig förutsättning för medgivande att upprätta filial borde enligt förslaget vara en *ömsesidighet*, så att svenska aktiebolag tillätes bedriva sin verksamhet i det utländska bolagets hemland. För belysande av frågan om reciprocitet anfördes, att villkoret därom borde anses uppfyllt om ett svenskt aktiebolag tillätes upprätta filial i vederbörande land, även om ett tillstånd skulle förknippas med föreskrift om exempelvis ställande av säkerhet utan att ett sådant villkor funnes i den svenska lagstiftningen. Skulle möjligheten att upprätta filial vara beroende av ett skönmässigt bedömande av det svenska bolagets kreditvärdighet el. dyl., kunde däremot ömsesidighet icke anses föreligga.

Angående *formen för lagstiftning* i ämnet anfördes i promemorian:

En lagstiftning av det innehåll, som nu föreslagits, är uppenbarligen icke av speciellt näringsrättslig natur. Dess uppgift är icke så mycket att för de ifrågakomna rättssubjekten ge de regler, som i statens intresse av näringslivets rätta anordnande finnas erforderliga. Den avser i stället huvudsakligen att till svenska medborgares skydd för sina ekonomiska intressen ange de förutsättningar, varunder de utländska bolagen må här i riket driva sin verksamhet. De föreslagna bestämmelserna synas därför icke böra inlemmas i nu gällande eller framdeles blivande näringslagstiftning. Av systematiska skäl synas de ej heller kunna lämpligen inarbetas i aktiebolagslagen, och detta även om desamma — såsom föreslagits — blott skola gälla sådana utländska juridiska personer, som äro att jämföras med svenska allmänna aktiebolag. Bestämmelsernas upptagande i en särskild lag förordas därför.

IV. Remissyttranden

Över Wijnbladhs förslag har remissyttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten för Västra Sverige, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, valutakontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Kopparbergs, Väster-norrlands, Jämtlands samt Norrbottens län, statens utlänningskommission, näringsrättsutredningen, kooperativa förbundet, landsorganisationen i Sverige, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges allmänna exportförening, svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, svenska handelsagenters förening och Sveriges advokatsamfund. Vid kommerskollegii utlåtande har fogats yttranden från handelskamrarna i riket. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden från bl. a. Stockholms poliskammare, länsstyrelsen i Malmöhus län yttranden från poliskamrarna

i Malmö och Hälsingborg samt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttranden från bl. a. poliskammaren i Göteborg. Exportföreningen har i vissa frågor hänvisat till särskilt utlåtande av det inom föreningens ram verk samma institutet för utländsk rätt.

Flertalet av nämnda remissinstanser hade även avgivit yttranden över Matz' förslag och i flera fall åberopades i de senare remissyttrandena vad som i princip anförts i de tidigare.

Behovet av lagstiftning och förslagets grundprinciper

Det övervägande antalet remissinstanser finner det lämpligt med en regering lagstiftningsvägen av utländsk juridisk persons rätt att driva verksamhet här i riket.

Behovet och önskvärdheten av en lagstiftning understrykes av *kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs samt Västernorrlands län, Stockholms handelskammare, handelskamrarna i Göteborg och Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, poliskamrarna i Stockholm och Malmö samt landsorganisationen.*

Överståthållarämbetet framhåller, att — förutom önskvärdheten av införandet av lagregler inom områden, där sådana saknas eller oklarhet råder — i promemorian anförda skäl av aktuell natur talar för att frågans lösning ej ställes på framtiden. *Handelskammaren i Karlstad* betonar, att en lagstiftning är ägnad att i sin mån minska hindren mot internationell handel, och *Stockholms handelskammare* ger uttryck åt samma tanke.

Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms handelskammare och grossistförbundet är dock inne på den linjen, att det slutliga ställningstagandet till den föreslagna lagstiftningen bör ske först efter genomförd revision av den svenska näringsrätten, enär föreliggande spörsmål då kan bedömas med större säkerhet.

I princip tillstyrkes förslaget eller lämnas utan erinran av *Svea hovrätt* — som emellertid anmärker att, om lagstiftningen mot förmodan skulle få någon större tillämpning, mera ingående föreskrifter kan visa sig behövliga — *hovrätten för Västra Sverige, patent- och registreringsverket, länsstyrelserna i Värmlands, Örebro, Kopparbergs och Norrbottens län, vidare Östergötlands och Södermanlands handelskammare, utlänningskommissionen, poliskammaren i Stockholm* — som anser lagstiftningen vara ett lämpligt korrektiv mot förekommande bulvanförhållanden — *poliskamrarna i Göteborg och Hälsingborg, landsorganisationen, hantverks- och småindustriorganisationen, köpmannaförbundet samt institutet för utländsk rätt* — vilket senare anser förslaget sådant, att framställda krav i erforderlig utsträckning tillgodoses.

Erinringar mot behandlingen av vissa principspörsmål — varom närmare i det följande — framställes av *överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands samt Jämtlands län, handels-*

kamrarna i Stockholm och Göteborg, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Smålands och Blekinge, Västernorrlands och Jämtlands läns samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskamrar, poliskammaren i Malmö och kooperativa förbundet.

Några remissinstanser är mera kritiskt inställda mot såväl behovet av en lagstiftning som föreliggande utredning och förslag. I några fall förordas ytterligare utredning.

Valutakontoret avstyrker, på skäl som anföres i det följande, att förslaget genomföres och anser att metoden med dotterbolag bör bibehållas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasätter, om det med hänsyn till att de utländska bolagen redan äger goda möjligheter till näringsutövning i vårt land genom bildandet av dotterbolag föreligger något egentligt behov av lagstiftning. Den i promemorian framlagda motiveringen härutinnan synes länsstyrelsen icke övertygande.

Industriförbundet framhåller, med instämmande av arbetsgivareföreningen, att någon egentlig olägenhet av att bestämmelser saknats ej torde ha framträtt, eftersom möjlighet förelegat för utländsk juridisk person att bilda ett svenskt aktiebolag, vilket varit oförhindrat att här idka rörelse. Sedan det emellertid visat sig, att vissa dubbelbeskattningsavtal förutsatte ömsesidighet i förevarande hänseende, tillstyrkte industriförbundet Matz' förslag om prövning av frågan om tillstånd i varje särskilt fall. Förbundet anför vidare:

Förslaget att tillåta utländskt aktiebolag att utan särskild prövning här öppna filial skulle i och för sig stå i överensstämmelse med de allmänna strävandena för ett friare internationellt utbyte på det ekonomiska området, till vilka även Sverige anslutit sig, och borde väl på längre sikt underlätta svenska företags önskemål om verksamhet i andra länder. Övergivandet av koncessionssystemet minskar emellertid möjligheterna till kontroll av utländska företags verksamhet här och farhågor ha yppats att den nu föreslagna lagen skulle kunna utnyttjas till illojala transaktioner framför allt inom skatte- och valutaområdena.

Med anledning därav synes det nödvändigt att riskerna för sådana transaktioner och möjligheterna för att stävja missbruk göres till föremål för en närmare utredning innan förslaget lägges till grund för en lagstiftning i ämnet.

Härvid borde också undersökas, huruvida icke erfarenheter i denna fråga föreligga i andra länder.

Ej heller *grossistförbundet* finner något påtagligt praktiskt behov av lagregler föreligga. Förbundet hänvisar till dotterbolagsformen och anför:

Etablerandet av dotterbolag i aktiebolagsform har tillämpats i betydande utsträckning, icke minst av företag med omfattande försäljningsorganisationer i Sverige. Man torde kunna konstatera, att ett utländskt företag, som är intresserat av att här i landet påbörja en rörelse, icke i främsta rummet fäster avseende vid organisationsformen som sådan. Av väsentligare betydelse för vederbörande framstå spörsmål sammanhängande med beskattning samt möjligheter att mer eller mindre fritt kunna till moderlandet transferera kapital och vinster. Frågan om lagförslaget konsekvenser särskilt i skattehänseende kan svårligen och i varje fall icke i detta sammanhang bedömas av oss men är väl så väsentlig att den bör närmare utredas.

Bankföreningen åberopar likaså metoden med dotterbolag eller ombud, något som gjort att avsaknaden av lagregler knappast inneburit någon allvarlig olägenhet ur kommersiell synpunkt. Föreningen är för sin del icke övertygad om att skälet beträffande dubbelbeskattningsavtalen är av sådan betydelse att en formell rätt för utländska juridiska personer att själva driva näring här måste i lagstiftningsväg tillskapas. Frågan härom innefattar emellertid ett handelspolitiskt bedömande, som föreningen icke kan närmare inlåta sig på.

Handelskammaren i Gävle yttrar:

Även om det är önskvärt att vid handelsavtal och överenskommelser med främmande makt kunna erbjuda reciproka förmåner, kan kammaren likväl icke biträda det nu föreliggande förslaget med hänsyn till de konsekvenser i övrigt, det skulle kunna medföra. Redan nu finnes ju utvägen för utländska aktiebolag att bilda i Sverige domicilierade dotterbolag. Detta har ju också i stor utsträckning och med framgång sedan länge praktiserats. Ett sådant bolag är givetvis underkastat de för svenska aktiebolag i gemen utfärdade kontroll- och säkerhetsföreskrifterna. En filial av den av utredningsmannen föreslagna arten skulle däremot ej vara bunden av dessa. Mycket betydande företag skulle sålunda kunna komma till stånd och här i landet driva rörelse i konkurrens med inhemska aktiebolag och företag utan möjlighet vare sig för myndigheter eller borgenärer till den insyn, som man med den nya aktiebolagslagen velat säkerställa.

Svenska handelsagenters förening finner icke i promemorian anförda skäl tillräckligt vägande för att tillstyrka utvidgad näringsfrihet för utländska rättssubjekt. Föreningen anför:

Icke heller anges i promemorian de länder, i vilka svenska aktiebolag kan driva verksamhet och de villkor, som där gäller för svenska aktiebolag. Man kan alltså icke av promemorian bilda sig någon uppfattning om i vilken utsträckning en vidgad näringsfrihet kommer att tagas i anspråk. Man saknar förutsättningar att bedöma den föreslagna lagens konsekvenser för arbetsmarknaden och investeringspolitiken. Labiliteten i dagens politiska och kommersiella läge bjuder till största försiktighet i förevarande avseende.

Advokatsamfundet anser, att man först efter en utredning om bland annat förhållandena i våra grannländer och de stora kulturländerna kan närmare bedöma, om det är nödvändigt eller lämpligt att ge utländska bolag rätt att här driva näring. Härutinnan anföres:

Advokatsamfundet finner utredningen om den föreslagna lagstiftningens fördelar och nackdelar alltför ofullständig. Det angives, att »det föreliggande spørsmålet redan i och för sig får anses påkalla en lösning» samt vidare att det synes vara »jämväl ur mellanfolklig synpunkt av vikt, att för Sveriges del i lagstiftningsväg klarhet skapas, i vilken omfattning och under vilka betingelser utländska juridiska personer må här i riket idka verksamhet». För att kunna bedöma styrkan av dessa argument hade det varit önskvärt, att utredning lämnats om huru motsvarande lagstiftning är ordnad i andra länder. Av särskilt intresse hade varit att få veta, huruvida och i vad mån avsaknaden av svensk lagstiftning i ämnet vållat några olägenheter för svenska aktiebolag, som velat öppna filialer i utlandet. I promemorian angives, att frågan i vad mån juridiska personer i gemen inbegripas under

näringsfrihetsförordningens bestämmelser »vunnit aktualitet särskilt för de utländska juridiska personernas del genom de med främmande stater tid efter annan ingångna avtalen till undvikande av dubbelbeskattning». Huruvida avsaknaden av svensk lagstiftning i ämnet försvårat förhandlingarna om dylika dubbelbeskattningsavtal framgår dock icke.

Även *handelskammaren i Karlstad*, *Gotlands handelskammare* och *exportföreningen* finner utredningen vara i flera avseenden alltför bristfällig.

Handelskammaren i Karlstad anför:

Förslaget innebär en genomgripande ändring i hittills gällande regler. Kammaren anser därför angeläget, att verkningarna för näringslivet såväl ur företags- som samhällsekonomisk synpunkt noggrant utredas. Så kan knappast sägas ha skett i den föreliggande promemorian. Kammaren anser, att särskilt bärkraften hos de motiv, som legat till grund för nu gällande restriktiva lagstiftning bör tagas upp till granskning. Om lättnader av denna omfattning ifrågasätts för juridiska personer, böra även reglerna för utländska fysiska personer omprövas. Att för ena kategorien införa stora lättnader men ej för den andra, synes inkonsekvent. Ur näringslivets synpunkt är det även önskvärt att få de föreslagna åtgärdernas verkningar i beskattningshänseende ytterligare utreda.

Gotlands handelskammare anser väl ett underlättande för utländska kapital sammanslutningar att driva verksamhet här i riket — bortsett från betydelsen ur mellanfolklig synpunkt — kunna medföra betydande fördelar för vårt land och dess näringsliv. Emellertid torde också vissa risker och olägenheter tänkas förenade därmed. *Handelskammaren* finner ytterligare utredning påkallad.

Exportföreningen efterlyser uppgifter om bestämmelser och erfarenheter i några främmande länder av större betydelse ur svensk synpunkt och kan, oaktat förslaget skulle allmänt innebära ett tilltalande steg i riktning mot friare internationell handel, icke tillstyrka detsamma utan att först riskerna för eventuella missbruk och möjligheterna för dessas stävande närmare undersökes.

Också *kommerskollegium* anser att det för bedömandet av förslaget varit önskvärt med en redovisning av förhållandena i andra länder, närmast dem med vilka vi har mera betydande ekonomiska förbindelser, samt pekar på ytterligare en brist i utredningen:

I den föreliggande utredningen har icke berörts frågan om beskattningen av utländskt aktiebolags verksamhet här i riket och ej heller frågan om möjligheterna för kapitalflyttningar från filialverksamheten till det utländska bolaget. Kollegium finner det angeläget, att en närmare undersökning av dessa förhållanden verkställes samt att förslag till de ändringar av gällande skattelagar m. m. som härvid kunna befinnas påkallade framläggas för att kunna behandlas i samband med förslag till lagstiftning inom här förevarande område.

Skånes handelskammare kan icke finna något egentligt behov av lagstiftning föreligga och ifrågasätter huruvida erfarenheterna av den nuvarande dotterbolagsformen — vilka enligt kammaren varit goda — är sådana, att de över huvud påkallar genomförande av ifrågavarande lagstiftning. Då

förslaget dessutom enligt kammarens mening är behäftat med icke oväsentliga brister, är kammaren icke beredd tillstyrka detsamma.

Näringsrättsutredningen tar upp principfrågan om filialens juridiska konstruktion och yttrar i detta sammanhang:

Den ordning, som hittills varit rådande — nämligen att den utländska juridiska personen grundat ett dotterbolag, merendels i form av ett svenskt aktiebolag, som bedrivit rörelsen — har onekligen haft den fördelen med sig, att det funnits ett så att säga gripbart rättssubjekt med en viss förmogenhetsmassa här i landet. Detta rättssubjekt har blivit underkastat de för ifrågavarande typ av svenska rättssubjekt i allmänhet gällande, ganska rigorösa lagbestämmelserna — en ordning, som särskilt ur härvarande borgenärers synpunkt varit i stort sett betryggande.

Annorlunda blir fallet om det utländska rättssubjektet självt omedelbart och utan förmedling av ett tillskapat svenskt rättssubjekt skall driva rörelse här. Det utländska rättssubjektet, i utredningen begränsat till utländska aktiebolag, är nämligen domicilierat i utlandet och givetvis underkastat sitt hemlands lag. Den härvarande filialen, som bedriver rörelsen inom landet, blir icke något självständigt rättssubjekt, men måste ändå — särskilt när det gäller ansvaret för här ingångna förbindelser — få en juridisk konstruktion, som möjliggör att på ett effektivt sätt göra detta ansvar gällande. Härvid har förslagsställaren sökt en lösning, varigenom tillskapas ett slags surrogat för en svensk juridisk person (»filialen»). Det må påpekas, att redan nu existerar ett utländskt företag, det belgiska bolaget *Vieille Montagne*, som alltsedan mitten av 1800-talet drivit zinkmalmsgruvorna vid Åmmeberg i Örebro och Östergötlands län. Bolagets rätt att idka gruvdrift grundas på en Kungl. Maj:ts resolution av den 9 oktober 1857. I denna lämnas bolaget tillåtelse att besitta den ifrågavarande fasta egendomen dock med skyldighet att ha ett i orten bosatt ombud, som skall äga att i angelägenheter, som röra de fasta egendomarna vid domstolar och andra ämbetsmyndigheter å bolagets vägnar svara. Ombudet i fråga, som tjänstgör såsom verkställande direktör för rörelsen i Sverige, har en på sig utställd fullmakt från det belgiska bolagets verkställande direktör med rätt att förordna annat ombud i sitt ställe. Firmateckningen för den svenska rörelsen sker i den formen, att firman »*Vieille Montagne*» tecknas av nyssnämnda ombud för den svenska rörelsen. Några svårigheter ur rättslig synpunkt ha veterligen icke föranletts av den konstruktion, som givits åt det utländska bolagets härvarande verksamhet, och givet är att den erfarenhet, som härvid vunnits, kan ge en viss vägledning, när det gäller det föreliggande lagstiftningsarbetet.

I anslutning till diskussionen om förslagets grundprinciper skall här även redovisas vissa uttalanden om några närliggande spörsmål.

a) Filialbegreppet

Utredningsmannens uppfattning att icke mer än en filial må upprättas delas icke av *Svea hovrätt*, *exportföreningen* och *handelskammaren i Kurlstad*. Hovrätten förordar en bestämmelse av innehåll att hinder icke möter för filialen att i sin tur öppna avdelningskontor. Exportföreningen framhåller, att det ej sällan finnes fullt legitima skäl för öppnande av flera filialer (i olika landsdelar, för skilda grenar av verksamheten etc.). *Norrbottens*

och Västerbottens läns handelskammare tolkar för sin del förslaget så, att filialen kan driva sin verksamhet på olika orter genom där upprättade industrier eller kontor.

Enligt *institutet för utländsk rätt* bör uttrycket »filial» om möjligt undvikas, eftersom det ofta missförstås i franskspråkiga länder. Franskans »filiale» har nämligen huvudbetydelsen dotterbolag.

Advokatsamfundet anför:

Det synes föresväva utredningsmannen en uppfattning att filialen är något slags kvasi-rättssubjekt, som bör ha en egen firma. Den föreslagna bestämmelsen härom är olämplig. Man måste hålla i minnet, att det rättssubjekt, som driver näring, är det utländska aktiebolaget, och det finns icke någon anledning, varför detta bolag vid ingående av rättshandlingar i Sverige icke skulle uppträda under sitt verkliga namn. Att så sker kan måhända vara av verklig betydelse, då en fordringsägare hos bolaget, som erhållit sin fordran genom rättshandling i Sverige, önskar göra sin rätt gällande i bolagets hemland, vilket kan bli nödvändigt. Någon särskild firma bör därför ej ifrågakomma.

b) Verkställande direktör

Handelskammaren i Karlstad finner det olämpligt att kalla filialchefen för verkställande direktör, vilken benämning i vår aktiebolagslag betecknar en helt annan ställning i juridiskt hänseende.

Länsstyrelsen i Värmlands län och *advokatsamfundet* påpekar avsaknaden av bestämmelse om att även en vice verkställande direktör (eller flera direktörer) bör finnas.

Köpmannaförbundet ifrågasätter, om ej verkställande direktören bör vara svensk medborgare. Endast härigenom skapas enligt förbundet garantier för att han skall på ett tillfredsställande sätt äga kännedom om svenska förhållanden och respektera dessa.

Kooperativa förbundet anser det nödvändigt, att verkställande direktören i princip skall ha ansvaret för filialens skötsel även i straffrättsligt hänseende. Bestämmelse härom saknas emellertid. Direktörsbegreppet är överhuvudtaget svävande och oklart. Det torde vara enklast att fixera detsamma genom en anknytning till verkställande direktörsbegreppet i aktiebolagslagen och föreskriva att filialdirektör i tillämpliga delar skall ha samma ansvar för filialens skötsel som verkställande direktören i ett svenskt aktiebolag har.

Flera remissinstanser finner regeln att firman icke får tecknas utan medverkan av verkställande direktören olämplig av rent praktiska skäl. I stället föreslås att filialens firma icke må tecknas utan medverkan av verkställande direktören eller dennes ställföreträdare.

Advokatsamfundet yttrar:

Den föreslagna bestämmelsen, att firman icke må tecknas utan medverkan av verkställande direktören synes olämplig. Att beröva dem, som ingå avtal med bolaget deras rätt, därför att firman tecknats utan medverkan av verkställande direktören är orättvist. Verkställande direktörens viktigas-

te funktion bör vara, att han skall vara ansvarig för att verksamheten i Sverige bedrivs i enlighet med de bestämmelser, som i olika hänseenden äro givna.

Kooperativa förbundet finner det tveksamt, huruvida det är lämpligt att föreskriva att bolaget skall ställa fullmakt för verkställande direktören. Det vore ändamålsenligare att i lagen uttryckligen fastslå, att verkställande direktören skall ha de för bolaget bindande befogenheter, som föreslås ingå i fullmakten. Förbundet befarar annars komplikationer och besvärligheter då det gäller att utfärda fullmakten på ett sätt som står i överensstämmelse med de legala reglerna i respektive länder.

Landsorganisationen framhåller såsom angeläget att det klargöres vem som skall bära det s. k. arbetsgivaransvaret för arbetarskyddslagstiftningens tillämpning å företaget. Om filialen ledes av en verkställande direktör synes denne böra åläggas detta ansvar.

c) Gränsdragning för lagens tillämpning i visst fall

Exportföreningen, kooperativa förbundet, arbetsgivareföreningen och industriförbundet betonar önskvärdheten av att i samband med ny lagstiftning inskränkning icke sker i utländska rättssubjekts traditionella möjlighet att utan särskilt tillstånd här i riket utföra entreprenad- och monteringsarbeten och andra därmed jämförliga uppdrag av tidsbegränsad omfattning. Detta är betydelsefullt med hänsyn till angelägenheten för svensk företagsamhet på ifrågavarande område att utomlands åtnjuta motsvarande frihet. Industriförbundet påpekar i anslutning härtill, att det visserligen kan uppkomma svårigheter att avgöra, när en verksamhet övergår till att bli kontinuerlig. Måhända skulle det dock vara möjligt att överlämna till någon myndighet, förslagsvis arbetsmarknadsstyrelsen, att på ett i form enkelt sätt övervaka att den som idkar kontinuerlig verksamhet gör det i de former, som blir föreskrivna för utländskt aktiebolags verksamhet här i landet.

Frågan om koncessionsförfarande

Endast tre av de remissinstanser, som närmare uttalat sig i denna fråga, vill ansluta sig till den av Wijnbladh föreslagna ordningen, innebärande att prövning av Kungl. Maj:t i det särskilda fallet ej skall ske. *Överstätt-hållarämbetet* anser det givet, att ett koncessionssystem — sett ur de synpunkter enskilda svenska intressen av ekonomisk natur företräder — kan vara att föredraga framför ett generellt medgivande för en viss grupp juridiska personer att här idka verksamhet. Vad som emellertid enligt ämbetet talar emot koncessionssystemet är det förhållandet, att det uppställda kravet på ömsesidighet icke gärna går att förena med ett dylikt system, eftersom garantier aldrig kan uppnås för en likformig tillämpning av ett koncessionssystem här och i respektive främmande länder. *Länsstyrelsen* i

Stockholms län förklarar sig icke beredd att förorda ett koncessionssystem även om vissa skäl talar för ett sådant. *Landsorganisationen* finner, att även ur allmänt handelspolitiska synpunkter en generell lösning torde vara att föredraga framför tillståndsprövning i varje särskilt fall.

Handelskammaren i Karlstad, Gotlands handelskammare, arbetsgivareföreningen och industriförbundet ställer sig tveksamma och förordar ytterligare utredning. *Handelskammaren i Karlstad* efterlyser sålunda, utan att taga ställning till spörsmålet, en närmare motivering till utredningsmannens ståndpunktstagande. *Gotlands handelskammare* anser promemorian knappast utgöra ett tillräckligt underlag för ett ställningstagande men skulle någon ändring, ägnad att väsentligt stärka det skydd för svenska intressen som förslaget upptar, icke anses genomförbar, vill kammaren föreslå införandet av koncessionssystem.

Koncessionsförfarande förordas av *kommerskollegium, näringsrättsutredningen, Stockholms handelskammare, Västergötlands och norra Hallands handelskammare, handelskammaren i Gävle, exportföreningen, bankföreningen, svenska handelsagenters förening* och *advokatsamfundet*.

Kommerskollegium säger sig helt dela utredningsmannens uppfattning, att försiktighet bör iakttagas vid meddelandet av bestämmelser om utländska aktiebolags rätt till näringsutövning inom landet så att icke denna rätt bindes vid villkor, ägnade att försvåra våra ekonomiska förbindelser med främmande länder. Frånvaron av ett koncessionsförfarande kan emellertid leda till missbruk, exempelvis så att en svensk medborgare pro forma bildar ett aktiebolag i ett främmande land och utövar verksamhet där samt driver filialverksamhet här i landet och därigenom i viss utsträckning undandrar sig den kontroll, som de svenska aktiebolagen är underkastade, eller att en utlänning, som måhända fått avslag på ansökan att driva näring här i riket, förfar på motsvarande sätt. Ett koncessionsförfarande synes därför ha en stor uppgift att fylla, icke minst om kontrollföreskrifter o. d. i fråga om filialerna skulle få det begränsade innehåll, utredningsmannen föreslagit. I och för sig skulle ett koncessionssystem ej behöva medföra några rubbningar beträffande våra ekonomiska förbindelser med främmande länder. Det har tillämpats i fråga om fysiska personer utan att, såvitt kollegiet erfarit, medföra några svårigheter i avseende å våra förbindelser med främmande länder.

Näringsrättsutredningen anser den föreslagna ordningen rimma illa med det system för prövning av utländska fysiska personers rätt att driva näring, som sedan lång tid tillbaka tillämpats hos oss, och finner det ligga i öppen dag, att så länge koncessionssystem råder beträffande fysiska personer, man näppeligen kan lämna fältet fritt för utländska juridiska personers näringsutövning. Efter att ha anfört samma exempel som kommerskollegium på tänkbart missbruk av de föreslagna bestämmelserna samt varnat för att från den ytterlighet, som nu råder, slå över till den motsatta ytterligheten och utan varje saklig kontroll släppa in de utländska företagen hit, fortsätter näringsrättsutredningen:

Som skäl för sin ståndpunkt anför förslagsställaren — icke att den kontroll, som ett koncessionssystem skulle innebära i och för sig vore onödig — utan de för Kungl. Maj:t eller den myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t uppdragit prövningen »synnerligen ömtåliga situationer, vartill ur såväl handelspolitiska som andra synpunkter en sådan konstruktion otvivelaktigt skulle kunna leda». Även om denna synpunkt måhända ej kan fränkännas allt fog, synes det dock innebära en betänklig överdrift att enbart av detta skäl utdöma koncessionssystemet. Det är dock att märka, att denna ordning sedan lång tid tillbaka varit rådande i fråga om rätten för fysiska personer att få driva rörelse utan att den veterligen ställt Kungl. Maj:t inför alltför svåra påfrestningar. För övrigt bör ej förglömmas, att den prövning av frågan, huruvida reciprocitet föreligger mellan vårt land och det ifrågakommande främmande landet, vilken prövning väl i första hand skulle åvila vederbörande svenska beskickning, ävenledes i sista hand kan ställa den svenska regeringen inför en situation av det slag, som förslagsställaren befarar. Än vidare skulle — då förslagsställaren icke synes ha tänkt sig någon ändring i 1916 års s. k. inskränkingslag — Kungl. Maj:t just på ett område, som kan vara särskilt känsligt, nämligen i fråga om idkande av gruvdrift, alltfört bibehållas vid en motsvarande prövningsrätt. Veterligen har hittills varken i berörda hänseende eller när det gäller utländska försäkringsbolags rätt att här driva rörelse, där likaledes koncessionssystemet är gällande, och även framdeles skall bibehållas, Kungl. Maj:t ställts i situationer av det slag, som förslagsställaren befarar. Att enbart på den sålunda anförda grunden förkasta koncessionssystemet synes med hänsyn till förhandenvarande erfarenheter knappast vara motiverat.

Stockholms handelskammare, som icke anser de i promemorian anförda skälen mot ett tillståndsförfarande böra tillmätas avgörande betydelse, förordar ett koncessionssystem redan av hänsyn till att ett sådant gör det möjligt att införa mindre långtgående och restriktiva bestämmelser än om rätten till näringsutövning blir i princip fri. Genom ett koncessionsförfarande kan vidare, enligt kammaren, eventuella missbruk av det slag ovan angivits säkerligen stävjas, vartill kommer att det kan utgöra ett önskvärt återhållande moment för sådana till äventyrs mindre nogräknade utländska företag, som eljest kunde vara benägna att i ett eller annat avseende missbruka rätten till näringsutövning här i landet, detta eftersom meddelat tillstånd kan indragas. Slutligen kan enligt kammarens mening ett koncessionssystem delvis eliminera betänkligheterna mot att medge även vissa andra utländska juridiska personer än aktiebolag rätt till näringsutövning. Kammaren framhåller såsom angeläget, att koncessionsförfarandet tillämpas på ett smidigt sätt, därvid i fråga om större och välrenommerade utländska företag tillståndsprövningen bör vara av huvudsakligen formell natur.

Exportföreningen ger uttryck åt i huvudsak samma uppfattning.

Bankföreningen anser frågans lösning vara i viss mån beroende på hur den lösts i andra med Sverige jämförliga länder. Det förhållandet att lagstiftningen i Norge och Danmark medger utländska aktiebolag rätt att driva näring utan koncessionsförfarande finner föreningen närmast tala för den i förslaget upptagna ordningen, vilken också har den fördelen att delikata prövningsfall kan undvikas. Ett koncessionssystem åter medför möjlighet till

en sovring, som i och för sig måste anses önskvärd med tanke på de skiftande förhållandena på bolagsbildningens område i olika länder. Med ett sådant system skulle också kunna undvikas den förmodligen stundom rätt vanskliga bevisningen om reciprocitet. Föreningen är i övrigt inne på samma linje som Stockholms handelskammare och framhåller i likhet med denna att om erfarenheterna ger vid handen, att ett generellt system är att föredraga, lagstiftningen relativt lätt torde kunna ändras, medan en motsatt väg däremot knappast är framkomlig.

Advokatsamfundet understryker, att ett koncessionsförfarande ger möjlighet att i varje enskilt fall pröva de fördelar och nackdelar, som kan tänkas vara förenade med ett tillstånd, varför en lagstiftning byggt på detta system knappast innebär några större risker.

Ömsesidighetskravet

De remissinstanser, som närmare berört detta spörsmål, är över lag av den uppfattningen att ömsesidighetskravet bör upprätthållas.

Norrbottnens och Västerbottnens läns handelskammare uttalar sin tillfredsställelse över att detta krav gjorts till villkor för utländskt bolags rätt att här driva näring. *Länsstyrelsen i Jämtlands län, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, Västergötlands och norra Hallands samt Östergötlands och Södermanlands handelskamrar, kooperativa förbundet samt hantverks- och småindustriorganisationen* understryker kravet på ömsesidighet som en obligatorisk förutsättning. *Stockholms handelskammare*, som enligt vad tidigare anförts förordat ett koncessionsförfarande, förutsätter även med en sådan anordning upprätthållandet av reciprocitetskravet.

Handelskammaren i Karlstad anser, att de erforderliga kraven på ömsesidighet bort mera ingående diskuteras. Det vore nämligen sannolikt, att motsvarande reglers utformning i främmande länder kunde komma att i många ur näringslivets synpunkt väsentliga avseenden avvika från den svenska lagstiftningen.

Några remissinstanser anmäler en från utredningsmannens uppfattning avvikande mening beträffande innebörden av reciprocitetskravet.

Hovrätten för Västra Sverige ifrågasätter sålunda, om för det fall att svenskt bolag måste ställa säkerhet för upprättande av filial i utlandet kan anses, att det svenska bolaget erhåller en rätt, som motsvarar det utländska bolagets här i landet. *Handelskammaren i Göteborg* gör gällande, att med en sådan ordning reciprocitetsregeln kan bli helt värdelös, samt förordar en ändring så att full ömsesidighet under alla förhållanden kräves. *Advokatsamfundet* gör sig till tolk för samma synpunkter och understryker, att en föreskrift om ställande av säkerhet liksom ock en föreskrift om obligatorisk överföring till filiallandet av visst kapital att där bibehållas är av så väsentlig betydelse, att reciprocitet icke kan anses föreligga, där en sådan föreskrift gäller allenast det ena landet. Samfundet finner vidare — i motsats till utredningsmannen — att det väl kan tänkas fall, där det verkliga före-

ligger betydande svenska intressen av att ett utländskt bolag alldeles oavsett ömsesidigheten här får bilda filial. Sålunda kan genom en filial varor, som eljest måste importeras, tillverkas inom landet och därigenom måhända bli billigare, och vidare kan ökade arbetsmöjligheter skapas här i landet. Å andra sidan kan emellertid filialen också tänkas medföra allvarliga nackdelar, framförallt genom en olämplig konkurrens med svenska företag. Samfundet finner detta vara en synpunkt som helt förbisetts i promemorian.

Exportföreningen anser det uppställda kravet vara lätt att kringgå exempelvis på följande sätt:

Ett utländskt företag i ett land, som är av stor betydelse för Sverige såsom marknad men i vilket svenska företag icke får upprätta filialer, önskar upprätta en filial i Sverige. Företaget skaffar sig då — eller har kanske redan — ett dotterbolag i ett litet och föga utvecklat land, som icke lägger hinder i vägen för svensk filialbildning men i vilket möjligheten att bilda filialer för svenskt vidkommande saknar praktiskt intresse. Det förstnämnda företaget skulle då på ett enkelt sätt kunna skaffa sig filial i Sverige genom att anlita omvägen över sitt dotterbolag i det lilla landet.

Svenska handelsagenters förening hyser farhågor för att länder, i vilka svenska bolag knappast har något intresse av att driva verksamhet, för att uppfylla reciprocitetskravet formellt öppnar möjligheter för svenska bolag att etablera sig.

Frågan vilka slags juridiska personer lagstiftningen bör omfatta

Advokatsamfundet anser att, om man frångår koncessionssystemet, rätt ej bör föreligga för varje utländskt aktiebolag, hur litet som helst, att här öppna filial. Enär det är av betydande svenskt intresse att företaget är ekonomiskt bärkraftigt, föreslås att endast aktiebolag med visst minimikapital, förslagsvis motsvarande en miljon kronor, skall kunna upprätta filial här.

Västergötlands och norra Hallands samt Norbottens och Västerbottens läns handelskamrar ävensom *hantverks- och småindustriorganisationen* ansluter sig till utredningsmannens förslag och *handelskammaren i Göteborg* har ej något att erinra mot den gjorda begränsningen.

Grossistförbundet anser det svårt att bedöma, huruvida begränsningen till aktiebolag är i princip motiverad.

Länsstyrelserna i Stockholms och Örebro län, poliskammaren i Malmö, Smålands och Blekinge handelskammare samt *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län* ifrågasätter om ej även andra juridiska personer borde kunna tillåtas bedriva verksamhet här i landet. Länsstyrelsen i Örebro län anför härutinnan.

Den omständigheten, att en association av typen aktiebolag registrerats på sätt föreslagits, läser icke komma att medföra, att bolaget anses ur affärsynpunkt »säkrare» än andra typer av utländska juridiska personer; den som träder i förbindelse med ett utländskt företag torde under alla förhållanden komma att göra sedvanliga kontrollundersökningar beträffande företaget. Länsstyrelsen ifrågasätter, om ej dessa undersökningar från be-

rört svenskt håll borde kunna få bli utslagsgivande jämväl för de andra arter av utländska juridiska personer än aktiebolag som, på sätt kan befinnas lämpligt, fullgjort anmälningsskyldighet till det föreslagna registret. Länsstyrelsen har givetvis härvid utgått från att ömsesidighet kommer att förutsättas i författningen.

Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län anlägger liknande synpunkter på frågan.

Kommerskollegium, näringsrättsutredningen och kooperativa förbundet finner lagen böra omfatta icke endast aktiebolag utan även andra juridiska personer och samma inställning har, därest av dem förordad koncessions-system införes, *Stockholms handelskammare* och *bankföreningen*. *Överståthållarämbetet* anser visserligen, att lagen formellt sett borde omfatta ej blott aktiebolag, men den av skyddssynpunkter nödvändiggjorda begränsningen till aktiebolagsformen torde enligt ämbetet sakna praktisk betydelse, enär utländska juridiska personer av annan konstruktion icke i nämnvärd utsträckning lär kunna uppvisa godtagbara skäl för en egen verksamhet här i riket.

Kooperativa förbundet — vars uppfattning *kommerskollegium* och *näringsrättsutredningen* i princip delar — finner det betänkligt att de ekonomiska föreningarna ställts utanför samt anför:

Förbundet har förvisso kännedom om att lagstiftningen beträffande de associationer, som drivas i aktiebolagsform, i allmänhet utvecklats långt i de länder, där ett demokratiskt statsskick råder och näringslivets frihet tolereras. Aktiebolagslagstiftningen företer därför internationellt sett en avsevärd jämnhet efter relativt likartade principer. Lagstiftningen om ekonomiska föreningar däremot varierar betydligt mer. Detta hindrar emellertid icke, att de associationer som valt föreningsformen ofta och särskilt de, som finnas inom den konsument- och producentkooperativa rörelsen, ha en ekonomisk och organisatorisk stabilitet, som är fullt jämbördig med aktiebolagens. De ekonomiska föreningarna äro visserligen icke kapitalsammanslutningar på samma sätt som aktiebolagen, men detta hindrar icke, att dessa föreningar kunna göra väl så stora insatser i näringslivet som sådana företag, som arbeta under aktiebolagsform och att de dessutom kunna bereda »de enskilda svenska intressen av ekonomisk art, som böra skyddas» lika stor ekonomisk säkerhet som aktiebolag.

Det kan i detta sammanhang erinras om att Cooperative Wholesale Society Limited i England är en ekonomisk förening, som inom sitt arbetsområde är det största företaget i Europa, aktiebolagen icke undantagna. Cooperative Wholesale Society Limited har drivit verksamhet i Sverige och bedriver alltjämt verksamhet i skilda länder, både i Europa och andra världsdelar. Förbundet anser det därför, icke minst av principiella skäl, vara mycket olämpligt, att utländska ekonomiska föreningar uteslutits från möjlighet att kunna få här i riket driva verksamhet på samma sätt som utländska aktiebolag och vill därför här framföra det yrkandet, att ifrågasvarande lagförslag omarbetas så att de utländska ekonomiska föreningarna jämställas med aktiebolagen i sagda hänseende.¹

¹ Förbundet fortsätter: I detta sammanhang önskar förbundet framföra ett önskemål, som väl icke direkt berör nu förevarande lagstiftningsfrågor, men som enligt förbundets mening är av stort allmänt intresse. Förbundet syftar här på det från konsumentkooperationens sida förut flera gånger framförda förslaget, att möjlighet bör öppnas för skapandet av internationella ekonomiska föreningar och aktiebolag. Enligt förbundets mening bör detta ske genom en internor-

Kontroll- och bokföringsföreskrifter m. m.

De flesta remissinstanserna kritiserar mer eller mindre kraftigt, att de utländska bolagen enligt förslaget får en gynnsammare ställning än svenska aktiebolag här i landet. I några av yttrandena påtalas den härigenom förefintliga risken för ett kringgående av aktiebolagslagen på så sätt, att en svensk, som ej vill underkasta sig denna lags stränga regler i olika avseenden, pro forma startar ett aktiebolag i utlandet och sedan öppnar filial här. Remissinstansernas olika krav på en omarbetning av förslaget i förevarande del kan i huvudsak anses innefattas i *näringsrättsutredningens* sammanfattningsvis framförda yrkanden, att aktiebolagslagens regler i tillämpliga delar blir gällande för filialens bokföring och att bokföringen underkastas revision av auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman. Näringsrättsutredningen menar dessutom att i ansökan om tillstånd uppgift bör lämnas å beloppet av det kapital, som är avsett att investeras i filialen.

Överståthållarämbetet framhåller, att effektiva regler till skydd för enskilda svenska intressen måste finnas. Bolag, som öppnar filial här, bör därför öppet deklarerera sin verksamhet och det ekonomiska utfallet av denna. Villkor bör därför uppställas, att bolagets redovisningshandlingar i hemlandet göres publika här även där de enligt hemlandets lag ej är att betrakta som offentliga. Ämbetet finner ej anledning till att det svenska intresset skall få ge vika vid kollision med reglerna i bolagets hemland. Filialens årsresultat bör också offentliggöras i den utsträckning som föreskrives beträffande svenska aktiebolag. Eftersom filialen skall ha en självständig förvaltning, är det ej tillräckligt med ett offentliggörande endast av bolagets årsredogörelser.

Advokatsamfundet finner icke de föreslagna bestämmelserna i syfte att skydda svenska intressen ändamålsenliga och utvecklar sin uppfattning sålunda:

Föreskrifterna om att för en utländsk filial skall finnas en här i riket bosatt verkställande direktör, att bolaget skall avgiva försäkran att ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse, att filialen skall vara bokföringsskyldig samt att till registreringsmyndigheten årligen skola insändas redovisningshandlingar för bolaget och balansräkning för filialen, innebära ingen garanti för att de svenska fysiska eller juridiska personer, som i egenskap av kreditgivare eller annorledes träda i förbindelse med filialen, här i landet skola kunna realisera de rättigheter, som uppkommit vid transaktionerna med filialen. Denna kan ju när som helst bringas till upphörande. Verkställande direktören, som ju enligt förslaget kan vara utländsk medborgare, kan när som helst avflytta ur riket med påföljd att filialen saknar laglig företrädare här i landet. Bokföringsskyldigheten och skyldigheten att insända balansräkning till registreringsmyndigheten innebära inga garantier för att i Sverige finnas några tillgångar eller att här kommer att

disk lagstiftning, som kan läggas efter olika alternativ. Man kan sålunda tänka sig, att en i ett nordiskt land domicillerad förening kan få sitt domicil utsträckt till att omfatta även de övriga nordiska länderna. Man kan också gå den vägen, att särskild registrering sker för sådana associationer, som önskar förskaffa sig internordiskt domicil. Det synes förbundet uppenbart, att bildande av sådana internordiska företag måste verka befrämjande för det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska folken.

finnas tillgångar vid en senare tidpunkt, när den svenske rättsägaren vill göra sin rätt gällande. Filialen som sådan är icke något rättssubjekt och kan icke hava några tillgångar eller skulder, utan dessa äro bolagets. En »balansräkning» för filialen skulle väl närmast innehålla tillgångar och skulder, som anses hänförliga till rörelsen i Sverige, men avgörandet i detta hänseende kan ske helt godtyckligt från bolagets sida och är dessutom utan varje betydelse i rättsligt hänseende. I händelse av obestånd och konkurs komma konkursförvaltningarna i de olika länderna att omhändervärd den egendom, som faktiskt är att hänföra till vederbörande land, och för betalning ur dessa konkursmassor äga samtliga borgenärer, såväl inländska som utländska, konkurrera. En balansräkning för ett helt företag kan vara av betydelse för bedömning av företagets solvens, men en »balansräkning» för en filial är utan någon nämnvärd betydelse i detta hänseende. Den föreslagna bestämmelsen att filialens »balansräkning» skall offentliggöras kan däremot vara direkt farlig, då »balansräkningen» genom sitt innehåll kan helt vilseleda den som ej är insatt i de rättsliga och ekonomiska sammanhangen. Däremot böra enligt samfundets förmenande hela det utländska bolagets redovisningshandlingar göras offentliga här i landet, oberoende av om de äro publika enligt hemlandets lag eller ej. De svenska aktiebolagens redovisningshandlingar äro offentliga, och det är icke något orimligt krav att det utländska aktiebolag, som önskar driva näring i Sverige i konkurrens med de svenska företagen, får finna sig i att dess bokslut bliva offentliga.

Grossistförbundet påpekar, att behovet av skydd för tredje man gör sig lika starkt gällande i fråga om utländska bolag, vilka driver rörelse i Sverige, som beträffande svenska bolag samt anför vidare:

Aktiebolagslagen innehåller ganska rigorösa bestämmelser till tredje mans skydd, exempelvis om inbetalning och vidmakthållande av aktiekapitalet, angående reserv- och skuldregleringsfonder, vinstredovisning och skuldbe-gränsning m. m. Enligt förslaget skulle utländska bolag, som driva filialrörelse i Sverige, i huvudsak icke bli underkastade dessa bestämmelser. Det är givetvis tänkbart, att ungefär motsvarande rättsskydd för tredje man kan föreligga enligt lagen i det utländska bolagets hemland, men säkerligen är detta icke fallet beträffande alla länder. Som en garanti för möjligheten att kringgå den svenska aktiebolagslagens bestämmelser har uppställts det villkoret, att bolaget skall bedriva verksamhet i sitt hemland. Det praktiska värdet av denna bestämmelse torde emellertid kunna ifrågasättas, eftersom det icke uppställs några krav på att verksamheten i hemlandet skall ha en viss omfattning.

Med hänsyn till vad här sagts synes det mer eller mindre ofrånkomligt att en kommande lagstiftning utformas så att de utländska bolagen få bedriva sin verksamhet här på ungefär samma villkor som de svenska. Detta innebär bl. a. att den svenska aktiebolagslagens regler om redovisning och revision bli tillämpliga även på utländska bolags filialer. Härutöver torde kunna ifrågasättas, huruvida icke vissa särskilda föreskrifter äro påkallade till tredje mans skydd. För den som gör affärer med ett filialföretag här i Sverige är det av betydelse, att det utländska bolaget har tillgångar här som täcka filialens förbindelser. Några garantier härför ha emellertid ej föreslagits i annan mån än att bolaget kan avregistreras, om det ej infriar sina förbindelser. Eventuellt borde man kunna kräva, att bolaget här verkställer depositioner eller anskaffar bankgarantier till säkerhet för fordringar som grunda sig på filialens verksamhet. I varje fall synes det angeläget att tillse, att filialens egendom — vilken svarar för förbindelser ingångna av filialen

— icke må utnyttjas som säkerhetsunderlag av moderbolaget i dess hemland, t. ex. vid pantförskrivning i samband med emission av obligations- eller förlagslån.

Skånes handelskammare anmärker på att filialen, ehuru den här i riket framträder som ett slags juridisk person med i stort sett samma rättigheter som ett svenskt aktiebolag, är befriad från de ur kontroll- och säkerhets-synpunkt ofta långtgående skyldigheter, som åvilas svenska aktiebolag, samt fortsätter:

Därest det föreliggande lagförslaget genomföres skapas sålunda en företagsform, som i olika avseenden är underkastad mindre sträng kontroll och färre formaliteter än vad som är fallet i fråga om svenska aktiebolag. Denna konsekvens av den tilltänkta lagstiftningen måste för svenska företag, som drivas i aktiebolagets form, te sig minst sagt egendomlig. Det bör härvidlag även beaktas att det icke föreligger något hinder för att utländska bolags filialverksamhet här i riket kan bli av en mycket betydande storleksordning.

Gentemot det föreliggande lagförslaget kan vidare riktas den enligt kammarens åsikt allvarliga invändningen, att borgenärernas skydd i förhållande till ett utländskt bolags filial så gott som helt saknas. Därest en svensk fordringsägare kan styrka, att han ej ur bolagets härvarande tillgångar kan erhålla betalning för sin fordran, härrörande från bolagets verksamhet här i riket, inträder endast den påföljden, att bolagets filial här i riket kan bringas till upphörande genom att den avföres ur registret. Ur de svenska borgenärernas synpunkt är denna föreskrift av föga värde. Enligt kammarens mening är avsaknaden av ett konkurs- eller likvidationsinstitut ett av lagförslagets största svagheter. Eftersom filialen som sådan icke kan försättas i konkurs, måste fordringsägare vid bristande betalning från filialens sida rikta sina krav mot huvudbolaget. Detta förfaringssätt kan emellertid ofta vara både komplicerat och tidsödande. Och även om huvudbolaget är ett ur ekonomisk synpunkt stabilt företag, kan svårigheter lätt uppstå med hänsyn till världsläget. Frånvaron av ett konkursinstitut medför även andra nackdelar. Ett utländskt aktiebolag, som äger driva verksamhet här i riket genom filial, skall enligt förslaget i alla därav härflytande rättsförhållanden lyda under svensk lag och vara pliktigt att svara inför svensk domstol. Detta betyder emellertid icke att det utländska bolaget såsom sådant underkastas svensk rätt. Svensk domstol kan sålunda uppenbarligen icke försätta det i utlandet domicilierade bolaget i konkurs med verkan för det främmande landet och där befintliga fordringsägare. Och även om det utländska huvudföretaget försättes i konkurs till följd av svenska borgenärers fordringar på filialen, kan det främmande landets konkurslagar och likvidationsföreskrifter i många fall vara av ringa värde för de svenska rättsägarna. Om ett utländskt bolags filial kommer på obestånd kan vidare en borgenär — på de andras bekostnad — erhålla full gottgörelse för sin fordran. Dessa och andra ur borgenärernas synpunkt allvarliga konsekvenser av lagförslaget ha enligt kammarens mening alltför litet beaktats av utredningsmannen. Därest förslaget genomföres, synes det därför nödvändigt att filialen obligatoriskt åläggas att här i landet ha någon form av bundet kapital till säkerhet för de fordringar, som grunda sig på filialens verksamhet.

De sålunda anmärkta olägenheterna av de föreslagna bestämmelserna påtalas helt eller delvis även av *kommerskollegium, länsstyrelserna i Stock-*

holms, Malmöhus, Västernorrlands och Jämtlands län, näringsrättsutredningen, handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Gävle och Karlstad, vidare Västergötlands och Norra Hallands, Gotlands, Västernorrlands och Jämtlands läns samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskamrar, poliskammaren i Malmö, arbetsgivareföreningen, industriförbundet, bankföreningen och exportföreningen.

Av nämnda instanser understryker länsstyrelserna i Malmöhus, Västernorrlands och Jämtlands län, handelskammaren i Karlstad, Gotlands samt Västernorrlands och Jämtlands läns handelskamrar, poliskammaren i Malmö och bankföreningen kravet på föreskrifter om revision.

Bestämmelser om ställande av säkerhet — i vilken del länsstyrelsen i Stockholms län ansluter sig till utredningsmannens negativa ställningstagande — föreslås även av länsstyrelsen i Malmöhus län, Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare, poliskammaren i Malmö, köpmannaförbundet och bankföreningen.

Förutom kommerskollegium varnar också länsstyrelsen i Malmöhus län, näringsrättsutredningen, handelskammaren i Gävle, Skånes och Gotlands handelskamrar samt exportföreningen för de skattepolitiska vådorna av förslaget. Näringsrättsutredningen anser det härvidlag knappast verka välbetänkt att staten — samtidigt som man genom en utredning söker förebygga rådande tendenser till skatteflykt — skulle genom en annan lagstiftning bereda vidgade möjligheter därtill. Skånes handelskammare utvecklar närmare sin kritiska inställning till förslaget härutinnan:

Om ett utländskt företag driver rörelse här i landet genom dotterbolag, beskattas det senare för sin inkomst enligt vanliga regler. Utdelning till utländska aktieägare beskattas vidare enligt kupongskatteförordningens bestämmelser, i viss utsträckning enligt modifierade regler i dubbelbeskattningsavtalen. Skulle det svenska dotterbolaget söka överföra medel till det utländska moderbolaget genom exceptionell prissättning eller på annat sätt, träder slutligen 43 § kommunalskattelagen i funktion och möjliggör en justering av inkomstberäkningen. Enligt det nu föreliggande lagutkastet kommer till en början kupongskatten att bortfalla, eftersom filialens överskott icke överföres genom utdelning utan direkt framkommer som en vinst hos det utländska bolaget. Filialen beskattas däremot för inkomst här i riket. Emellertid föreligger i detta fall i praktiken möjligheter att reducera inkomsterna. Bestämmelserna i 43 § kommunalskattelagen gälla visserligen formellt, om en näringsidkare söker överföra medel till annan näringsidkare med vilken ekonomisk intressegemenskap föreligger. Men det kan enligt handelskammarens mening vara tveksamt, om en filial anses såsom självständig näringsidkare i förhållande till det utländska huvudföretaget. Oavsett hur därmed må förhålla sig, har ett utländskt bolag, som driver rörelse här i landet, större anledning att överföra kapital till utlandet om rörelsen drives i form av filial än om dotterbolagsformen väljes. Enligt handelskammarens mening finnes därför risk för att filialverksamheten kan utnyttjas för att kringgå den svenska skattelagstiftningen.

Valutafrågor

I *valutakontorets* yttrande anföres inledningsvis, att behovet av lagstiftning ej påvisats och att det ej är för valutakontoret känt att det i handelspolitiska eller andra avseenden framkommit önskemål om lagstiftning. Resultatet av den pågående utredningen om näringslagstiftningen bör avvaktas.

Vidare gör valutakontoret vissa allmänna påpekanden om förslagets brister: risken för svenska fordringsägare vid konkurs, olägenheterna av att eventuellt nödgas föra en dyr och oviss process i utlandet etc.

Därefter kommer valutakontoret in på valutalagstiftningen.

Beträffande transaktioner med i utlandet bosatt har här i riket bosatt att i ett flertal fall söka tillstånd av riksbanken (valutakontoret), t. ex. vid inbetalning å eller överföring till konto eller räkning, som här i riket föres till förmån för någon som är bosatt i utlandet, eller eljest betalning till eller till förmån för i utlandet bosatt. Tillstånd är också erforderligt därest den som är bosatt här i riket skall mottaga betalning från någon som är bosatt i utlandet. Vidare har här i riket bosatt viss uppgiftsskyldighet i fråga om utländska fordringar och betalningsmedel m. m. och riksbanken har möjlighet att förordna om att handelsböcker jämte därtill hörande handlingar skall företes för granskning. Sådan uppgiftsskyldighet åligger även den som uppehåller sig i riket.

Filialens verksamhet kommer att följa de regler som gäller för en i utlandet bosatt juridisk person. Betalningar från i riket bosatta till filialen får således icke ske utan valutakontorets tillstånd. Ej heller får i riket bosatta mottaga betalning från filialen utan tillstånd. Kontroll över sådana betalningar blir svår att genomföra. Det kan även betecknas som tveksamt om det utländska bolaget genom filialens verksamhet kan anses uppehålla sig i riket så att uppgiftsskyldighet enligt 16 § valutaförordningen kan åläggas bolaget för filialen eller förordnande kan givas om skyldighet att förete handelsböcker och därtill hörande handlingar. Svårigheterna att kontrollera transaktionerna mellan här i riket bosatta och filialen blir av så mycket större betydelse som filialen i förhållande till det utländska bolaget icke är underkastad valutakontorets bestämmelser i fråga om kontoföringar, kvitteringar etc.

I konsekvens med utkastets förutsättning att filialen skall lyda under svensk lag — säger valutakontoret vidare — är det naturligtvis tänkbart att göra sådan ändring i valutaförordningens definitioner, att sådan filial faller under de regler som gäller för här i riket bosatt. De möjligheter till kontroll av förhållandet mellan filialen och huvudföretaget, som därigenom skulle kunna skapas, torde emellertid bli rätt illusoriska. Det är tvivelaktigt om det utländska huvudbolaget är berett att underkasta sig en sådan ytterligare uppgiftsskyldighet genom bestämmelser i en författning av valutaförordningens typ, när den ifrågasatta lagen icke upptar bestämmelser om så vittgående insyn i bolagets förhållanden. Det torde för övrigt

vara svårt att förhindra att de regler, som gäller för här i riket bosatt, kringgå exempelvis därigenom att transaktioner slutes av filialens verkställande direktör direkt för huvudbolagets räkning och utanför filialens rörelse, utan att detta står klart för den svenske medkontrahenten.

Risk föreligger enligt valutakontoret även för att bestämmelserna kan illojalt utnyttjas exempelvis så att svenska företag pro forma bildar utländska bolag, som sedan kan som utländsk juridisk person bedriva sin verksamhet i landet genom filial, allt i syfte att kringgå valutaregleringen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts avstyrker valutakontoret en lagstiftning i enlighet med förslaget. Metoden med dotterbolag bör enligt kontorets mening bibehållas.

Systematiken

Av de remissinstanser, som yttrat sig härom, uttalar sig *kommerskollegium, länsstyrelserna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Örebro samt Norrbottens län* ävensom *näringsrättsutredningen* för ett sammanförande av bestämmelser om utländsk juridisk person och utländsk fysisk person till en separat lag.

Exportföreningen kan tänka sig antingen denna lösning eller en helt fristående lag, varvid bestämmelserna rörande utländsk fysisk person lämpligen skulle upptagas i utlänningslagen. *Överståthållarämbetet* förordar för sin del det sistnämnda alternativet.

Svea hovrätt fäster uppmärksamheten på frågan och förutsätter, att vid en slutlig överarbetning av lagförslag angående utländska fysiska och juridiska personer den systematiska behandlingen tages under särskilt övervägande.

Speciella frågor

Vad beträffar remissinstansernas yttranden i vissa detaljfrågor hänvisas till specialmotiveringen.

V. Utländsk rätt

Beträffande den utländska rätten på området har verkställts utredning på grundval av uppgifter från beskickningarna i ett antal länder. Dessa uppgifter har kompletterats med material, som hämtats ur tillgänglig litteratur. Härom torde få hänvisas till redogörelse i *Bilaga A*.

VI. Departementschefen

Huvudfrågorna

Enligt gällande rätt är utländsk fysisk persons rätt att driva näring här i riket i regel beroende av Kungl. Maj:ts tillstånd (§ 26 mom. 1 näringsfrihetsförordningen).

Då fråga är om utländsk juridisk person är innebörden av näringsfrihetsförordningen väl ej alldeles klar, men man torde få utgå ifrån att sådan person i allmänhet ej har möjlighet att här driva näring som avses i näringsfrihetsförordningen annorledes än genom särskilt bildat svenskt rättssubjekt. Ett utländskt bolag som vill driva näring i Sverige måste således i regel enligt svensk lag bilda ett dotterbolag, som är svenskt och formellt fristående från det utländska moderbolaget, med egen förvaltning samt egna tillgångar och förbindelser.

Att den svenska rättens innebörd med avseende på utländsk juridisk persons rätt att här driva näring är den angivna torde ej vara resultatet av ett medvetet ståndpunktstagande från lagstiftarens sida. Vid näringsfrihetsförordningens tillkomst var frågan ej av någon nämnvärd betydelse och den berördes ej särskilt. Under den senare utvecklingen, då de juridiska personerna kommit att spela allt större roll inom det ekonomiska livet, har dotterbolagsformen — både i Sverige och i utlandet — städse framstått såsom den mest ändamålsenliga. Med dotterbolaget har man ett fullgånget rättssubjekt, i allo underkastat landets lagstiftning och med en egen avskild förmögenhetsmassa i landet. Vad detta betyder för borgenärerna ligger i öppen dag. Att rättsutvecklingen i Sverige, i motsats till i utlandet, kommit att innebära att utländskt bolag ej ansetts berättigat att här vara verksamt såsom sådant, har därför föga uppmärksammats. Det har skett först på sistone, bland annat i det sammanhang att vid förhandlingar om dubbelbeskattningsavtal från utländska förhandlars sida framställts anspråk på reciprocitet i berörda hänseende.

Då frågan om införande av en lagstiftning angående utländsk juridisk persons rätt att här i riket driva näring nu upptagits, kan till en början konstateras, att i utlandet så gott som överallt föreligger motsvarande möjlighet för främmande juridiska personer. Samtidigt torde det emellertid vara en tämligen allmän uppfattning, att den mest ändamålsenliga formen för sådan verksamhet är att ett inhemskt dotterbolag bildas, och det förekommer endast i ganska begränsad utsträckning, att den formen väljes att det utländska företaget såsom sådant driver verksamheten. Utvecklingen i flera länder går enligt uppgift mot ett frångående av filialformen. Man övergår till dotterbolagsformen såsom den ur olika synpunkter mera ändamålsenliga. Av särskilt intresse är att observera den erfarenhet, som gjorts av svenska företag med verksamhet i utlandet, att beskattningen blir förmånligare, om man bildar ett särskilt företag i vederbörande främmande land. Detta torde sammanhånga med de särskilda skatter, man i vissa länder uttager av utländska företag, eller den uppskattning av vinsten, som göres beträffande ett utländskt företags filials verksamhet i fall, då man ej anser sig ha tillräckligt säkra grunder för en fördelning mellan moderföretaget och filialen.

De skäl som ej desto mindre kan anföras för en lagstiftning, vilken ger utländsk juridisk person möjlighet att såsom sådan driva näring här i riket, är först att det knappast kan anses tillfredsställande att vårt land i detta

hänseende intar en särställning. Vidare ligger en sådan lagstiftning i linje med de allmänna strävandena för ett friare internationellt utbyte på det ekonomiska området. Slutligen har frågan som nämnts aktualiserats genom krav från utlandet i samband med förhandlingar om de för vår industri och handel så betydelsefulla dubbelbeskattningsavtalen. Det övervägande antalet remissinstanser har också tillstyrkt att en lagstiftning kommer till stånd. Vissa av dem har dock ifrågasatt ett uppskov dels med hänsyn till den revision av näringsrätten som är planerad och dels med hänsyn till det nuvarande labila politiska och kommersiella läget i utlandet.

Samtidigt som jag biträder den uppfattningen att en lagstiftning av berörda innebörd nu bör komma till stånd — ett uppskov anser jag böra undvikas med hänsyn till vikten av att förhandlingar om dubbelbeskattningsavtal ej försvåras — vill jag betona att någon önskan ej föreligger att i stort leda utvecklingen in på nya banor. Frågan huruvida ett utländskt företag skall här i landet vara verksamt genom en filial eller genom ett dotterbolag är närmast en fråga om formerna för verksamheten. I och med att ett utländskt företag här kan driva verksamhet med anlitan av dotterbolagsformen, torde knappast med skäl kunna sägas, att man hindrar utländska företag att arbeta i Sverige. Ur det lands synpunkt, där verksamheten bedrivs, ter sig dotterbolagsformen onekligen överlägsen filialformen. Det visar sig nämligen att risker och olägenheter ibland uppkommer för medkontrahenterna i det land, där filial inrättas, på den grund att filialen utgör en integrerande del av det utländska företaget och sålunda ej har en förmögenhetsmassa, avskild från företagens tillgångar i främmande land.

Vid en lagstiftning på förevarande område får man ha dessa synpunkter för ögonen. Därmed sammanhänger också de givetvis grundläggande och såväl för det allmänna som för den enskilde betydelsefulla frågorna om det utländska företagens organisation och ansvarighet med avseende på verksamheten här i landet. I princip lyder en filial under det utländska företagens hemlands lag, ett dotterbolag däremot under det lands lag där dotterbolaget är registrerat. Vid en lagstiftning av nu förevarande slag får därför en bedömning ske i vad mån bestämmelser bör tillskapas, som skall gälla för filialens verksamhet här i landet oberoende av vad som eljest gäller enligt den utländska rätten.

I utredningsmannens förslag — härmed avser jag i det följande det av Wijnbladh upprättade förslaget — har en avgränsning skett genom att *endast utländskt aktiebolag* medges rätt att såsom sådant driva näring här i landet. Motiveringen härför är att för den svenske medkontrahenten den juridiska personens kapitalstyrka och därav följande möjlighet att fullgöra ingångna avtal är av avgörande betydelse. Endast rena kapitalanslutningar bör därför enligt förslaget komma ifråga. I fall, där den utländska juridiska personens rättsliga struktur är svag, saknas sålunda anledning att medgiva densamma rätt att driva verksamhet här i landet. Aktiebolagsformen är omgärdad med sådan kontroll och sådana garantier att fordringsägarnas intressen i relativt stor utsträckning skyddas och det någorlunda

likformigt i olika länder. Förslaget innebär vidare, att *tillstånd till näringsutövning ej skall behöva sökas* av det utländska aktiebolaget, utan att rätten skall vara för handen redan på grund av själva lagbestämmelsen. En förutsättning skall dock vara att *reciprocitet* konstateras, d. v. s. att svenska aktiebolag medges motsvarande rätt i det utländska bolagets hemland. Den reciprocitet som sålunda kräves bör enligt förslaget prövas endast av registreringsmyndigheten.

Gentemot vad sålunda föreslagits har under remissen vissa invändningar gjorts. Å ena sidan har påpekats att det ej syntes riktigt att exempelvis ett kapitalstarkt kooperativt företag skulle vara uteslutet från möjligheten att inrätta filial i Sverige på grund av att företaget hade den ekonomiska föreningens struktur. Å andra sidan har framhållits att en önskvärd begränsning och trygghet borde skapas genom att låta rätten avse blott företag med visst minimikapital, motsvarande exempelvis en miljon kronor. I allmänhet synes man anse det förenat med alltför stora risker att ej kräva tillstånd i det särskilda fallet. Vad reciprocitetsfrågan beträffar har remissinstanserna i allmänhet förordat att krav på ömsesidighet uppställas.

Den avgränsning av lagens tillämplighetsområde, som enligt vad nyss sagts skett i förslaget, finner jag ej lämplig. Det är väl riktigt, att det i första hand är juridiska personer med aktiebolagets form som lämpar sig för inrättande av filialer i främmande land, men eftersom fråga nu är att i princip öppna möjligheter för utländska juridiska personer att här driva näring utan anlitan av svenskt rättssubjekt, synes sådan möjlighet, i likhet med vad som är vanligt i utlandet, böra lämnas öppen även för andra associationsformer. Man torde dock utan olägenhet kunna begränsa lagens tillämplighetsområde till huvudgrupperna registrerade bolag och registrerade ekonomiska föreningar. Något behov av att göra lagen tillämplig på stiftelser torde ej föreligga.

Den här föreslagna bestämningen av lagens tillämplighetsområde bör vara förenad med så mycket mindre betänkligheter därest, såsom lämpligen bör ske, utländskt företags rätt att här driva näring med egen filial åtminstone till en början, till dess erfarenheter vunnits, göres beroende av tillstånd av Kungl. Maj:t. Enligt min mening bör utvecklingen hållas under kontroll och viss försiktighet iakttagas vid en sådan tillståndsgivning. Denna bör sålunda taga sikte icke endast på mera formella synpunkter utan även på det inhemska näringspolitiska intresset och önskemålet att utvecklingen i stort ej leder till ett övergivande av den ur flera synpunkter mera önskvärda dotterbolagsformen. I utlandet är utländska juridiska personers rätt att driva näring i allmänhet beroende av tillstånd. I vissa fall, där tillstånd väl i princip ej kräves, göres det utländska företags verksamhet beroende av villkor varigenom i realiteten en tillståndsprövning av myndigheterna sker. Ett koncessionssystem ligger också i linje med vad som gäller beträffande utländsk fysisk persons rätt att här driva näring. Vad i utredningsmannens promemoria anföres därom att ömtåliga situationer skulle kunna uppkomma ur såväl handelspolitiska som andra synpunkter i sam-

band med en tillståndsgivning för utländska juridiska personer synes mig icke böra tillmätas avgörande betydelse. Erfarenheterna från utlandet och från vårt eget land beträffande tillstånd för fysiska personer ger ej stöd för sådana farhågor.

Den för mig avgörande synpunkten i frågan om tillståndsgivning är, såsom jämväl framgår av vad nyss sagts, att jag icke för närvarande är beredd att släppa fältet fritt för de utländska juridiska personerna att här driva näring i filialform. Om man ej från början tillämpar systemet med tillståndsgivning, skulle det, om så befundes önskvärt, vara förenat med svårigheter att framdeles införa en mera restriktiv ordning.

Jag kan väl i princip ansluta mig till ett under remissen gjort uttalande att tillståndsprövningen bör tillämpas på ett smidigt sätt, då fråga är om större och välrenommerade utländska företag. Även i ett sådant fall kan det emellertid finnas skäl att beakta gestaltningen av företagets verksamhet. Det framstår sålunda såsom ovisst, huruvida exempelvis ett stort utländskt företag bör erhålla tillstånd att med användande av filialformen inrätta ett försäljningsnät med försäljningsställen över hela landet, anknytna till ett filialkontor.

På grund av vad här anförts anser jag det angeläget att utvecklingen på förevarande område åtminstone till en början hålles under kontroll av Kungl. Maj:t och att tillståndsgivningen således ej delegeras till underordnad myndighet.

Med hänsyn till att de utländska företagens rätt att här driva näring bör vara beroende av tillståndsprövning av Kungl. Maj:t, synes någon föreskrift ej böra meddelas om reciprocitet. Frågan om ömsesidighet får en smidigare lösning, då Kungl. Maj:t vid tillståndsprövningen kan vederbörligen beakta densamma. Man torde, med hänsyn till innehållet i utländsk rätt på förevarande område, kunna räkna med att reciprocitet i regel kommer att föreligga rent formellt sett. Däremot finnes i många länder, särskilt under nuvarande förhållanden, restriktioner som ligger vid sidan av lagstiftningen om rätten att driva näring. Särskilt må nämnas skattebestämmelser samt föreskrifter om valuta och transferering, som kan ha avgörande verkningar i fråga om ett svenskt företags möjligheter att driva verksamhet i landet i fråga. Vid tillståndsgivning torde Kungl. Maj:t böra fästa vederbörligt avseende vid sådana förhållanden. Det kan däremot tänkas att reciprocitetsfrågor av mera formell natur, exempelvis avseende företagets konstruktion i visst hänseende, kan bedömas mindre restriktivt. Det måste även anses som en fördel, att möjlighet finnes att meddela tillstånd för ett ur landets synpunkt i hög grad önskvärt företag, även om reciprocitet med lagstiftningen i det främmande landet ej skulle befinnas i allo föreligga.

Beträffande *organisationen* av den utländska juridiska personens verksamhet här i landet biträder jag i huvudsak utredningsmannens förslag, som väsentligen har motsvarighet i de utländska lagstiftningarna. Verksamheten skall sålunda bedrivas från ett fast driftställe, ett avdelningskontor (*filial*)

med egen förvaltning. I likhet med utredningsmannen anser jag att ett utländskt företag bör få upprätta endast *en* sådan filial i landet. Att märka är att med filial i detta sammanhang avses den rättsliga formen; filialen bör kunna ha kontor och driva verksamhet på flera orter i anslutning till det fasta driftstället.

Filialen är i princip icke något självständigt rättssubjekt utan en integrerande del av det utländska företaget. Det främmande landets lag gäller sålunda för filialens organisation och förvaltning i den mån ej på grund av uttryckligt stadgande i svensk lag annat skall gälla. Det synes nödvändigt att, såsom utredningsmannen också föreslagit, genom särskilda bestämmelser skapa garanti för att här i landet finnes förvaltningsorgan, som har befogenhet att företräda företaget med avseende på filialens verksamhet och som står i visst ansvar för denna. I förslaget sker det genom föreskrifter om en *verkställande direktör* för filialen. Tanken att meddela föreskrifter även om en styrelse för filialen avisas av utredningsmannen med den motiveringen att filialens förvaltningsorgan under alla omständigheter torde bli i fråga om sin handlingsförmåga avsevärt beroende av den utländska företagsledningens instruktioner.

Jag biträder förslaget om att den utländska juridiska personen här i landet skall representeras av en verkställande direktör för filialen (2 §). Denna benämning torde få användas även på den som företräder annat bolag än aktiebolag eller en ekonomisk förening. Enligt min mening bör emellertid även kunna finnas en vice verkställande direktör. En sådan anordning bör vara ägnad att underlätta filialens verksamhet, eftersom vice verkställande direktören vid förfall för verkställande direktören kan tjänstgöra i dennes ställe. — Av verkställande direktören måste fordras, att han har överblick över filialens hela förvaltningsområde. Intet bör emellertid hindra att vice verkställande direktören betros med att — under tillsyn av verkställande direktören — handha ett till sin art, t. ex. tekniskt eller lokalt, begränsat verksamhetsområde.

Verkställande direktören skall vara myndig och bosatt i riket (3 §). Enligt förslaget behöver han ej vara svensk medborgare. Härutinnan skiljer sig förslaget från den s. k. inskränkningsslagen den 30 maj 1916, där det i 17 § för utlänning som här förvärvat fastighet etc. är föreskrivet, att han skall här i landet ha ett ombud, som är svensk medborgare. Enligt min mening kan det vara ett befogat önskemål från det utländska företagens sida att såsom verkställande direktör få använda en av företagets egna representanter av moderföretagets nationalitet, och det svenska intresset av att verkställande direktören ej är utlänning synes mig ej vara så framträdande att krav på svensk nationalitet bör uppställas. — Enligt aktiebolagslagen medför konkurstillstånd ej legalt hinder att vara verkställande direktör i svenskt aktiebolag; det torde därför ej heller böra utgöra hinder att inneha motsvarande uppdrag i filial.

I promemorian uttalas, att verkställande direktören har ställning av sysselman, och företaget skall också utfärda fullmakt för honom. Fullmakten

skall enligt utredningsmannens förslag innehålla att verkställande direktören äger handla å företagens vägnar och i alla av verksamheten här i riket härflytande rättsförhållanden mottaga stämning för företaget samt själv eller genom annan tala och svara. Genom denna bestämmelse, som något omredigerad upptages i 5 § i det nu framlagda förslaget, är sört för att verkställande direktören i avtalsförhållanden, som rör verksamheten här i riket, äger företräda det utländska företaget och svara inför domstol i uppkommande tvister. Lagförslaget innebär emellertid att verkställande direktören även i andra avseenden än rent civilrättsliga talar och svarar för företaget. Han är sålunda ansvarig för att sociala och politirättsliga föreskrifter iakttages (jämför 4 §).

Verkställande direktörens ställning är i stort sett att likställa med verkställande direktörens i ett svenskt aktiebolag. I vissa hänseenden ersätter han emellertid här i landet även styrelsen (jämför 77—97 §§ aktiebolagslagen). Det må i detta sammanhang observeras, att i § 90 i den norska aktiebolagslagen upptagits en bestämmelse att medlem av styrelsen för ett utländskt aktiebolags filial är gentemot tredje man underkastad samma ansvar för sina handlingar som om han var medlem av ett norskt aktiebolags styrelse. Jag har övervägt att i förevarande lagförslag upptaga en motsvarande föreskrift om ansvarighet för filials verkställande direktör men funnit, att den skulle vara alltför obestämd till sin innebörd. En sådan bestämmelse som den i 209 § aktiebolagslagen (angående skadeståndsskyldighet för bl. a. verkställande direktör, som genom överträdelse av aktiebolagslagen eller bolagsordningen tillskyndat tredje man skada) torde ej vara tillämplig på verkställande direktör för filial. Däremot torde den allmänna skadeståndsskyldighet, som åvilar verkställande direktör eller styrelseledamot mot tredje man, vara tillämplig på filialens verkställande direktör utan särskilt stadgande därom. Då fråga är om verkställande direktörens förhållande till bolagsstämman och aktieägare, torde det utländska företagens hemlands lag i princip vara normerande. I övrigt kan sägas, att verkställande direktören i allmänhet på grund av sin ställning står i straffrättsligt ansvar för filialens verksamhet. Ansvar för gäldenärsbrott torde kunna ådömas verkställande direktören med avseende på denna verksamhet. Man kan emellertid väl tänka sig att även andra personer kan ådömas sådant ansvar enligt allmänna straffrättsliga principer. Sådant ansvar kan såväl vara självständigt som ha formen av medverkansansvar. I sistnämnda hänseende bör jämföras vad som i det följande anföres i anslutning till frågan om straffpåföljder.

Då i särskilda författningar finnes bestämmelser om särskilt ombud eller föreståndare för viss verksamhet, skall givetvis dessa bestämmelser tillämpas oberoende av vad i nu förevarande lag upptages. Exempel på sådana författningsföreskrifter finnes i 11 § förordningen den 10 juni 1949 om explosiva varor och 13 § förordningen den 7 oktober 1921 ang. eldfarliga oljor.

Beträffande *tillämpligheten av svensk lag och författning* på rättsförhållanden som härflyter ur filialens verksamhet upptages bestämmelser i 4 §. Motsvarande föreskrifter har upptagits i utredningsmannens förslag (jämför även 5 § lagen den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket). Stadgandet i 4 §, som kompletteras av föreskriften i 6 § andra stycket punkt 5) att företaget skall avgiva en förbindelse att med avseende å filialens verksamhet ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse, innebär att företaget är underkastat svensk rätt icke endast i civilrättsliga hänseenden — svensk lag skall med andra ord vara avtalsstatut — utan jämväl i fråga om sociala och politirättsliga föreskrifter. Exempel härpå utgör regler om arbetarskydd, arbetstidsbegränsning, hälsovård, prisreglering, ransonering, konkurrensbegränsning etc., vare sig dessa föreskrifter meddelats i form av lag eller av Kungl. Maj:t eller vederbörlig myndighet i administrativ ordning.

Har tillstånd meddelats för utländsk juridisk person att här i riket driva näring genom en filial, bör i princip den utländska juridiska personen äga, på samma villkor som svensk juridisk person i motsvarande fall, driva den avsedda rörelsen. Därest särskilda begränsningar, i näringsrättsligt hänseende eller eljest, finnes stadgade i speciallagstiftning, skall de dock äga tillämpning. En utländsk juridisk person kan alltså icke förvärva rätt att driva tillverkning av krigsmateriel (jämför 1 § förordningen den 20 juni 1935 om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.) eller inrikes luftfart i regelbunden trafik (jämför § 34 förordningen den 26 maj 1922 om luftfart) eller rederirörelse med svenskt fartyg (jämför 1 § sjölagen).

I särskilda fall kan måhända fråga uppkomma hur eller i vad mån bestämmelser i svensk rätt kan tillämpas på ett utländskt företags filial här i landet och dess representant. Frågan torde då få avgöras från fall till fall enligt allmänna rättsprinciper och på grund av nyss berörda allmänna bestämmelser. Några sådana speciella fall skall här beröras.

Växellagen den 13 maj 1932 innehåller i sin tredje avdelning, 79—87 §§, bestämmelser om förhållandet till främmande lag. Den första fråga som därvid upptages till behandling avser, vem som äger att med laga verkan ikläda sig en växelförbindelse. Enligt 79 § andra stycket skall utländsk medborgares växelhabilitet i första hand bedömas efter lagen i den stat han tillhör.

Frågan om juridiska personers växelhabilitet beröres icke i växellagen eller de till grund för denna liggande konventionerna. Anledningen härtill torde vara, att detta spörsmål ansetts falla utanför den egentliga växelrättsens område. När det gäller att avgöra, efter vilket lands lag en juridisk persons växelhabilitet skall bedömas, synes man emellertid ha att analogivis tillämpa vad som gäller i fråga om fysiska personer. Huvudregeln skulle alltså vara, att den juridiska personens växelhabilitet skall bedömas efter lagen i dess hemland. Härutinnan gör den nu föreslagna lagstiftningen icke någon ändring. Särskilt med hänsyn till det i 1 § lagförslaget uppställda kra-

vet att ett utländskt företag — för att kunna få tillstånd att driva näring här i riket — skall enligt sitt hemlands lag vara behörigen bildat och registrerat såsom bolag eller ekonomisk förening, torde frågan om företagets växelhabilitet icke innebära några större praktiska problem. I detta sammanhang må framhållas, att bestämmelsen i 5 § lagförslaget medför behörighet för en filials verkställande direktör att — under förutsättning att det utländska företaget har växelhabilitet — handla på företagets vägnar även i fråga om växelförbindelser här i riket.

Motsvarighet till bestämmelserna i 79 § växellagen finnes i 58 § *checklagen* den 13 maj 1932. Vad jag nyss anfört om förhållandet till främmande lag beträffande behörighet att ingå växelförbindelse äger i tillämpliga delar sin giltighet även såvitt angår behörigheten att ingå checkförbindelse.

Enligt 1 § *valutaförordningen* den 25 februari 1940 skall juridisk person anses vara bosatt i det land, där styrelsen har sitt säte, eller, om styrelse ej finnes, där huvudkontoret är beläget. En komplettering av denna bestämmelse torde böra ske med en föreskrift om att utländskt företags filial här i landet skall vara likställd med ett här i landet domicilierat företag. Härigenom kommer transaktioner mellan filialen och dess medkontraahenter här och i utlandet att likställas med transaktioner mellan ett svenskt företag och dess förbindelser här och i utlandet. Transaktioner mellan det utländska företaget och dess filial blir att likställa med förhållandet mellan utländskt och inländskt företag. Därmed blir även fullt klart, att uppgiftsskyldighet enligt 16 § *valutaförordningen* kommer att åligga filialen och dess verkställande direktör.

Valutakontoret har, som framgår av vad tidigare anförts, gjort vissa erinringar mot en sådan regel i *valutaförordningen* som den av mig förordade. Med den utformning lagstiftningen nu föreslås skola få torde dessa erinringar emellertid väsentligt förlora i styrka. Ur valutasynpunkt torde i stort sett någon skillnad icke komma att föreligga mellan det fall, då det utländska bolaget driver sin verksamhet här i riket genom filial, och det fall, då verksamheten drives genom ett svenskt dotterbolag.

Enligt lag den 4 juni 1954, nr 332, har *valutalagen* den 22 juni 1939 givits fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1955. Med hänsyn till att *valutaförordningen* automatiskt upphör att gälla sistnämnda dag, om icke *valutalagens* giltighetstid utsträcker ytterligare, torde någon ändring av *valutaförordningen* icke böra ske i nu förevarande sammanhang. Det torde i stället få ankomma på chefen för finansdepartementet att upptaga frågan om ändring i *valutaförordningen* i samband med behandling av spörsmålet om fortsatt giltighet av *valutalagen*.

Beträffande filialens rättsställning i övrigt enligt svensk rätt må följande särskilda förhållanden omnämnas.

Enligt utredningsmannens förslag skall filialen i sin *firma* upptaga det utländska bolagets namn med tydligt angivande av bolagets nationalitet och med tillägg av ordet filial.

Advokatsamfundet har — under hänvisning till att det rättssubjekt som driver näring är det utländska företaget — gjort gällande, att den ifrågasvarande bestämmelsen är olämplig och att det icke finns någon anledning, varför företaget icke skulle uppträda under sitt verkliga namn.

Som tidigare framhållits är det givetvis riktigt, att en filial icke är något självständigt rättssubjekt. Det synes emellertid av flera skäl starkt befogat, att det i samband med utländskt företags verksamhet genom filial tydligt framgår att man har att göra just med en filial för ett företag av viss främmande nationalitet. I lagförslaget har därför intagits en bestämmelse, att det utländska företagens verksamhet genom filial här i riket skall bedrivas under firma, som upptager företagets namn med tillägg av ordet filial och med tydligt angivande av företagets nationalitet (8 §).

Enligt lagförslaget skall vidare *registrering* av filialen ske i ett centralt filialregister vid patent- och registreringsverket.

Utredningsmannen har ej i sitt förslag upptagit någon bestämmelse motsvarande den i aktiebolagslagen meddelade om hur *rättshandlingar, som ingåtts före registreringen*, skall bedömas. Någon sådan bestämmelse synes ej heller vara erforderlig.

Utredningsmannen har hävdad, att genom hans förslag skulle skapas förutsättning för tillämpning på det utländska bolaget av bestämmelserna i 10 kap. 1 § rättegångsbalken om ett allmänt personligt *forum* (*forum domicilii*) för bolag. Emellertid är att märka att det utländska bolagets hemvist — i regel dess utomlands belägna, stadgeenliga säte — ej förändras genom den svenska filialbildningen, och något sådant allmänt forum som utredningsmannen angivit skapas alltså icke genom att bolaget här upprättar en filial. Däremot följer av forumregeln i 10 kap. 5 § rättegångsbalken, att det utländska bolaget kan sökas där filialen är, såvitt angår tvist som uppkommit omedelbart på grund av den vid filialen bedrivna rörelsen. Med hänsyn till denna forumregel — vilken enligt uttryckligt uttalande av processlagberedningen (NJA II 1943 s. 101) även avser utländska juridiska personer, som driver rörelse här i riket, t. ex. genom agentur — skulle det i och för sig knappast vara behövt att upptaga någon särskild behörighetsbestämmelse i lagförslaget. Dock talar onekligen skäl för att i förslaget inskriva en regel, motsvarande 5 § lagen den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, och alltså stadga, att det utländska företaget i alla av filialens verksamhet härflytande rättsförhållanden skall vara pliktigt att svara inför svensk domstol — underförstått i första hand den domstol som anges i 10 kap. 5 § rättegångsbalken — och underkasta sig svensk myndighets avgörande. Det är nämligen att märka, att regeln i 10 kap. 5 § rättegångsbalken i varje fall ej är internt tvingande (se 17 § i samma kapitel) samt att man icke kan med visshet bedöma, om regeln mellanstatligt må åsidosättas genom avtal. Om en särskild domsrätsbestämmelse inflyter i förslaget, får emellertid därav anses följa att svensk domsrätt i mål av nämnda slag ej må upphävas genom avtal, som innebär att saken skall hänskjutas till utländsk domstols prövning. Vidare kan en

sådan bestämmelse såtillvida vara värdefull, att den kan tänkas skapa ett bättre underlag för verkställighet utomlands av en svensk dom mot det utländska bolaget; detta får nämligen genom den uttryckliga bestämmelsen anses ha underkastat sig svensk domsrätt i tvist rörande filialens verksamhet och lärer vid ett exekvatursförfarande utomlands icke kunna med utsikt till framgång göra gällande att den svenska domstolen saknade jurisdiktionskompetens. — Bestämmelse om plikt för det utländska företaget att svara inför svensk domstol har på anförda skäl intagits i förslaget (se 4 § sista punkten).

Jag har inledningsvis framhållit betydelsen av att man genom en lagstiftning av ifrågavarande slag kan i så stor utsträckning som möjligt *minska olägenheterna för svenska medkontrahenter* av att deras ställning både i princip och praktiskt sett blir sämre mot ett utländskt företag, som driver verksamhet här i landet i filialform, än mot ett främmande företag som valt dotterbolagsformen. I det följande skall några hithörande frågor beröras.

I den svenska aktiebolagslagen finnes bestämmelser om bildande av reservfond (71 §) samt om skuldregleringsfond och utdelningsbegränsning i vissa fall (72 §; jämför även 74 §). Dessa bestämmelser innebär visst skydd för fordringsägare men även för anställda. Till förmån för de senare finnes bestämmelser om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser i lag den 18 juni 1937. För dispositionen av aktiebolags vinstmedel har tidigare under vissa år gällt regler om insättande på spärrkonto (lag den 23 april 1948). Bestämmelser av nu berört slag gäller ej för det utländska företaget, utan dess ställning i dessa hänseenden regleras av lagstiftningen i företagets hemland. Även om man i vissa länder har liknande bestämmelser som de svenska, måste man räkna med att de åtgärder, som där företages till skydd för borgenärer och anställda, har mindre värde för sådana personer i vårt land. Det skulle därför vara önskvärt att för filialen gällde sådana bestämmelser, att här i landet på motsvarande sätt bildades fonder och andra säkerheter, som direkt kunde tjäna svenska medborgares intressen. Härmed skulle också rättvisa vederfaras de inhemska företagen, som måste underkasta sig de svenska reglerna. Det torde emellertid knappast stå i god överensstämmelse med syftet med den förevarande lagstiftningen att driva filialens självständiga ställning i förhållande till det utländska företaget så långt. Enligt min mening bör i stället dessa frågor beaktas i samband med tillståndsgivningen. Innehållet i det utländska företagens hemlands lagstiftning med avseende på skydd för borgenärer och anställda bör sålunda tillmätas betydelse vid avgörande av frågan, huruvida tillstånd skall beviljas. Ett sådant fall kan också tänkas att ett utländskt företag, som här i landet har ett dotterbolag, underkastat svenska regler, begär tillstånd att i stället inrätta en filial. Innehörden av en sådan förändring vore måhända, att de säkerheter för svenska borgenärer och anställda, som blivit uppbyggda här i landet, skulle försvinna eller kunna

överförs till moderbolagets hemland. I ett sådant fall bör enligt min mening tillstånd till inrättande av filial kunna vägras.

I utredningsmannens förslag har ej upptagits bestämmelser om ställande av *säkerhet* (i form av borgen eller realsäkerhet) för skatter eller för borgenärers fordringar med anledning av förbindelser med filialen.

Vad beträffar frågan om säkerhet till skydd för borgenärer delar jag den uppfattning, som kommit till uttryck i utredningsmannens förslag, att sådan säkerhet ej bör krävas. Det torde knappast förekomma i utländsk rätt att krav på säkerhet i dylikt hänseende uppställas. Jag återkommer emellertid senare till detta spörsmål i samband med frågan i vilka fall avregistrering av filial skall ske.

Annorlunda förhåller det sig med säkerhet för skatter. Enligt § 26 mom. 1 näringsfrihetsförordningen åligger det utländsk fysisk person, som ansöker om tillstånd att här i riket driva näring, att ställa vederhäftig borgen eller annan säkerhet för utskylder till staten och kommunen under tre år. I princip föreligger ej anledning att härvidlag göra skillnad mellan fysiska och juridiska personer. En fysisk person bör ej genom att bilda ett bolag och i anslutning därtill anordna en filial komma i bättre ställning i berörda hänseende än han förut intagit. I utlandet är kraven olika. I England, Förenta staterna och Italien synes man ej uppställa krav på säkerhet för skatter. I Belgien och Finland kräves personsäkerhet och i Frankrike skall i regel någon bank garantera skattebetalning. I Schweiz uppställas ej direkt krav på säkerhet, men enligt uppgift ger skattelagarna möjlighet att säkerställa att skatterna blir betalda. Viss trygghet för skattebetalning på kort sikt åstadkommer väl det i vårt land tillämpade källskattesystemet, dock ej i sådan grad att säkerhet skulle vara onödig. Jag föreslår därför att i förslaget införes en bestämmelse om skyldighet att ställa säkerhet för utskylder till stat och kommun för tre år (6 § andra stycket under 7). Det bör anmärkas att utländskt företag kan vara skattskyldigt till mer än en kommun. Förnyelse av säkerheten skall ske före utgången av varje treårsperiod på liknande sätt som föreskrives i § 28 näringsfrihetsförordningen (12 §).

Grossistförbundet har ifrågasatt bestämmelser som hindrar att filialens egendom tages i anspråk såsom säkerhetsunderlag för företagets förbindelser i hemlandet, t. ex. i samband med emission av obligations- och förlagslån. Jag anser ej att sådana bestämmelser bör upptagas. Möjligen skulle man, i likhet med vad fallet är i England, kunna införa föreskrift att i filialregistret skall intagas uppgifter om skulder som belastar egendom här i landet. De uppgifter som skall tillhandahållas ur företagets bokföring torde emellertid få vara tillfyllest.

Bestämmelser för att tillgodose borgenärernas intresse finnes i de av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna om *avregistrering av filialen*. Filialen skall enligt hans förslag avföras ur registret

1) om företaget träder i likvidation eller försättes i konkurs eller om eljest företagets eller filialens verksamhet upphör enligt vederbörande lands lagstiftning;

2) om av annan anledning företagets eller filialens verksamhet skall upphöra jämlikt beslut av företaget;

3) om filialen saknar verkställande direktör och denna brist ej avhjälpes inom skälig tid, eller

4) om det varder styrkt, att svensk fordringsägare icke kan av företagets tillgångar här i riket erhålla gottgörelse för fordran, som grundar sig på filialens verksamhet.

Det är närmast punkt 4) som direkt tar sikte på fordringsägarnas intresse. I promemorian anföres som motivering på denna punkt, att det är ett allvarligt hot mot svenska intressen, om svenska borgenärer icke kan få sina fordringar gottgjorda ur företagets härvarande tillgångar, att företagets intresse att ha filial här i riket synes böra motsvaras av ett tillhandahållande här av tillgångar motsvarande förpliktelseernas belopp och att filialen därför bör kunna bringas till upphörande genom att den avföres ur registret, därest en svensk fordringsägare kan styrka, att han ej ur företagets härvarande tillgångar kunnat få betalt för fordran, härrörande från företagets verksamhet i landet. I specialmotiveringen sägs att på vad sätt en fordringsägare skall tillfyllestgörande styrka omöjligheten att ur företagets härvarande tillgångar erhålla gottgörelse för fordran torde bli beroende av omständigheterna i det särskilda fallet; regelmässigt kunde man räkna med att fordringsägaren komme att styrka förhållandet med bevis om att utmätningförsök icke lett till resultat.

I första hand uppkommer här den frågan, huruvida det kan anses för enligt med rimligt krav på rättssäkerhet från det utländska företagets sida att avgörandet av en fråga av så fundamental betydelse för företagets verksamhet här i landet skall ligga i registreringsmyndighetens hand. En förutsättning härför torde då böra vara att åtgärden, d. v. s. avregistreringen, kan knytas till ett klart faktum. Så är enligt utredningsmannens förslag ingalunda förhållandet. Utredningsmannen säger att åtgärden torde bli beroende av »omständigheterna i det särskilda fallet» och anför allenast som normalfall att bevis företes att utmätningförsök ej lett till resultat.

Man torde emellertid, som utredningsmannen framhållit, få se den föreslagna bestämmelsen ur den synpunkten att det utländska företaget i princip bör vara skyldigt att här ha tillgångar, som svarar emot ingångna förpliktelser. När man nu avstår från kravet på att sådana tillgångar eller säkerheter här skall deponeras, kan det ej anses oskäligt att kräva fullgörande av förpliktelser som ålagts på sådant sätt att utmätning kan ske. På grund härav anser jag mig kunna tillstyrka att i lagen intages en bestämmelse av innebörd att filialen skall avföras ur registret på begäran av här bosatt fordringsägare som visar att han vid utmätningförsök ej kunnat få betalning ur företagets tillgångar här i landet (se 13 § första stycket punkt 5). Detta är ett faktum, som utan vidare kan konstateras av re-

gistreringsmyndigheten. Vad beträffar övriga fordringsägares intresse får man antaga att i en situation sådan som den nyss nämnda utmätningsförsöket och den därmed följande avregistreringen blir inledning till ett konkursförfarande beträffande det utländska företags tillgångar här i landet. Med hänsyn till att ett sådant konkursförfarande kan komma till stånd torde ett beslut om försättande i konkurs ofta kunna grundas på vad som blivit utrett om filialens ekonomiska ställning, oavsett hur det förhåller sig med det utländska företags ekonomi i övrigt.

Beträffande erforderligt skydd för filialens borgenärer må vidare erinras om bestämmelserna angående kvarstad, skingsringsförbud och reseförbud i 8 kap. utsökningslagen och 15 kap. rättegångsbalken.

Vad beträffar övriga fall, då filialen skall avföras ur registret, biträder jag i princip utredningsmannens förslag. Såsom ytterligare skäl för avregistrering anser jag dock böra upptagas det fall att förnyelse av säkerhet för skatter ej skett på sätt förut sagts (se 13 § första stycket punkt 4).

Utredningsmannens förslag om avregistrering av filial anser jag emellertid böra även i vissa andra hänseenden kompletteras. Innebörden av förslaget är att, om filial avföres ur registret, rätten att här i riket driva verksamhet omedelbart upphör. Ett omedelbart upphörande av verksamheten kan emellertid vara i praktiken omöjligt eller i vart fall till skada för borgenärerna. En avveckling av verksamheten måste måhända genomföras under viss tid. I sådant fall bör med avförandet, ur registret kunna anstå, men under avvecklingstiden bör då gälla, att till filialens firma skall fogas orden »under avveckling» (se 13 § fjärde stycket). En dylik föreskrift förekommer stundom i utländsk rätt.

Beträffande vissa andra ändringar i utredningsmannens förslag i förevarande hänseende hänvisas till specialmotiveringen.

Vad beträffar *bokföring, redovisning och revision* har utredningsmannen föreslagit följande regler, som avviker från den eljest i förevarande hänseende gällande principen att företags hemlands lag skall vara normerande. Filialen skall ha egen bokföring och bokföringsskyldigheten skall vara den i bokföringslagen den 31 maj 1929 föreskrivna. Enligt denna lag skall bokföringen utmyнна i en årlig balansräkning. I motsats till vad som gäller enligt bokföringslagen skall emellertid balansräkningen enligt förslaget göras offentlig genom att insändas till registreringsmyndigheten. I den mån företags redovisningshandlingar enligt hemlandets lag är offentliga bör också avskrifter av dem på enahanda sätt göras tillgängliga för allmänheten i Sverige. Någon föreskrift om särskild granskning genom revisor av filialens förvaltning och räkenskaper har ej upptagits; utredningsmannen menar att en svensk revisor svårligen har möjligheter att tränga djupare in i filialens mellanhavanden med moderföretaget. Till skydd och upplysning för svenska medkontrahter upptages en fortskridande uppgiftsplikt rörande aktiekapitalets storlek m. m.

Såsom framgår av vad som anförts i avd. IV hävdas från åtskilliga re-

missinstansers sida att de utländska företagen enligt förslaget får en gynnsammare ställning än de svenska i berörda hänseenden. Det göres gällande, att aktiebolagslagens regler i tillämpliga delar bör gälla för filialens bokföring, att revision bör ske genom auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman, att i ansökan om tillstånd bör lämnas uppgift om det kapital, som är avsett att investeras i filialen, samt att företagets redovisningshandlingar i hemlandet bör göras offentliga här i landet även där de enligt hemlandets lag ej är att betrakta såsom sådana. Det framhålles att en balansräkning för en del av ett företag — filialen — kan vara helt vilseledande.

Bestämmelser om bokföring och årsredovisning finnes, förutom i bokföringslagen, i aktiebolagslagen 98—104 §§. Redovisningen skall enligt denna lag innefatta balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse.Utförliga bestämmelser meddelas om vad som skall iakttagas vid bokföringen och redovisningen (100—104 §§). I 105—113 §§ stadgas om revision. Motsvarande bestämmelser om bokföring, årsredovisning och revision finnes i lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar.

Den kritik som i förevarande hänseende riktats mot utredningsmannens förslag finner jag befogad. I princip bör ett utländskt företag, som här inrättar filial, beträffande bokföring och redovisning underkasta sig de bestämmelser som gäller för inhemska företag. Även ur skattesynpunkt är det önskvärt att dessa krav uppfylles. Det må observeras att det väl är tänkbart att ett utländskt företags filialverksamhet här i landet kan bli mycket omfattande. Jag har därför i lagförslaget upptagit en bestämmelse att filialen skall ha egen bokföring, helt skild från moderföretagets, samt att vad för svenskt bolag eller ekonomisk förening är stadgat angående bokföring och redovisning skall i tillämpliga delar gälla beträffande filialen. Vidare föreslås att granskning av räkenskaperna årligen skall företagas av svensk auktoriserad revisor, som utses av företaget. Filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse skall offentliggöras genom ingivande till registreringsmyndigheten (11 §).

Med de skärpta bestämmelser som jag sålunda upptagit anser jag mig kunna godtaga att det utländska företagets redovisningshandlingar behöver insändas till registreringsmyndigheten allenast i den mån de är offentliga i hemlandet.

Vad *skattefrågan* beträffar bör till en början anmärkas följande. Enligt 53 § 1 mom. g) kommunalskattelagen och 6 § 1 mom. c) förordningen om statlig inkomstskatt är utländskt bolag skattskyldigt här i riket bl. a. för inkomst av här belägen fastighet och inkomst av rörelse, som här bedrivits. Med utländskt bolag likställes i dessa hänseenden bl. a. utländsk förening (se 67 § kommunalskattelagen och 16 § 2 mom. förordningen om statlig inkomstskatt). Dessa bestämmelser om skattskyldighet här i riket modifieras emellertid delvis genom innehållet i sådana avtal för undvikande av dubbelbeskattning av inkomst, som Sverige ingått med vissa andra stater. En all-

män regel i nämnda avtal brukar vara, att skatt för inkomst av rörelse skall erläggas endast i stat, inom vars område företaget ifråga har fast driftställe. Då en sådan filial, som utländsk juridisk person enligt den föreslagna lagstiftningen skall kunna få inrättad här i riket, torde vara att hänföra till fast driftställe i avtalens mening, synes den i avtalen gjorda begränsningen av beskattningsrätten icke medföra några komplikationer.

Vid den skattemässiga beräkningen av inkomsten av den rörelse, som bedrivits här i landet, blir de för beräkning av rörelseinkomst i allmänhet gällande reglerna i skattelagarna tillämpliga. Därvid har taxeringsmyndigheterna att utgå från filialens bokföring, men understundom kan denna icke utan vidare läggas till grund för inkomstberäkningen. Sådana transaktioner mellan filialen och huvudkontoret kan nämligen ha förekommit, som gör att bokföringen icke utvisar den verkliga skattemässiga inkomsten här i riket. Det kan erinras om att i 43 § kommunalskattelagen intagits särskilda bestämmelser om inkomstberäkningen för sådana fall då vinstöverflyttning skett genom att varor inköpts till lägre pris eller försålts till högre pris än de i allmänhet gällande eller genom att andra liknande åtgärder vidtagits. En förutsättning för tillämpning av detta stadgande är att fråga är om transaktioner mellan en i Sverige skattskyldig näringsidkare och en här i riket för inkomsten i fråga icke skattskyldig person, med vilken förstnämnde näringsidkare står i viss intressegemenskap. Vidare begränsas stadgandets tillämpning till sådana fall, då näringsidkarens inkomst genom förfarandet blivit *avsevärt* lägre än den eljest skolat bli.

Som nämnda stadgande är utformat blir det icke tillämpligt på transaktioner mellan ett utländskt företag och dess filial här i riket; i detta fall är nämligen icke fråga om två självständiga företag. Om genom onormal prissättning eller på liknande sätt den vinst, som bort framkomma hos filialen, i stället redovisas hos företaget, torde — oavsett att uttryckliga bestämmelser härom saknas — möjlighet likväl föreligga för taxeringsmyndigheterna att med stöd av de allmänna grunderna för den skattemässiga inkomstberäkningen åsätta företaget en materiellt riktig taxering. För nu avsett fall torde taxeringsmyndigheterna inte heller vara bundna av det i 43 § kommunalskattelagen upptagna kravet på att den riktiga inkomstredovisningen *avsevärt* avviker från den av företaget faktiskt verkställda.

Emellertid måste det konstateras att det i praktiken är förenat med betydande svårigheter att verkställa en korrigerande inkomstberäkning. Understundom skulle detta icke vara möjligt med mindre de svenska taxeringsmyndigheterna fick tillgång till huvudkontorets räkenskaper och närmare kännedom om innebörden av vissa vidtagna bokföringsåtgärder.

Nämnda svårigheter blir särskilt framträdande såvitt gäller företag hemmahörande i länder, med vilka Sverige icke träffat avtal för undvikande av dubbelbeskattning. I sådana avtal har — som tidigare antytts — i regel särskilda bestämmelser meddelats av innebörd, att den inkomst som är att hänföra till ett fast driftställe i något av de avtalsslutande länderna endast skall beskattas i det land, där driftstället är beläget. Om ett företag haft fast

driftställe i båda de avtalsslutande länderna, skall sålunda en uppdelning av företagens rörelseinkomst ske. I några avtal har tämligen detaljerade regler meddelats för denna uppdelning, medan i andra endast principen om uppdelning kommit till uttryck. Man har emellertid tillika föreskrivit att särskild överenskommelse kan träffas för att på skäligt sätt åstadkomma en uppdelning av inkomst av rörelse i ett dylikt fall. Det är med hänsyn härtill i regel möjligt att — eventuellt med bistånd av myndigheterna i företagens hemland — i nu avsedda fall åsätta den riktiga taxeringen. Ett företag som är hemmahörande i land, med vilket Sverige ingått dubbelbeskattningsavtal, torde också ha mindre intresse av att genom bokföringstransaktioner överföra en del av filialens vinst till hemlandet än företag i andra länder, vilka företag i regel måste räkna med att inkomsten blir beskattad såväl i Sverige som i hemlandet.

Med hänsyn till det anförda bör vid tillståndsprövning enligt nu ifrågasvarande lag hänsyn tagas till den omständigheten huruvida Sverige ingått dubbelbeskattningsavtal med det land, till vilket det utländska företaget hör. Skulle dubbelbeskattningsavtal ej ha slutits och svårigheter i nu berörda hänseenden föreligga eller vara att förvänta, bör detta kunna utgöra anledning att avslå en ansökan om tillstånd att här inrätta filial.

I utredningsmannens förslag upptages *straffpåföljd* endast för ett fall, nämligen för den som uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i anmälan till registreringsmyndigheten eller i handling som fogas därvid. Straffbestämmelsen upptar endast dagsböter. Av aktiebolagslagens mycket differentierade straffbestämmelser i 213 § och följande framgår, att man enligt denna lag skall döma till dagsböter eller fängelse, om någon uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift. En sådan olikhet synes ej motiverad och förslaget har därför bringats i närmare överensstämmelse med aktiebolagslagen genom att fängelse upptagits i straffskalan och ansvaret begränsats till fall då uppsåt eller *grov* vårdslöshet föreligger (19 §). Detta kan få betydelse icke endast för straffmätningen utan även för frågan om medverkansansvar. Enligt 21 kap. 4 § i straffrättskommitténs förslag till brottsbalk skall straff för medverkan som regel icke kunna ådömas, om gärningen ej är belagd med svårare straff än böter. Denna bestämmelse skall enligt brottsbalksförslaget vara tillämplig även inom specialstraffrätten.

Det må påpekas, att i bestämmelsen om straff för oriktiga uppgifter i handling som ingives till registreringsmyndigheten innefattas även sådana uppgifter i balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse.

Utredningsmannens förslag upptar ett flertal föreskrifter som ej är sanktionerade med straff eller andra påföljder. Sålunda skall filialen, innan verksamheten börjar, anmälas för registrering. Anmälan skall göras av filialens verkställande direktör. Sker ändring i avseende å bolagets aktiekapital eller verkställande direktör eller eljest i något förhållande, varom tidigare skett

anmälan för registrering, skall också anmälan för registrering göras av verkställande direktören. Vidare åligger det denne att årligen, inom tre månader efter det företagens redovisningshandlingar och revisionsberättelse blivit för företagens delägare framlagda, till registreringsmyndigheten insända dels, där hinder ej möter, dessa handlingar, dels ock filialens balansräkning för det sistförflutna räkenskapsåret. Skyldighet att göra anmälningar till registret angående vissa förhållanden, som medför avregistrering av filialen, föreskrives också.

I de av utredningsmannen föreslagna nu nämnda bestämmelserna har jag vidtagit vissa ändringar, som framgår av vad förut anförts och av specialmotiveringen. Beträffande påföljder har jag i 18 § i det nu framlagda förslaget i enlighet med vad flera remissinstanser förordat upptagit ett stadgande om straff, dagsböter, för verkställande direktören om han underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet som åligger honom. För det fall att verkställande direktören försummar att till registreringsmyndigheten insända det utländska företagens och filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse föreslås att verkställande direktören skall kunna åläggas vid vite att fullgöra sådan skyldighet. Därmed erhålles även indirekt ett tvångsmedel beträffande skyldigheten att underkasta filialens räkenskaper granskning av svensk auktoriserad revisor.

Slutligen har föreskriften om revision av filialens räkenskaper medfört att i 19 § efter mönster från aktiebolagslagen upptagits vissa straffbestämmelser riktade mot revisorn.

Vad beträffar *systematiken* har bestämmelserna ej ansetts böra upptagas i näringsfrihetsförordningen, eftersom de spänner över så vidsträckta områden att de bryter ramen för näringslagstiftningen. I Danmark och Norge har motsvarande stadganden upptagits i aktiebolagslagarna. Det har emellertid ej ansetts lämpligt att inarbeta stadgandena i den svenska aktiebolagslagen, detta särskilt med hänsyn till att rätten icke begränsats att avse endast aktiebolag. Därest ny lagstiftning kommer till stånd rörande utländsk fysisk persons rätt att här driva näring, kan möjligen övervägas att i en gemensam lag upptaga regler för såväl fysisk som juridisk person. I nuvarande läge har det emellertid ansetts lämpligast att upptaga bestämmelserna om utländsk juridisk person i en särskild lag.

Den föreslagna nya lagstiftningen medför vissa följdändringar i aktiebolagslagen, lagen om ekonomiska föreningar och näringsfrihetsförordningen.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 januari 1956.

Specialmotivering

Lagen om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket

Begränsningen av lagens tillämplighetsområde till att avse endast bolag och ekonomisk förening har ej ansetts behöva återspeglas i rubriken.

1 §.

Den terminologien användes i lagförslaget att man skiljer mellan »det utländska företaget» eller »företaget», d. v. s. det bolag eller den förening som har tillstånd att här driva näring, samt »filialen», d. v. s. den del av företaget, vars verksamhet är förlagd här i riket.

Anledningen till att såsom villkor för tillstånd upptagits, att det utländska företaget skall driva verksamhet i hemlandet, är att man därigenom förhindrar att företaget här i landet idkar näring, ehuru det i hemlandet endast existerar på papperet eller m. a. o. bildats enbart för verksamhet här i riket. Ett sådant tillvägagångssätt skulle stå i strid med vad som avses med ifrågavarande lagstiftning och bör även av hänsyn till svenska intressen förhindras. Något uttryckligt stadgande om att, såsom hovrätten för Västra Sverige ifrågasatt, verksamheten här i riket skall vara densamma som eller ingå i den verksamhet som företaget bedriver i hemlandet har ej upptagits. Att så bör vara fallet får anses ligga i filialbegreppet och torde få beaktas i samband med tillståndsgivningen.

Utredningsmannen, som i sitt förslag begränsade lagen till att omfatta endast aktiebolag, avsåg därmed endast vad som motsvarades av svenska *allmänna* aktiebolag. Lagen skulle icke äga tillämpning på utländska bolag, för vilkas svenska motsvarigheter gällde speciallagstiftning, exempelvis utländska försäkringsbolag. I anslutning till ikraftträdandebestämmelsen ansågs böra upptagas en erinran om att den gällande särskilda lagstiftningen om utländska försäkringsanstalter icke skulle röna inverkan av den nu ifrågasatta lagen. Det nu framlagda förslaget har, såvitt angår aktiebolag, samma innebörd som utredningsmannen avsett, men en sådan erinran som nyss sagts torde, såsom Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige påpekat, icke vara erforderlig.

I detta sammanhang må framhållas, att den föreslagna lagstiftningen över huvud taget icke är avsedd att ändra gällande rätt i fråga om de möjligheter för utländska juridiska personer att utöva verksamhet här i riket, som redan nu finns.

Det tillstånd som avses i 1 § bör i regel gälla tills vidare och sålunda utan någon tidsbestämning. Det torde ligga i koncessionens natur att den kan i administrativ ordning återkallas utan att särskild bestämmelse därom meddelats. Att detta icke utan goda skäl bör ske är emellertid uppenbart.

I lagtexten har upptagits att Kungl. Maj:t äger förbinda tillståndet med särskilda villkor och föreskrifter. Vid tillståndsprövningen kan exempelvis fråga uppkomma, som gör det tveksamt, huruvida ej risk i visst hänseende för verksamhetens gestaltning eller eljest motiverar att ansökningen avslås. Om sökanden i sådant fall gör viss utfästelse, bör denna kunna få formen av ett villkor, som upptages i tillståndet. Överträdelse av sådant villkor bör kunna utgöra grund för att tillståndet återkallas.

Något krav på reciprocitet har ej upptagits, men Kungl. Maj:t torde, såsom anförts i allmänna motiveringen, böra tillmäta reciprocitetsfrågan betydelse vid tillståndsprövningen.

2 §.

Såsom i allmänna motiveringen anförts bör förutom verkställande direktör även vice verkställande direktör kunna finnas. Vad i lagen stadgas om verkställande direktör bör då i tillämpliga delar gälla även vice verkställande direktör. Sålunda skall exempelvis även för vice verkställande direktör utfärdas fullmakt som avses i 5 §.

3—5 §§.

Beträffande stadgandena i dessa paragrafer hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

6 §.

I denna paragraf upptages bestämmelser om vad ansökan om tillstånd skall innehålla och vilka handlingar som skall fogas vid densamma.

Ansökningsen skall bland annat innehålla uppgifter om vad det utländska företagens och filialens verksamhet innebär. Såsom förut nämnts skall viss anknytning föreligga mellan företagens och filialens verksamhetsområden. Filial kan upprättas för bedrivande av allenast en gren av företagens i hemlandet måhända mera omfattande verksamhetsområde. Det synes vara av det intresse att redan vid tillståndsprövningen äga kännedom om vilken person som skall företräda filialen, att uppgift därom bör lämnas redan vid ansökningsen. Kännedom om aktiekapitalet, då fråga är om ett aktiebolag, är givetvis av grundläggande betydelse för bedömandet av bolagets ekonomi. Beträffande annan juridisk person än aktiebolag får detta bedömande ske på grund av de redovisningshandlingar som enligt 6 § andra stycket punkt 3) skall fogas vid ansökningsen. Även beträffande aktiebolag skall givetvis sådana handlingar företas.

Vilken myndighet som skall vara behörig att utfärda i 6 § andra stycket punkt 1) omförmälda bevis torde få bestämmas av Kungl. Maj:t. Utredningsmannen anför därom, att närmast synes kunna ifrågakomma svensk diplomatisk eller konsulär befattningshavare i vederbörande land; upplysningar bör av denne kunna inhämtas från exempelvis registreringsmyndigheten i landet.

Beträffande de i 6 § andra stycket punkterna 2)—7) omförmälda handlingarna hänvisas i förekommande fall till den allmänna motiveringen.

8 §.

Utredningsmannen anför:

Det är ett naturligt krav, att filialens firma skall återge bolagets firma. Dock behöver detta ej nödvändigtvis ske på det främmande språket, blott att bolagets namn på ett tydligt sätt ingår i filialens firma. Nationaliteten torde också under vissa omständigheter kunna anses tillfyllest angiven med ett i firman ingående stadsnamn eller liknande och sålunda icke uteslutande med den främmande statens namn. Å andra sidan lär icke firmans angivande på vederbörande lands språk kunna i och för sig anses fylla kravet på angivande av nationalitet. Fall torde nämligen förekomma, där ett

svenskt bolag, företrädesvis dotterbolag till utländska moderbolag, har firman avfattad på främmande språk. Ordet filial bör, i klarhetens och enhetlighetens intresse, icke få ersättas med annan beteckning (avdelningskontor eller dylikt).

Patent- och registreringsverket förordar i sitt remissyttrande en bestämmelse av innehåll att hinder skall föreligga mot inregistrering av en filialfirma, som företer förväxlingsbar likhet med en bestående aktiebolagsfirma eller en i filialregistret tidigare införd firma. Om en sådan bestämmelse upptoges, borde även övervägas en ändring av 6 § aktiebolagslagen av innebörd att aktiebolagsfirma, som företedde förväxlingsbar likhet med en i filialregistret införd firma, ej finge godkännas.

Departementschefen. Utöver vad som i den allmänna motiveringen anförts om firma må här anmärkas följande. Jag har vid utformningen av förevarande paragraf beaktat patent- och registreringsverkets påpekanden och föreslår därjämte, att 6 § aktiebolagslagen ändras på sätt ämbetsverket ifrågasatt. Däremot finner jag icke skäl att i förevarande hänseende ändra motsvarande bestämmelser i andra lagar, exempelvis 7 § lagen om ekonomiska föreningar och 10 § lagen den 13 juli 1887 ang. handelsregister, firma och prokura, eftersom detta skulle innebära ett avsteg från den hittills tillämpade grundsatsen att vid registrering av firma hänsyn ej tages till om liknande firma tidigare intagits i register, fört av annan myndighet. De konflikter som här kan uppstå — och som knappast kan antagas bli talrika — hänvisas alltså helt till behandling i efterhand vid domstol. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till de ändringar i 200 § aktiebolagslagen och 102 § lagen om ekonomiska föreningar, som jag föreslår i det följande (jämför specialmotiveringen till 17 §).

Med hänsyn till betydelsen av att filialen blir företrädd av en person, utrustad med de särskilda befogenheter och bunden av de föreskrifter som föreslagits rörande verkställande direktören, har upptagits en bestämmelse att filialens firma icke må tecknas utan medverkan av denne (eller vice verkställande direktören). Gentemot sagda bestämmelse har advokatsamfundet anmärkt, att den kan leda till rättsförlust för någon som ingår avtal utan medverkan av verkställande direktören, samt att dennes uppgift bör vara att ansvara för att verksamheten i Sverige bedrivs i enlighet med de bestämmelser som i olika hänseenden är givna. Av skäl som nyss anförts har bestämmelsen bibehållits; advokatsamfundets anmärkning kan i större eller mindre grad anföras mot formbestämmelser över huvud och den påpekade risken synes ej här särskilt framträdande. Det kan väl ej förnekas att en del praktiska olägenheter för filialens verksamhet kan uppstå som följd av ett så pass snävt stadgande, men de blir mindre framträdande genom att enligt det nu framlagda förslaget vid sidan av verkställande direktören kan finnas en vice verkställande direktör.

9 §.

I denna paragraf upptages föreskrift om anmälan för registrering.

11 §.

Utredningsmannen anför:

Filialen bör, oaktat den icke är en självständig juridisk person, dock ha en självständig bokföring. Och den balansräkning, vari enligt bokföringslagen denna utmynnar, bör insändas till registreringsmyndigheten för att där hållas tillgänglig. En sådan föreskrift bör givas, även om enligt lagen i bolagets hemland årsredovisningen icke behöver publiceras. Det är givetvis önskvärt, att också bolagets redovisning göres tillgänglig här i riket. Men skulle av i det föregående antydd orsak någon skyldighet för bolaget att offentliggöra sin redovisning icke föreligga, torde ändring i detta förhållande icke kunna genom svensk lagstiftning åvägabringas.

Svea hovrätt framhåller, att bokföringslagens bestämmelser bör föreskrivas gälla i tillämpliga delar samt att närmare föreskrifter bör kunna upptagas i tillämpningsföreskrifterna.

Departementschefen. Såsom tidigare anförts i den allmänna motiveringen bör filialens bokföring och redovisning i största möjliga utsträckning vara underkastade de regler som gäller för svenska företag. Sålunda bör icke endast bokföringslagen utan även bestämmelserna i förevarande hänseende i aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar vara tillämpliga. I den mån det visar sig erforderligt att meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av det i förslaget intagna stadgandet härom, torde sådana föreskrifter böra meddelas av Kungl. Maj:t (se 21 §).

Bestämmelse om vitesföreläggande för verkställande direktör vid underlåtenhet att fullgöra vad som enligt 11 § fjärde stycket åligger honom upptages i 18 §.

12 §.

Denna paragraf motsvarar stadgandet i § 28 näringsfrihetsförordningen, som avser utländska fysiska personer.

13 §.

I första stycket upptages de fall, då filial skall på anmälan avföras ur registret.

Utredningsmannen anför:

En filial bör icke kunna äga bestånd längre än bolaget självt. Där enligt hemlandets lag bolagets verksamhet skall upphöra, det må vara på grund av givna bestämmelser om bolagets upphörande vid konkurs eller likvidation eller av annan orsak, bör följaktligen även filialens verksamhet upphöra, och detta förhållande bör bringas till allmän kännedom genom anteckning i registret om filialens avförande. Detsamma bör också gälla, om på grund av sådan lagbestämmelse endast filialen skall upphöra. Anmälan för registrering bör kunna göras av filialens verkställande direktör även i det fall, att det är bolaget som skall upphöra. Det synes ej av nöden att i lagen angiva vad

som till styrkande av anmälningens riktighet skall av anmälaren åberopas.

Därest, utan att ett legalt tvång till bolagets eller filialens upplösning föreligger enligt hemlandets lag, bolaget fattar beslut om sin eller filialens upplösning, bör likaledes detta bringas till kännedom här i riket genom registrering av anmälan om förhållandet.

Omständigheter kunna även föreligga, där speciellt svenska intressen påkalla ett avförande ur registret. En sådan omständighet är att filialen saknar behörigt förvaltningsorgan och denna brist icke avhjälpes inom skälig tid. Med utkastets anordning, att endast verkställande direktör är obligatorisk, har i lagtexten endast tagits hänsyn till brist härutinnan. Det synes tydligt, att registreringsmyndigheten bör kunna äga att handla efter eget skön såväl beträffande sättet för erforderlig kommunikation med bolaget som i fråga om bestämmandet av tiden för bristens avhjälpande. Särskilt i sistnämnda hänseende skola säkerligen bl. a. de skiftande geografiska förhållandena föranleda varierande frister.

Departementschefen. Beträffande bestämmelserna i första stycket hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

Andra stycket innehåller föreskrifter om anmälan rörande avregistrering. I fall som avses i punkterna 1) och 2) skall det i första hand åligga verkställande direktören att göra anmälan, men även annan behörig representant för det utländska företaget bör, såsom ock patent- och registreringsverket framhållit, kunna vidtaga sådan åtgärd. Anmälan i fall som avses i punkterna 3)—5) bör ske av den vars rätt är berörd på sätt i paragrafen närmare anges.

I likhet med flera remissinstanser anser jag, att registreringsmyndigheten i vissa fall bör kunna ex officio avregistrera filialen, när tillförlitliga upplysningar föreligger om att förutsättning för avregistrering är för handen. Bestämmelser härom upptages i tredje stycket. I sådana fall torde i regel registreringsmyndigheten före vidtagande av åtgärden böra bereda filialens verkställande direktör eller det utländska företaget tillfälle att yttra sig.

Verkan av att filialen avföres ur registret är att rätten för det utländska företaget att här driva näring upphör (se 14 §). I vissa fall måste emellertid, såsom jämväl framhållits i den allmänna motiveringen, avveckling av verksamheten företagas under någon tid. För sådant fall torde avförandet ur registret böra anstå men anteckning ske av innebörd att verksamheten är under avveckling. Det bör i sådant fall åligga företrädare för filialverksamheten att till firman foga orden »under avveckling». Bestämmelser i nu berörda hänseenden har upptagits såsom fjärde stycke i paragrafen. Närmare regler om avvecklingen torde ej vara erforderliga.

Utredningsmannen framhåller att med förslagets avfattning filialen kan upphöra med sin verksamhet utan att säkerhet finnes för fullgörande av kvarstående förbindelser. I lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket har stadgats skyldighet att för sådant ändamål i riksbanken nedsätta värdehandlingar till visst belopp, olika för olika försäkringsgrenar. Härvidlag har vid bestämmandet av beloppens storlek viss vägledning kunnat erhållas av de särskilda försäkringsgrenarnas beskaffenhet. När det gäller motsvarigheten till de svenska allmänna aktie-

bolagen (eller övriga ifrågavarande företag) torde däremot, såsom utredningsmannen funnit, några på förhand givna kriterier, ägnade att tjäna till ledning för bestämmande av storleken av en dylik säkerhet, ej stå till buds. Förslaget innehåller därför ej några bestämmelser i nu berörda hänseende.

14 §.

I enlighet med vad som förordats av Svea hovrätt och advokatsamfundet har i andra stycket upptagits föreskrift bl. a. om talan mot beslut att avföra filial ur registret.

15 §.

Registreringen av utländska företags filialer torde böra ske centralt. Utredningsmannen föreslog patent- och registreringsverket såsom registreringsmyndighet med hänsyn till att rätten enligt hans förslag skulle vara begränsad till att avse företag som vore att jämställa med svenska allmänna aktiebolag. Ehuru möjlighet enligt det nu upprättade förslaget öppnats att meddela tillstånd även för vissa andra slag av juridiska personer, synes likväl det föreslagna registret böra föras av patent- och registreringsverket. Närmare föreskrifter om registret torde få meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning. I sådan ordning bör jämväl meddelas bestämmelser i vissa andra hänseenden (jämför 21 §).

Kooperativa förbundet förordar att för undvikande av missförstånd registret benämnas »Utländska företags filialregister» eller liknande. Efter som någon förväxling ej torde kunna uppstå med annat register har den kortare benämningen filialregister bibehållits.

17 §.

I 200 § aktiebolagslagen stadgas, att om aktiebolags firma företer likhet med en i handelsregister, föreningsregister eller aktiebolagsregistret tidigare införd firma och innehavaren av sistnämnda firma därigenom lider förfång, denne äger hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äger ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 § aktiebolagslagen. Menar någon eljest, att en i aktiebolagsregistret verkställd inskrivning länder honom till förfång, må talan om registreringens upphävande samt om skadestånd föras vid domstol. Motsvarande bestämmelser finnes i 102 § lagen om ekonomiska föreningar. Där angives emellertid som taleberättigad även innehavare av en i försäkringsregistret, sjukkasseregister, understödsföreningsregister eller sambruksföreningsregistret tidigare införd firma. *Patent- och registreringsverket* har anmärkt, att ett stadgande motsvarande 200 § aktiebolagslagen bör införas även i förevarande lag. Detta påpekande finner jag förtjäna avseende. Jag anser det vidare lämpligt, att i detta sammanhang 200 § aktiebolagslagen och 102 § lagen om ekonomiska föreningar ändras så att, i fråga om talerätten, registrering i filialregistret jämställas

med registrering i aktiebolagsregistret. Visserligen kan det här erinras, att de i nämnda lagrum och motsvarande bestämmelser i andra lagar intagna uppräkningsarna av taleberättigade (jämför exempelvis 6 § lagen den 13 juli 1887 ang. handelsregister, firma och prokura, 312 § lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse och 74 § lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar) endast torde vara att betrakta som exempel, vilka blivit uttryckligen nämnda eftersom en förväxling i dessa fall syntes mera sannolik, och att en lagändring därför icke framstår som oundgängligen erforderlig. När det gäller aktiebolag och ekonomiska föreningar torde emellertid frågan om förväxling med filialfirma ha större praktisk betydelse än i andra fall. Det synes vidare lämpligt att 17 § i förevarande lag och 200 § aktiebolagslagen överensstämmer såvitt nu är i fråga. Beträffande 102 § lagen om ekonomiska föreningar kan framhållas, att den där intagna uppräkningsen är särskilt fullständig och att detta bör utgöra ett starkt skäl för att uppräkningsen kompletteras på sätt nyss nämnts.

18 och 19 §§.

Beträffande straffbestämmelserna hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen.

20 §.

Utredningsmannen har i anslutning till en motsvarande bestämmelse i sitt förslag framhållit, att ett nytt stadgande föreslagits i näringsfrihetsförordningen, beträffande utländskt företags filialverksamhet (§ 32; se härom i det följande), samt att en hänvisning till nämnda förordning borde upptagas i förevarande lag. Ehuru Svea hovrätt och hovrätten för Västra Sverige funnit en sådan hänvisning obehörlig, har anknytningsen till näringsfrihetsförordningen likväl ansetts böra komma till uttryck på sätt här föreslagits.

21 §.

I det föregående har redan angivits, att närmare föreskrifter i flera hänseenden torde böra meddelas av Kungl. Maj:t. Det synes lämpligt att Kungl. Maj:t får ett allmänt bemyndigande att utfärda erforderliga tillämpningsföreskrifter.

Förordningen om tillägg till förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet

Beträffande det stadgande, vilket utredningsmannen föreslagit skola införas såsom § 32 i näringsfrihetsförordningen, anföres i promemorian, att därest sådana förutsättningar föreligger, att ett utländskt företag här må driva verksamhet från filial, betingelserna ock synes vara sådana att — efter vunnit registrering av filialen — enahanda näringsfrihet som i allmänhet föreligger efter vad i § 1 nämnda förordning är stadgat ock må tillkomma det utländska företaget såvitt avser filialen. Tydligt är visserligen — heter det vidare i promemorian — att härigenom en viss oklarhet kommer att före-

ligga i avseende å den näringsrättsliga ställning som tillkommer å ena sidan svenska juridiska personer och å andra sidan utländska juridiska personer. Olägenheterna av denna oklarhet, vilka för övrigt med hänsyn till den pågående allmänna revisionen av näringslagstiftningen torde bli av relativt kort varaktighet, synes mig emellertid ej vara av större praktisk betydelse.

Övriga följdändringar

Beträffande övriga följdändringar hänvisas till vad därom anförts i den allmänna motiveringen och tidigare i detta avsnitt.

B. Decentralisering av vissa ärenden om tillstånd enligt aktiebolagslagen m. fl. författningar

I. Gällande rätt

Enligt åtskilliga bestämmelser i aktiebolagslagen och denna lag närstående författningar har Kungl. Maj:t befogenhet att meddela dispens från vad som eljest generellt skall gälla.

Den vanligaste typ av ärenden, som på grund av dylika bestämmelser kommer under Kungl. Maj:ts prövning, avser *tillstånd för utläningar eller utomlands bosatta svenska medborgare att inneha vissa uppdrag*.

Aktiebolagslagen stadgar beträffande flera viktigare uppdrag, att innehavaren skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall Kungl. Maj:t annat tillåter. Så är förhållandet i fråga om styrelseledamot och verkställande direktör (79 §), styrelsesuppleant och vice verkställande direktör (80 §), revisor och revisorssuppleant (107 § 1 mom.), likvidator och likvidatorssuppleant (149 §) samt likvidationsrevisor och suppleant för sådan revisor (152 §). Vidare stadgas i 88 §, att bemyndigande för annan än styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma ej utan Kungl. Maj:ts tillstånd får lämnas den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare. Här är dispensbefogenheten alltså icke begränsad till särskilt fall. Beträffande styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, likvidatorer och likvidatorssuppleanter har föreskrivits, att Kungl. Maj:ts tillstånd icke får avse mer än en tredjedel av hela antalet.

Lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar innehåller liknande bestämmelser. Sålunda har Kungl. Maj:t enligt denna lag möjlighet att meddela tillstånd för utläning eller för svensk medborgare som är bosatt utomlands att inneha uppdrag i ekonomisk förening såsom styrelseledamot (22 §), styrelsesuppleant (23 §), firmatecknare (29 §), revisor (46 § 1 mom.), likvidator och likvidatorssuppleant (76 §) samt likvidationsrevisor (80 §). Stadgandenas lydelse ansluter sig i huvudsak direkt till vad som föreskrives om motsvarande uppdrag i aktiebolag, dock med den skillnaden att här

dispensbefogenheten kan av Kungl. Maj:t delegeras till underordnad myndighet. Någon sådan delegering har emellertid ännu icke skett.

I 20 och 52 §§ *lagen den 24 mars 1938 om understödsföreningar* stadgas, att styrelseledamot, firmatecknare som utses utom styrelsen ävensom likvidator skall vara här i riket bosatta svenska medborgare, där ej Kungl. Maj:t för viss förening medger undantag. Då endast registrerade understödsföreningar kan antagas till erkända sjukkassor och erkända arbetslöshetskassor, omfattar dessa bestämmelser i praktiken även sådana kassor.

Enligt § 6 andra stycket *förordningen den 26 maj 1922 om luftfart* skall — om aktiebolag är ägare till luftfartyg — ledamöterna av bolagets styrelse vara här i riket bosatta svenska medborgare, som är aktieägare i bolaget. För särskilt fall äger Kungl. Maj:t emellertid medge undantag även från detta krav.

Det kan anmärkas, att kravet på svenskt medborgarskap och bosättning här i riket enligt vissa bestämmelser är absolut. Så är fallet enligt *aktiebolagslagen* beträffande stiftare av bolag (4 §) och god man vid likvidation (153 §). Vidare uppställer *lagen den 22 juni 1911 om järnvägsaktiebolag*, *lagen samma dag om bankrörelse*, *lagen den 29 juni 1923 om sparbanker* och *lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse* ett dylikt indispensabelt krav beträffande innehavare av vissa uppdrag.

Både enligt aktiebolagslagen och enligt lagarna om ekonomiska föreningar och understödsföreningar finns det flera *andra på Kungl. Maj:t ankommande dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag*.

Vad först angår *aktiebolagslagen* gäller i detta hänseende följande. Enligt 3 § första stycket skall aktierna lyda på lika belopp, ej understigande 50 kronor; dock må aktie kunna lyda på mindre belopp, lägst 10 kronor, om det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet icke överstiger 50 000 kronor eller ock Kungl. Maj:t för särskilt fall ger tillstånd därtill. — I 3 § fjärde stycket stadgas bl. a., att aktiebrev skall ställas till viss man, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall medger att breven får ställas till innehavaren. — Genom 72 § 3 mom. har Kungl. Maj:t tillagts befogenhet att medge undantag, helt eller delvis, från bestämmelserna i samma paragrafs 1 mom. om avsättning till reservfond eller skuldregleringsfond, om utdelningsbegränsning i bolag med viss skuldsättning och om nedsättning av skuldregleringsfond. — Enligt 77 § andra stycket skall aktiebolags styrelse väljas å bolagsstämma; dock får enligt bestämmelse, som på grund av särskild lag eller författning eller med Kungl. Maj:ts tillstånd intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna tillsättas i annan ordning. — Med avseende å aktiebolags balansräkning föreskrives i 101 § 2 mom. att aktier i andra bolag skall i balansräkningen upptagas till antal och värden särskilt för varje bolag, med angivande av dettas namn; dock må Kungl. Maj:t, där det ur allmän och enskild synpunkt finnes påkallat, tillåta att aktier redovisas i gemensamma poster utan angivande av bolagens namn samt aktiernas antal och värden. — Har i bolagsordning på grund av särskild lag

eller författning eller efter Kungl. Maj:ts medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse icke får ändras, utan att Kungl. Maj:t lämnat medgivande därtill, får enligt 133 § 7 mom. sådan föreskrift ej ändras utan Kungl. Maj:ts medgivande. — Beslutar bolagsstämman att bolaget skall träda i likvidation, skall stämman enligt 147 § välja en eller flera likvidatorer. Med Kungl. Maj:ts medgivande kan emellertid i bolagsordningen intagas föreskrift, att en eller flera likvidatorer får tillsättas på annat sätt.

Lagen om ekonomiska föreningar innehåller — utöver de förut angivna — ytterligare två bestämmelser, enligt vilka Kungl. Maj:t fått möjlighet att meddela dispens från vissa i lagen upptagna generella föreskrifter. I 17 § 2 mom. har Sölunda stadgats befogenhet för Kungl. Maj:t att medge förening eller vissa grupper av föreningar undantag, helt eller delvis, från de i 17 § 1 mom. meddelade reglerna om reservfond. Vidare får — om i förenings stadgar på grund av särskild lag eller författning eller efter Kungl. Maj:ts medgivande intagits föreskrift, enligt vilken viss bestämmelse i stadgarna ej får ändras utan att Kungl. Maj:t lämnat medgivande därtill — sådan föreskrift ej ändras utan Kungl. Maj:ts medgivande (67 § sista stycket). I motsats till vad som gäller övriga dispensärenden enligt föreningslagen har i lagen icke stadgats befogenhet för Kungl. Maj:t att delegera dispensprövningen i nyssnämnda två hänseenden till underordnad myndighet.

Lagen om understödsföreningar upptager i 36 § bl. a. en föreskrift om att ordinarie föreningssammanträde skall hållas före den 1 augusti varje år, dock att Kungl. Maj:t får i fråga om viss förening medge, att sådant sammanträde hålles allenast vartannat eller vart tredje år, och meddela i anledning därav erforderliga bestämmelser.

II. Tillämpningen av gällande bestämmelser

Beträffande ärenden om tillstånd att inneha vissa uppdrag lämnar utredningsmannen i sin promemoria inledningsvis en översikt över tillämpningen av *aktiebolagslagens bestämmelser* i detta hänseende. Han framhåller därvid, att det inom handelsdepartementet, som har att bereda sådana ärenden, utbildats en fast praxis, vilken bl. a. innebär följande. Tillstånd meddelas i samtliga fall att gälla blott tills vidare. Det har blivit allmän regel, att tillstånd ej meddelas generellt för utlänningar eller utomlands bosatta svenska medborgare utan begränsas till att avse särskilt namngiven person. I praxis har uppställts krav på att bolaget har en viss ekonomisk stabilitet, särskilt då fråga är om tillstånd att vara styrelseledamot eller verkställande direktör. Sölunda anses att aktiekapitalets storlek i regel icke bör understiga omkring 25 000 kronor. Man har genom att kräva detta sökt förhindra att utlänning, med stöd av tillstånd enligt aktiebolagslagen, i svenskt bolags namn kringgår det i näringsfrihetsförordningen uppställda förbudet att utan särskilt tillstånd driva näring i Sverige. För att utlänning skall erhålla tillstånd att driva näring här i riket uppställs nämligen i förordningen och enligt praxis betydligt strängare krav än de som gäller för tillstånd att inneha bo-

lagsuppdrag. Sålunda erfordras för tillstånd att driva näring bl. a. att säkerhet ställes för skatter och att vederbörande en längre tid vistats i Sverige. Kravet på viss storlek av aktiekapitalet har dock icke vidhållits i fråga om bolag, som ingår i en större utländsk koncern. I sådana fall har det för aktiekapital stadgade minimibeloppet, 5 000 kronor, godtagits.

Utredningsmannen framhåller, att det — utöver denna praxis i fråga om de allmänna villkoren — tillämpas vissa grundsatser beträffande de särskilda uppdragen enligt aktiebolagslagen, och i promemorian redogöres utförligt för dessa grundsatser. Från utredningsmannens redogörelse kan särskilt följande anmärkas. Tillstånd för utlänning eller utomlands bosatt svensk medborgare att vara styrelseledamot eller styrelsesuppleant lämnas endast på det villkoret att styrelsen icke får fatta beslut i ärende, i vars avgörande den som fått tillståndet deltagar, om icke minst två tredjedelar av de i avgörandet deltagande är här i riket bosatta svenska medborgare. Vidare meddelas sådant tillstånd att gälla endast så länge föremålet för bolagets verksamhet är i huvudsak oförändrat. Slutligen har enligt praxis tillstånd av detta slag icke meddelats i fråga om uppdrag som ordförande i styrelse. — Beträffande tillstånd att vara verkställande direktör eller vice verkställande direktör har i praxis uppställts krav på att vederbörande skall vara stadigvarande bosatt, helst mantalsskriven, i Sverige. Endast i ett par fall har på grund av särskilda omständigheter undantag medgivits från denna regel. — I fråga om tillstånd att inneha uppdrag som revisor, revisorsuppleant, likvidationsrevisor och suppleant för likvidationsrevisor bör, enligt uttalande av lagberedningen, avseende fästas ej blott vid personvalet utan också vid bl. a. beskaffenheten av bolagets verksamhet. Även om lagen icke uppställer några krav därutinnan, har det ansetts befogat att i den praktiska tillämpningen begränsa tillstånd av detta slag att gälla endast så länge flera revisorer utses i bolaget. Att tillstånd icke lämnas beträffande samtliga revisorer är uppenbart. — I likhet med vad som gäller beträffande styrelseledamot uppställer Kungl. Maj:t vid beviljande av tillstånd att vara likvidator eller likvidatorssuppleant det villkoret, att likvidatorerna ej får fatta beslut i ärenden, i vilkas avgörande den som fått tillståndet deltagar, om icke minst två tredjedelar av de deltagande är svenska medborgare bosatta i Sverige.

Sammanfattningsvis förklarar utredningsmannen att det helt allmänt kan sägas, att ansökningar om tillstånd av ifrågakarande slag som regel brukat bedömas huvudsakligen ur rent formella och polisiära synpunkter. Föreligger de formella förutsättningar som uppställles enligt lag och praxis och har det beträffande den person ansökningen gäller icke framkommit några ofördelaktiga omständigheter, som gör honom uppenbart olämplig för det ifrågasatta uppdraget, brukar ansökningen regelmässigt bifallas.

Efter att ha lämnat vissa uppgifter om den formella handläggningen inom handelsdepartementet av ifrågakarande ärenden enligt aktiebolagslagen övergår utredningsmannen till att redogöra för tillståndsprovningens omfattning och resultat och återoppar därvid en som bilaga till promemorian fogad förteckning över dylika ärenden, avgjorda under tiden 1950—1953. Utred-

ningsmannen meddelar, att antalet ärenden om tillstånd att inneha uppdrag enligt aktiebolagslagen hittills uppgått till omkring ett hundratal om året och att de fall då ansökningar om sådana tillstånd lämnats utan bifall varit förhållandevis få. Av förteckningen framgår bl. a., att antalet ärenden varit, år 1950 107 (därav 4 avslagna), år 1951 86 (därav 10 avslagna), år 1952 110 (därav 12 avslagna) samt år 1953 likaledes 110 (därav 3 avslagna).

Även ärenden om tillstånd att inneha uppdrag enligt *lagen om ekonomiska föreningar* beredes nu i handelsdepartementet. Utredningsmannen framhåller bl. a., att den allmänna praxis som utbildats i fråga om ärenden enligt aktiebolagslagen i tillämpliga delar följts också vid den sakliga bedömningen av ansökningarna enligt föreningslagen. Dock har — anför utredningsmannen vidare — icke uppställts några särskilda krav på föreningens ekonomiska ställning. Antalet tillståndsärenden enligt föreningslagen har hittills varit förhållandevis litet. Sålunda har under åren 1950—1953 behandlats endast sammanlagt 15 sådana ärenden. Alla ansökningar utom en har bifallits.

Ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag enligt *lagen om understödsföreningar* har hittills förekommit endast i mycket ringa utsträckning. Dessa ärenden har avsett sjukkassor.

Tillstånd jämlikt § 6 andra stycket *luftfartsförordningen* har, såvitt utredningsmannen funnit, sökts och meddelats endast i ett fall. Ärendet handlades inom kommunikationsdepartementet i gemensam beredning med handelsdepartementet.

Vad härefter angår *andra dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag* handlägges dessa såvitt avser tillämpning av aktiebolagslagens bestämmelser också i handelsdepartementet. Utredningsmannen framhåller, att antalet dylika ärenden hittills varit förhållandevis ringa. Under åren 1950—1953 har antalet dispensärenden sålunda endast uppgått till, beträffande tillstånd enligt 3 § första stycket 2 stycken, beträffande tillstånd enligt 72 § 3 mom. 4 stycken, beträffande tillstånd enligt 77 § andra stycket 24 stycken, beträffande tillstånd enligt 101 § 2 mom. 9 stycken och beträffande tillstånd enligt 133 § 7 mom. 1 fall. Dispensmöjligheterna enligt 3 § fjärde stycket och 147 § har under denna tid över huvud taget icke utnyttjats. Utredningsmannen anför, att förekommande ansökningar i regel — om man bortser från ärenden enligt 77 § andra stycket — varit betingade antingen av särskilda förhållanden hos de olika bolagen eller av särskilda konjunkturförhållanden som rätt vid tiden för ansökningarna. Enligt utredningsmannens mening kan man därför knappast tala om någon fast praxis med avseende på bestämmelsernas tillämpning.

III. Utredningsmannens förslag

Utredningsmannen anför i sin promemoria vissa *allmänna synpunkter* på frågan om decentralisering av förvaltningsärenden från Kungl. Maj:t till underordnade myndigheter. Han framhåller därvid, att bestämmelserna om

delegationsrätt i lagen om ekonomiska föreningar — även om förarbetena till lagen icke lämnar någon direkt motivering för denna rätt — synes ha tillkommit under intryck av de allmänna strävandena under de senaste åren att överflytta beslutanderätten i mindre betydelsefulla ärenden från högre till lägre myndigheter. Frågan om en ökad decentralisering inom statsförvaltningen har — anför utredningsmannen vidare — behandlats bl. a. av den s. k. decentraliseringsutredningen i en redogörelse den 29 november 1947 med allmänna synpunkter i ämnet. Utredningen framhöll bl. a. att decentraliseringens omfattning måste göras beroende av ärendenas betydelse ur allmän synpunkt så, att decentraliseringen kunde sträckas längre, då fråga är om tillämpning av detaljbestämmelser, än då det gäller mera betydelsefulla förvaltningsregler.

Utredningsmannen erinrar om att decentraliseringsutredningen — beträffande frågan i vilka fall decentralisering kunde ske — anförde följande.

Svaret kan icke givas generellt utan måste bliva beroende av en bedömning för varje särskild ärendesgrupp av vilken myndighet som, med hänsyn till förvaltningen i dess helhet och omständigheterna i det särskilda fallet, kan antagas administrera ärendena på det mest ändamålsenliga sättet. Med hänsyn till att den nuvarande ärendefördelningen inom förvaltningen verkställdes under trycket av en allmän centraliseringstendens, torde emellertid den huvudlinjen böra uppställas, att decentralisering bör ske icke blott om påtagliga fördelar därigenom vinnas i det särskilda fallet, utan även om det endast kan sägas, att handläggning av ärendena av underordnade organ skulle med hänsyn till alla föreliggande omständigheter vara lika ändamålsenlig som central handläggning.

Vidare hänvisar utredningsmannen till propositionen nr 178/1948 rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet. Utredningsmannen framhåller, att föredragande departementschefen i denna proposition sade sig kunna ge sin anslutning till decentraliseringsutredningens nyss anförda allmänna synpunkter och att riksdagen i anledning av propositionen förklarade sig anse de av utredningen angivna principerna vara ägnade att läggas till grund för det fortsatta decentraliseringsarbetet.

Utredningsmannen övergår härefter till att närmare pröva *spörsmålet om decentralisering av ärenden rörande tillstånd att inneha vissa uppdrag inom aktiebolag och föreningar* och förklarar då, att de tidigare angivna, av statsmakterna godtagna grunderna för fördelning av beslutanderätten i förvaltningsärenden otvivelaktigt talar för att ärendena i fråga överflyttas från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet.

Utredningsmannen fortsätter.

Det kan sålunda icke med fog göras gällande, att dessa ärenden äro av den vikt, att de icke kunna anförtros annan myndighet än Kungl. Maj:t. Den verkställda utredningen ger tvärtom vid handen att ärendena i allmänhet äro av mycket enkel och likartad beskaffenhet. Ansökningarna ha i de flesta fall reservationslöst tillstyrkts av remissmyndigheterna. Granskningen i handelsdepartementet har till följd därav kommit att bli av huvudsak-

ligen formell natur. Ärendena ha icke sammanhang med andra ärenden av beskaffenhet att behöva prövas av Kungl. Maj:t. Det finns alltså icke heller anledning att av sådant skäl förbehålla Kungl. Maj:t befogenheten att meddela tillstånd att inneha nu ifrågakomna uppdrag. Det kan därför varken ur rättssäkerhetssynpunkt eller eljest medföra några särskilda fördelar att dessa ärenden prövas av Kungl. Maj:t. Fastmera synes det — även om handläggningen av hithörande ärenden inom handelsdepartementet icke medför någon mera tyngande arbetsbörda eller andra påtagliga nackdelar — ur principiell synpunkt otillfredsställande, att Kungl. Maj:t i statsrådet belastas med ärenden, som utan olägenhet kunna anförtros underordnad myndighet.

Av nu anförda skäl förordar utredningsmannen, att prövningen av ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag inom aktiebolag och föreningar decentraliseras från Kungl. Maj:t. Med hänsyn till ärendenas antal och enkla beskaffenhet anser utredningsmannen en sådan decentralisering icke behöva föranleda några ändringar i de personalstater som beröres av åtgärden.

Den förordade decentraliseringen avser närmast dispensprövningen enligt de tidigare angivna bestämmelserna i aktiebolagslagen och föreningslagen. Om ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag jämlikt sistnämnda båda lagar decentraliseras i enlighet med förslaget, synes det — anför utredningsmannen — knappast finnas anledning att därefter förbehålla Kungl. Maj:t prövningen av frågor om liknande tillstånd, beträffande vilka bestämmelser meddelats i andra lagar. Utredningsmannen föreslår därför, att även den prövning av frågan om tillstånd att inneha vissa uppdrag, som enligt förut omnämnda bestämmelser i luftfartsförordningen samt lagen om understödsföreningar ankommer på Kungl. Maj:t, decentraliseras till underordnad myndighet.

När utredningsmannen sedan tar upp *frågan om decentralisering av andra dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag*, framhåller han att även flera dylika ärenden är av förhållandevis ringa vikt och enkel beskaffenhet. Utredningsmannen finner, att så måste anses vara fallet med ärenden enligt 3 § första och fjärde styckena aktiebolagslagen, angående akties nominella belopp och aktiebrevs ställande till innehavaren, samt ärenden enligt 77 och 147 §§ samma lag, angående utseende i vissa fall av styrelseledamot och likvidator. Något behov av att förbehålla Kungl. Maj:t prövningen av dessa ärenden är, enligt utredningsmannens mening, uppenbarligen icke för handen. Med utgångspunkt från de allmänna principiella synpunkter i fråga om en decentralisering, för vilka tidigare redogjorts, föreslår utredningsmannen därför, att prövningen av sistnämnda ärenden delegeras från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet.

Utredningsmannen förklarar, att skäl för en sådan delegering väl torde kunna anföras också ifråga om tillståndsärenden enligt 72 § 3 mom. och 101 § 2 mom. aktiebolagslagen, angående avsättning till reservfond och skuldregleringsfond m. m. samt om redovisning av aktier i andra bolag, men att avgörandet av dessa mera betydelsefulla ärenden är av ömtålig na-

tur och i hög grad beroende av omständigheterna i varje särskilt fall. Med hänsyn härtill och då riksdagen beträffande dispensärenden enligt 101 § 2 mom. så sent som vid nya aktiebolagslagens antagande uttalat sig mot en delegering till underordnad myndighet, anser utredningsmannen att avgörandet av dessa båda slag av ärenden alltjämt bör ankomma på Kungl. Maj:t.

Vad angår frågan om decentralisering av dispensärenden enligt 133 § 7 mom. aktiebolagslagen, om ändring av viss föreskrift i bolagsordning, finner utredningsmannen det visserligen icke med fog kunna göras gällande, att dessa ärenden är av den vikt, att prövningen bör förbehållas Kungl. Maj:t. Frågan kan emellertid enligt utredningsmannens mening icke bedömas utan hänsynstagande till vissa med 133 § 7 mom. aktiebolagslagen likartade bestämmelser i andra lagar, exempelvis 2 § tredje stycket lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. samt stadganden i lagarna om järnvägsaktiebolag, om hypoteksaktiebolag, om bankrörelse och om försäkringsrörelse. Med hänsyn till det sammanhang, i vilket dessa bestämmelser meddelats, torde en ändring av dem icke nu kunna komma ifråga. Eftersom det icke kan vara lämpligt att frågan om tillstånd till ändring av bolagsordning i vissa fall prövas av Kungl. Maj:t och i andra av underordnad myndighet, torde icke heller någon delegering av dispensärenden enligt 133 § 7 mom. aktiebolagslagen nu böra ske.

I fråga om ärenden enligt 17 § 2 mom. och 67 § sista stycket lagen om ekonomiska föreningar föreslår utredningsmannen icke någon ändring. Han hänvisar därvid till att prövningen av motsvarande ärenden enligt 72 § 3 mom. och 133 § 7 mom. aktiebolagslagen, om hans förslag följes, alltjämt skulle vara förbehållen Kungl. Maj:t.

Beträffande ärenden enligt 36 § lagen om understödsföreningar framhåller utredningsmannen, att prövningen av sådana frågor uppenbarligen icke är av den natur att den bör ankomma på Kungl. Maj:t. Vinner förslaget att decentralisera ärenden om tillstånd att inneha uppdrag enligt 20 och 52 §§ samma lag bifall, bör enligt utredningsmannens mening även ärenden enligt 36 § delegeras från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet.

Utredningsmannen framhåller slutligen, att åtskilliga andra författningar — exempelvis rörande rusdrycksförsäljning, järnvägsaktiebolag, bankrörelse, försäkringsrörelse, hypoteksaktiebolag, Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan, bostadskreditföreningar, jordbrukets kreditkassor, centralkassor för jordbrukskredit, svenska skeppshypotekskassan m. m. — innehåller föreskrifter, enligt vilka Kungl. Maj:t har att avgöra ärenden rörande vissa bolags och föreningars verksamhet och organisatoriska förhållanden. Fastän prövningen av flera sådana ärenden med fördel torde kunna delegeras från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet, har frågan om en decentralisering av dessa ärenden enligt utredningsmannens mening icke sådant sammanhang med den de-

centralisering av ärenden enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar, som avsetts med utredningsuppdraget, att frågan nu bör tagas upp till övervägande.

Sedan utredningsmannen sålunda angivit de ärenden han anser böra decentraliseras, diskuterar han i promemorian olika tänkbara lösningar av *frågan vilken myndighet som i stället för Kungl. Maj:t bör handlägga dessa ärenden.*

Utredningsmannen riktar därvid till en början uppmärksamheten på *den centrala utlänningsmyndigheten*, d. v. s. statens utlänningskommission. Han framhåller, att ärenden rörande tillstånd att inneha vissa uppdrag inom aktiebolag och ekonomiska föreningar hittills såväl sakligt som formellt ställts i nära samband med ärenden om rätt för utlännning att här i riket driva näring enligt näringsfrihetsförordningen. Även ärenden av sistnämnda slag handlägges för närvarande inom handelsdepartementet. I detta sammanhang erinrar utredningsmannen om att den nya utlänningslagen, som trätt i kraft den 1 juli 1954, upptager en ny tillståndsform, nämligen bosättningstillstånd. Sådant tillstånd — anför utredningsmannen vidare — medför rätt att inresa och att vistas i riket. Bosättningstillstånd meddelas av den centrala utlänningsmyndigheten och gäller utan tidsbegränsning för både uppehåll och arbete. Det har förutsatts, att den pågående revisionen av näringslagstiftningen skall leda till att meddelandet av bosättningstillstånd skall för vederbörande utlännning även medföra rätt att driva sådan näring här i riket, som avses i § 26 mom. 1 näringsfrihetsförordningen. Vidare har ifrågasatts, att beviljandet av tillstånd för utlännning, som icke har bosättningstillstånd, att driva sådan näring skulle överflyttas på den centrala utlänningsmyndigheten. Även beviljandet av tillstånd till sådan näringsverksamhet som avses i § 26 mom. 2 och 3 näringsfrihetsförordningen skulle överflyttas på denna myndighet. Härigenom skulle handelsdepartementet befrias från samtliga ärenden om tillstånd för utlännning till näringsutövning.

Med hänsyn till vad nyss sagts och med tanke på den nuvarande enhetliga behandlingen inom handelsdepartementet av ärenden om tillstånd att inneha vissa uppdrag inom bolag och ekonomiska föreningar samt om rätt för utlännning att driva näring inom riket kan det enligt utredningsmannens mening förefalla praktiskt att även ärenden om tillstånd att inneha uppdrag framdeles prövas av den centrala utlänningsmyndigheten. Utredningsmannen fortsätter.

Härigenom skulle vinnas den fördelen att samtliga nu berörda ärenden skulle prövas av en och samma myndighet, den centrala utlänningsmyndigheten. Denna är i viss mån lämpad härför på grund av sin erfarenhet av utlänningsfrågor i allmänhet och den kännedom om här ifrågavarande ärenden, som utlänningsmyndigheten vunnit såsom remissorgan. För en sådan lösning talar jämväl det förhållandet, att — om prövningen förlägges till annan myndighet — detta skulle medföra större omgång, eftersom det under alla förhållanden skulle bli nödvändigt att i många fall inhämta yttrande från den centrala utlänningsmyndigheten.

Mot tanken att till den centrala utlänningsmyndigheten delegera prövningen av ärenden om tillstånd att inneha ifrågavarande uppdrag kan emellertid enligt utredningsmannens mening anföras vägande skäl. Visserligen bedömes dessa ärenden för närvarande från huvudsakligen formella och polisiära synpunkter. Mot den vidsträckta liberalitet vid prövningen av hithörande tillståndsärenden och den förståelse för betydelsen av att utländsk sakkunskap kan tillföras svenska bolag och föreningar, som nyssnämnda bedömningsgrund torde vara ett uttryck för, kan någon erinran väl icke göras. Det har dock — anför utredningsmannen vidare — icke varit lagstiftningens mening, att ansökningarna alltid skall bifallas, så snart någon anmärkning icke kan riktas mot vederbörande utlännings person. Det kan t. ex. vara ett allmänt intresse att hindra representant för utländska spekulativa intressen att erhålla inflytande i större svenska företag. I fråga om vissa företag kan det vara av vikt att innehavarna av dessa uppdrag har full förtroget med svenska förhållanden. Vid sidan av de formella och polisiära synpunkterna måste därför även allmänt ekonomiska synpunkter läggas till grund för prövningen av dessa frågor. Att så sker förefaller naturligt med hänsyn till de omfattande uppgifter, som enligt både aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar åligger innehavare av här berörda uppdrag och som i hög grad kan skifta i betydelse från fall till fall, beroende på företagets verksamhet och storlek. Från denna utgångspunkt torde den centrala utlänningsmyndigheten — som ju främst är registreringsmyndighet och kontrollorgan för utlännningar — knappast kunna anses ha erforderlig ekonomisk kompetens för att bedöma ifrågavarande ärenden, även om ämbetsverket vid handläggningen av dessa ärenden tillföres viss näringspolitisk sakkunskap. Det är att märka att beslutanderätten under alla förhållanden faktiskt skulle ligga hos befattningshavare, som icke kan regelmässigt förväntas besitta erforderlig sakkunskap i ekonomiska förhållanden. Viss tveksamhet uppstår även om lämpligheten av att låta den centrala utlänningsmyndigheten pröva sådana frågor om tillstånd att inneha uppdrag, som avser utomlands bosatta svenska medborgare. Även om något formellt hinder icke kan resas häremot är det dock enligt utredningsmannens mening tydligt att den centrala utlänningsmyndigheten icke har några särskilda förutsättningar att pröva ärenden som angår utomlands bosatta svenska medborgare.

Utredningsmannen framhåller, att en annan tänkbar lösning vore att delegera ärenden om rätt att inneha ifrågavarande uppdrag till *länsstyrelserna*, och anför i detta sammanhang följande. Eftersom länsstyrelserna i samtliga fall utgör remissorgan, måste de förutsättas vara väl förtrogna med hithörande spørsmål. Länsstyrelserna har även att vaka över att den utredning, som ligger till grund för den polisiära bedömningen av ärendena, är fullständig. De kan icke heller anses sakna den kompetens, som erfordras för att pröva ärendena ur ekonomisk synpunkt. En decentralisering till länsstyrelserna skulle å andra sidan innebära risk för att dessa ärenden, som i vissa hänseenden är av likartad karaktär, skulle komma att bedömas olika

av skilda länsstyrelser. Utredningsmannen anser visserligen att såsom skäl mot en decentralisering till lokal myndighet alltför stor betydelse i allmänhet icke bör tillmätas önskemålet om största möjliga enhetlighet vid avgörandet av förvaltningsärenden. När det gäller behandlingen av utlänningar, framstår dock kravet på enhetlighet i avgörandena såsom mera betydelsefullt än eljest. Härtill kommer att nu ifrågakomna ärenden i vissa fall kan avse mycket stora företag. Det kan enligt utredningsmannens mening knappast vara lämpligt att sådana ärenden avgöres av lokal myndighet.

En mera naturlig lösning av problemet finner utredningsmannen vara, att prövningen av ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag anförtros *kommerskollegium*. Utredningsmannen framhåller, att denna myndighet enligt sin instruktion har att med uppmärksamhet följa utvecklingen av rikets handel och industri samt handlägga spörsmål av intresse för dessa näringar. En delegering av dessa ärenden till kommerskollegium skulle, med hänsyn till den centrala ställning ämbetsverket intager i ekonomiska, kommersiella och industriella frågor, innefatta garanti för att ärendena komme att avgöras med erforderlig sakkunskap. För en delegering av uppdragsärendena till kommerskollegium talar enligt utredningsmannens mening även det förhållandet att prövningen av övriga tillståndsärenden enligt aktiebolagslagen uppenbarligen icke kan delegeras till annan myndighet än nämnda ämbetsverk.

Vid överbägande av nu anförda synpunkter har utredningsmannen funnit det mest ändamålsenligt att prövningen av samtliga de tillståndsärenden enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar, vilka enligt förslaget bör decentraliseras, överflyttas till kommerskollegium. Utredningsmannen anser att — om så sker — till kommerskollegium även torde böra överflyttas prövningen av frågan om undantag från vad som stadgas i § 6 andra stycket luftfartsförordningen. De speciella synpunkter, som kan läggas på sådana ärenden, torde kunna förutsättas bli tillräckligt beaktade genom att kommerskollegium vid handläggningen samråder med luftfartsstyrelsen. Skulle därvid de båda myndigheterna vara av olika mening, bör frågan enligt utredningsmannens mening hänskjutas till Kungl. Maj:t.

Vad slutligen angår dispensärendena enligt 20, 36 och 52 §§ lagen om understödsföreningar finner utredningsmannen det med hänsyn till den speciella karaktären av dessa föreningar lämpligast, att prövningen överflyttas till vederbörande tillsynsmyndighet, d. v. s. till arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om understödsföreningar, som uteslutande avser att bereda understöd vid arbetslöshet, samt till riksförsäkringsanstalten beträffande övriga understödsföreningar.

Såvitt angår lösningen av *författningstekniska frågor* i samband med den förordade delegeringen innebär utredningsmannens förslag i huvudsak följande. Liksom skett i fråga om viss tillståndsprövning enligt lagen om ekonomiska föreningar införes i 3, 77, 79, 88, 107, 147 och 149 §§ aktiebolagslagen bemyndigande för Kungl. Maj:t att å annan myndighet delegera den

befogenhet, som i nämnda lagrum tillagts Kungl. Maj:t. Därefter föreskrives — med stöd av dels nyssnämnda bemyndigande, dels det redan i lagen om ekonomiska föreningar givna bemyndigandet — genom särskild kungörelse att prövningen av de ärenden enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar, vilkas prövning enligt utredningsmannens förslag skall decentraliseras, skall ankomma på kommerskollegium. Nyssnämnda ändringar i aktiebolagslagen föranleder vissa redaktionella jämkningar av 14, 32, 97, 106, 108, 214 och 222 §§ samma lag.

Delegeringen av tillståndsärenden enligt 20, 36 och 52 §§ lagen om understödsföreningar torde — anför utredningsmannen — böra ske på samma sätt som nyss sagts i fråga om ärenden enligt aktiebolagslagen.

Vad till sist angår delegeringen av de tillståndsärenden som avses i § 6 andra stycket luftfartsförordningen föreslår utredningsmannen, att detta stadgande helt upphäves. Utredningsmannen anför därvid som skäl, att detta stadgande — om man bortser från föreskriften att styrelseledamöterna skall vara aktieägare — icke innehåller något som ej ändock skulle gälla på grund av bestämmelsen i 79 § aktiebolagslagen samt att föreskriften att styrelseledamöterna skall vara aktieägare knappast är av något värde ur allmän synpunkt.

Det kan anmärkas, att utredningsmannen finner den av honom förordade delegeringen icke behöva föranleda att lagbestämmelser meddelas om fullföljd av talan mot vederbörande myndighets beslut. Utredningsmannen hänvisar i detta sammanhang till att det i lagen om ekonomiska föreningar icke intagits någon dylik bestämmelse. Enligt utredningsmannens mening kan det dock vara lämpligt att i delegationskungörelsen — till upplysning för rättssökande — meddela föreskrift om hur talan mot den underordnade myndighetens beslut skall föras.

IV. Remissyttranden

Över utredningsmannens promemoria med därvid fogade författningsförslag har efter remiss yttranden avgivits av riksförsäkringsanstalten, arbetsmarknadsstyrelsen, statens utlänningskommission, luftfartsstyrelsen, kommerskollegium, patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, näringsrättsutredningen, Sveriges industriförbund, styrelsen för Sveriges advokatsamfund och föreningen auktoriserade revisorer.

Kommerskollegium har vid sitt yttrande fogat utlåtanden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskamrarna i Göteborg och Gävle, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges redareförening. Därjämte har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län bifogat utlåtande från poliskammaren i Göteborg.

Beträffande *frågan om decentralisering av ärenden rörande tillstånd att inneha vissa uppdrag* har utredningsmannens förslag av det stora flertalet

remissinstanser tillstyrkts eller lämnats helt utan erinran. Endast en remissinstans — styrelsen för Sveriges advokatsamfund — har uttalat sig för en lösning, som i princip avviker från den av utredningsmannen förordade.

Kommerskollegium framhåller, att det i fråga om den grupp av ärenden det här gäller torde vara utan vidare klart, att ärendena bör delegeras till lägre myndighet, samt anför vidare bl. a.

Rättssäkerhetens krav torde bli tillbörligen tillgodosett, om avgörandet anförtros åt myndighet som med hänsyn till sina arbetsuppgifter kan antagas ha nödiga förutsättningar för att bedöma och pröva hithörande frågor. För övrigt torde rätten för den enskilde att anföra besvär över myndighetens beslut under alla förhållanden borga för att hans intressen icke trädas för nära. Ej heller kan med fog göras gällande, att dessa ärenden ur allmän synpunkt äro så betydelsefulla, att de böra vara förbehållna Kungl. Maj:t.

Även *utlänningskommissionen* anser dispensprövningen vara av sådan art att den lämpligen kan överflyttas från Kungl. Maj:t till underlydande myndighet.

Länsstyrelsen i Malmöhus län förklarar, att förslaget synes vara ett naturligt led i de nuvarande decentraliseringssträvandena och att en delegering av beslutanderätten i dessa ärenden torde medföra större snabbhet i förfarandet utan att likväl säkerhetssynpunkten eftersättes.

Handelskammaren i Göteborg utgår från antagandet att delegering av ärendena ifråga icke kommer att medföra någon ändring beträffande den liberalitet och den förståelse för betydelsen av att utländsk sakkunskap tillföres svenska bolag och föreningar, som hittills utmärkt prövningen av hithörande ärenden, och anser sig därför kunna tillstyrka utredningsmannens förslag.

Bland de remissinstanser som — såvitt nu är ifråga — tillstyrker förslaget eller lämnar detsamma utan erinran kan i övrigt nämnas *riksförsäkringsanstalten* (som ingått på förslaget endast i vad det avser understödsföreningar), *arbetsmarknadsstyrelsen*, *luftfartsstyrelsen* (som yttrat sig över förslaget endast i den utsträckning det berör luftfartsförordningen), *patent- och registreringsverket*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län*, *industriförbundet*, *grossistförbundet* och *redareföreningen*.

Köpmannaförbundet framhåller, att frågan angående delegering av ärenden om tillstånd att inneha uppdrag i aktiebolag i betraktande av ärendenas enkla beskaffenhet och ringa betydelse icke synes äga någon större principiell betydelse samt att den nuvarande ordningen utan större olägenheter kunnat bibehållas. De skäl som åberopas för en överflyttning anser förbundet icke vara av den styrka att de motiverar en decentralisering. Förbundet finner emellertid icke anledning att motsätta sig förslaget, då en delegering icke synes leda till mindre ändamålsenlig handläggning än hittills.

Styrelsen för Sveriges advokatsamfund anser, att — i de fall då avsteg från ett i lag stadgat förbud för utlännning att inneha befattning i bolag

eller föreningar skall kunna avgöras efter diskretionär prövning — denna prövning rent principiellt bör ankomma på Kungl. Maj:t. Ett vägrat tillstånd kan, enligt styrelsens mening, affärsmässigt ha vittgående konsekvenser och även därutöver vara av betydelse för främmande lands inställning till Sverige. Emellertid har det — anför styrelsen vidare — utbildats en fast praxis beträffande beviljande av tillstånd av ifrågasvarande slag. De fall då avslag meddelats är fåtaliga. Vid sådant förhållande synes det styrelsen lämpligt att Kungl. Maj:t befrias från den rutinmässiga prövningen av ärendena.

Styrelsen fortsätter.

Det bör emellertid framhållas vikten av att efter en delegering av beslutanderätten till underordnad myndighet rådande praxis icke ändras i skärpande riktning. Uppgörelser mellan svenska och utländska intressen kunna träffas under förutsättning att utlänningar skola kunna erhålla nu ifrågasvarande funktioner i svenskt bolag och det är därför av stor vikt att man på förhand kan med någorlunda säkerhet avgöra om begärt tillstånd kommer att lämnas.

Med hänsyn till de menliga följderna av ett avslagsbeslut anser styrelsen det erforderligt att efter en delegering den prövande myndigheten icke får meddela avslagsbeslut utan att, om tillstånd av någon anledning ej anses böra utan vidare beviljas, frågan underställes Kungl. Maj:t, varvid sökanden bör beredas tillfälle att direkt hos Kungl. Maj:t framföra sina skäl. Styrelsen vill särskilt framhålla, att den av styrelsen föreslagna regeln icke är onödig med hänsyn till besvärsrätten. Enligt styrelsens mening kan ett avslagsbeslut, även om det sedermera ändras, i sig medföra skadliga verkningar.

Slutligen framhåller *näringsrättsutredningen*, att det finns ytterligare lagar i vilka en ändring motsvarande den av utredningsmannen föreslagna kan synas motiverad, nämligen lagen den 18 april 1952 om häradsallmänningar, beträffande ledamotskap i allmäningsstyrelse (23 §), och lagen den 19 juni 1919 om flottning i allmän flottled, beträffande ledamotskap i flottningsstyrelse (39 §).

Även såvitt angår *frågan om decentralisering av vissa andra dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag* har utredningsmannens förslag fått ett gynnsamt mottagande bland remissinstanserna. Från intet håll har man motsatt sig en decentralisering i den omfattning utredningsmannen förordat. Däremot har ett par remissinstanser uttalat sig för att decentraliseringen utsträcker till att avse även vissa andra ärenden.

Kommerskollegium förklarar att det, beträffande dispens från föreskrifterna i 3 § fjärde stycket, 77 § andra stycket och 147 § aktiebolagslagen samt 36 § lagen om understödsföreningar, varken ur allmän eller enskild synpunkt synes vara något att invända mot att tillståndsprövningen överlåtes på lägre myndighet. Däremot kan det enligt ämbetsverkets mening ifrågasättas, huruvida underordnad myndighet bör pröva ärenden om tillstånd till att aktie

får lyda å lägre belopp än 50 kronor, om aktiekapitalet överstiger 50 000 kronor. Sådant tillstånd torde i regel gälla frågor av rent ekonomisk natur och fall kan tänkas uppkomma, där dessa frågor är så viktiga ur allmän synpunkt att Kungl. Maj:t bör avgöra ärendet. Kommerskollegium vill emellertid icke heller på denna punkt motsätta sig utredningsmannens förslag, vilket lämnats utan erinran av de av kollegium hörda sammanslutningarna — Utredningsmannens ståndpunkt att icke framlägga något förslag till delegering av dispensärenden enligt 72 § 3 mom. och 101 § 2 mom. bör enligt ämbetsverkets mening godtagas.

Utlänningskommissionen, riksförsäkringsanstalten, arbetsmarknadsstyrelsen, patent- och registreringsverket, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, industriförbundet, grossistförbundet och redareföreningen har även i förevarande del samma positiva inställning till de av utredningsmannen förordade lösningarna som ifråga om förslaget att decentralisera ärenden rörande tillstånd att inneha vissa uppdrag.

Näringsrättsutredningen finner, att den gränsdragning som utredningsmannen förordat mellan sådana fall, där en överflyttning skall kunna äga rum, och andra fall bör godtagas.

Köpmannaförbundet och styrelsen för Sveriges advokatsamfund har såvitt nu är i fråga icke något att erinra mot utredningsmannens förslag.

Även *länsstyrelsen i Stockholms län* tillstyrker förslaget i denna del men föreslår samtidigt, att till övervägande upptages frågan om decentralisering av sådana ärenden angående bl. a. kreditinstitut av olika slag, som med fördel kan överflyttas från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet.

Handelskammaren i Gävle finner icke någon anledning till invändning mot de av utredningsmannen gjorda ändringsförslagen men delar icke utredningsmannens uppfattning att dispensärenden enligt 72 § 3 mom. och 101 § 2 mom. aktiebolagslagen alltjämt bör ankomma på Kungl. Maj:t utan menar att även i dessa fall en delegering av beslutanderätten utan olägenhet bör kunna ske. Beträffande dispensärenden enligt 133 § 7 mom. aktiebolagslagen biträder handelskammaren utredningsmannens ståndpunkt att delegering ej för närvarande bör komma i fråga.

Vad härefter angår *spörsmålet vilken myndighet som i stället för Kungl. Maj:t bör handlägga ifrågavarande ärenden* har utredningsmannens förslag att förlägga dispensprövningen till kommerskollegium och vederbörande tillsynsmyndigheter för understödsföreningar av remissinstanserna i allmänhet godtagits eller lämnats utan erinran. De avvikande meningar som kommit till uttryck inskränker sig i huvudsak till att den centrala utlänningsmyndigheten själv förordat, att dispensprövningen i vad den avser utlännings rätt att inneha uppdrag överföres till myndigheten, och till att en länsstyrelse ifrågasatt, om det icke vore lämpligare att överflytta ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag till länsstyrelserna.

Kommerskollegium ansluter sig i förevarande del till de synpunkter som

anförts av utredningsmannen. I likhet med denne vill kollegium särskilt understryka, att allmänna ekonomiska synpunkter måste läggas till grund för prövningen av ärendena och att det därför är naturligt att prövningen anförtros åt kollegium. Självfallet kommer ämbetsverket före avgörandet av dessa ärenden att samråda med myndighet, som på grund av sin sakkunskap kan belysa ärendet ur andra viktiga synpunkter än de ekonomiska. Vidare menar kommerskollegium att ärendenas överflyttning dit icke torde föranleda någon utökning av ämbetsverkets personal.

Luftfartsstyrelsen har icke något att erinra mot förslaget i vad det berör § 6 andra stycket luftfartsförordningen.

Med hänsyn till ärendenas art och under anslutning till den av utredningsmannen anförda motiveringen tillstyrker *arbetsmarknadsstyrelsen* förslaget att ärendena delegeras till respektive kommerskollegium, arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten. Styrelsen har möjlighet att åtaga sig prövningen av ifrågavarande ärenden om understödsföreningar och finner en decentralisering av dessa ärenden till styrelsen från såväl praktiska som formella synpunkter vara ändamålsenlig.

Ej heller *riksförsäkringsanstalten* har någon erinran att framställa mot förslaget i vad det avser understödsföreningar.

Grossistförbundet anser det vara riktigt, att avgörandet i samtliga berörda tillståndsärenden enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar anförtros kommerskollegium. Med hänsyn till den ställning ämbetsverket traditionellt har i frågor rörande vårt ekonomiska och kommersiella liv finns det enligt förbundets mening fullgod garanti för att ärendena där kommer att avgöras med erforderlig sakkunskap.

Stockholms handelskammare förklarar, att kommerskollegium måste anses utgöra den myndighet som har de bästa förutsättningarna för att ägna hithörande frågor en sakligt riktigt behandling.

Uttalanden i tillstyrkande riktning har vidare gjorts bl. a. av *patent- och registreringsverket*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län*, *näringsrättsutredningen*, *industriförbundet*, *köpmannaförbundet*, *redareföreningen* och *styrelsen för Sveriges advokatsamfund*.

Utlänningskommissionen har — enligt vad den inledningsvis erinrar — i andra sammanhang hävdad, att frågorna om tillstånd för utlänning att vistas här i riket och att här vinna sin försörjning har sådant samband med varandra, att de lämpligen bör handläggas av samma myndighet, samt att prövningen av ärenden om näringstillstånd för utlänningar därför borde överföras till den centrala utlänningsmyndigheten, som ju redan äger meddela arbetstillstånd och uppehållstillstånd. I de fall dispensprövning, som avses i utredningsmannens förslag, berör utlännings rätt att inneha uppdrag bör ärendet enligt kommissionens mening på samma sätt avgöras i samband med prövning av frågan om utlännings rätt att vistas i riket och lämpligast avgöras av samma myndighet, den centrala utlänningsmyndigheten. Denna torde genom remissförfarande kunna införskaffa övriga för ärendets avgörande nödvändiga upplysningar.

Utlänningskommissionen anför vidare.

Några egentliga hinder för en uppdelning av här ifrågavarande dispensärenden mellan utlänningskommissionen och annan myndighet synes enligt kommissionens uppfattning icke föreligga. Skulle jämväl prövningen av näringstillstånd komma att överföras till den centrala utlänningsmyndigheten, skulle den icke oväsentliga praktiska fördelen kunna uppnås, att utlänningar endast behövde vända sig till en myndighet i sina olika tillståndsärenden.

Den remissmyndighet som ifrågasätter, om det icke vore lämpligare att överflytta ärenden rörande tillstånd att inneha vissa uppdrag till länsstyrelserna, är *länsstyrelsen i Malmöhus län*. De skäl länsstyrelsen därvid åberopar är följande.

Länsstyrelserna avgiva nu regelmässigt yttranden i dessa ärenden och skola enligt förslaget alltjämt fungera som remissinstans. Ett överflyttande av beslutanderätten kommer därför ej att innebära någon nämnvärd ökad arbetsbelastning för länsstyrelsernas del. Länsstyrelserna ha vid handläggningen av ärenden jämlikt utlänningslagen och föreningslagarna förskaffat sig ingående kännedom om spörsmål av den art, varom nu är fråga. Länsstyrelserna torde därför vara väl skickade att behandla även nu ifrågavarande ärenden. Den av utredningsmannen påtalade risken att ärendena komma att bedömas olika av skilda länsstyrelser lär med hänsyn till praxis, som utbildats i dessa ärenden och med vilken länsstyrelserna äro väl förtrogna, ej vara så stor. Till ledning för länsstyrelserna samt som en ytterligare garanti för enhetlighet i bedömningen torde emellertid kunna tjäna centralt utfärdade råd och anvisningar.

Handelskammaren i Göteborg anser det kunna ifrågasättas, om lösningen att överflytta ifrågavarande ärenden till ett centralt ämbetsverk står helt i överensstämmelse med den grundtanke om decentralisering inom statsförvaltningen, som under senare tid vunnit allmän anslutning. En överflyttning av ärendena till länsstyrelserna torde med hänsyn härtill ha legat närmare till hands. Vad utredningsmannen anfört beträffande angelägenheten av en enhetlig bedömning av ärendena i sådana fall, där även ekonomisk sakkunskap erfordras, synes emellertid handelskammaren utgöra ett godtagbart skäl för den föreslagna ordningen.

Utredningsmannens förslag till lösning av *de författningstekniska spörsmålen* har närmare berörts endast i ett fåtal remissyttranden och har av det stora flertalet remissinstanser lämnats helt utan erinran.

Näringsrättsutredningen anser, att det möjligen skulle kunna ifrågasättas, om ej den ordning som utredningsmannen valt vållar onödig omgång. Enklare hade givetvis varit att i en särskild paragraf under »Allmänna bestämmelser» i aktiebolagslagen, respektive »Särskilda bestämmelser» i föreningslagen ange de paragrafer, i fråga om vilka en överflyttning av dispensgivningen skulle medges. Då emellertid det av utredningsmannen anlitade systemet redan kommit till användning i föreningslagen (bl. a. 22 §; jfr även lag 30 april 1948 om sambruksföreningar 4 §) torde det — anför utredningen — icke vara lämpligt att nu bryta med denna ordning.

Överståthållarämbetet anmärker, att den av utredningsmannen förordade lösningen är förenad med den nackdelen att den lag, varom i ett visst fall är fråga, icke längre lämnar upplysning om vilken myndighet som anförtrots dispensprövningen och till vilken en dispensansökan alltså skall ställas.

V. Departementschefen

Under senare år har önskemålet att från Kungl. Maj:t i statsrådet avlasta sådana ärenden, vilka icke med hänsyn till sin vikt eller sitt principiella intresse lämpligen bör avgöras å regeringsplanet, ägnats åtskillig uppmärksamhet. Bakgrunden härtill har, som lätt inses, varit, att statsdepartementen på grund av tidsförhållandena och statsverksamhetens vidgade omfattning kommit att tyngas av en sådan mångfald nya, ofta viktiga ärenden, att det blivit ofrånkomligt att noga undersöka, om icke en del sedan äldre tid i departementen handlagda ärenden i stället kunde överföras till centrala ämbetsverk eller andra myndigheter. Dessa decentraliseringssträvanden har i åtskilliga fall avsatt betydande praktiska resultat. Jag vill i detta sammanhang särskilt hänvisa till det arbete, som åren 1947—1949 bedrevs av den s. k. decentraliseringsutredningen. Den nu inom handelsdepartementet av f. d. lagmannen Bexelius verkställda utredningen om överflyttande från Kungl. Maj:t till lägre instans av vissa ärenden rörande aktiebolag m. m. får ses som ett led i dessa allmänna strävanden. De av utredningsmannen framlagda decentraliseringsförslagen har i det stora hela vunnit remissinstansernas gillande.

Den första och största grupp av ärenden det här gäller avser *tillstånd för utlåningar eller utomlands bosatta svenska medborgare att inneha vissa uppdrag*. Såsom närmare framgått av vad jag tidigare anfört föreskriver aktiebolagslagen beträffande flera olika uppdrag — nämligen dem som styrelseledamot och verkställande direktör, styrelsesuppleant och vice verkställande direktör, revisor och revisorssuppleant, likvidator och likvidatorsuppleant samt likvidationsrevisor och suppleant för sådan revisor — att Kungl. Maj:t äger dispensera från kravet att innehavaren skall vara här i riket bosatt svensk medborgare. Enligt aktiebolagslagen äger Kungl. Maj:t för närvarande icke överlämna avgörandet av dessa ärenden till underordnad myndighet, medan lagen om ekonomiska föreningar i motsvarande fall utformats så, att Kungl. Maj:t kan delegera dispensbefogenheten — en möjlighet som visserligen hittills, väsentligen på grund av det ringa antalet dylika föreningsärenden, icke kommit att utnyttjas. Med hänsyn till att ifrågasvarande ärenden enligt aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar är av mycket likartad natur torde det i och för sig få anses i någon mån oegentligt, att de båda lagarna på förevarande punkt avviker från varandra. Såsom utredningsmannen påpekat synes bestämmelserna om delegationsrätt i lagen om ekonomiska föreningar ha tillkommit under intryck av de förut nämnda decentraliseringssträvandena. När utredningsmannen

nu föreslår, att en liknande möjlighet till delegation skall införas i aktiebolagslagen, synes detta stå i god överensstämmelse med de av decentraliseringsutredningen framlagda och av statsmakterna godtagna grunderna för en fördelning av beslutanderätten i förvaltningsärenden. Härtill kommer den rent praktiska synpunkten att hithörande ärenden enligt aktiebolagslagen är ganska talrika, varför en decentralisering här får större reell betydelse än enligt lagen om ekonomiska föreningar.

Jag anser i likhet med utredningsmannen, att ärenden om tillstånd att inneha de olika berörda uppdragen inom aktiebolag i allmänhet är av så enkel och likartad beskaffenhet, att det icke finns anledning att förmäna Kungl. Maj:t möjligheten att delegera deras behandling till annan myndighet. Varken ur rättssäkerhetssynpunkt eller eljest synes det kunna medföra några olägenheter att dessa ärenden i första hand avgöres av underordnad instans.

Den enda remissinstans som i förevarande del intagit en något avvikande ståndpunkt är styrelsen för Sveriges advokatsamfund. Styrelsen har visserligen ansett det lämpligt, att Kungl. Maj:t befrias från den rutinmässiga prövningen av ärendena ifråga, men har samtidigt hävdadt, att den myndighet, till vilken ärendena delegeras, icke borde få meddela avslagsbeslut utan i sådana fall, då myndigheten finner sig icke kunna bevilja en ansökan, borde underställa frågan Kungl. Maj:ts prövning. Tillräckliga skäl att i samband med lagändringar för att möjliggöra uppdragsärendenas decentralisering vidtaga en så ovanlig anordning synes emellertid icke föreligga. Jag vill särskilt understryka den garanti för de enskildas intresse, som finns genom möjligheten att anföra besvär över den underordnade myndighetens beslut.

I detta sammanhang vill jag också framhålla, att det icke är anledning antaga, att en delegering av ifrågavarande ärenden skall medföra någon ändring beträffande den tämligen generösa, om förståelse för betydelsen av utländsk sakkunskap vittnande praxis vilken — enligt vad som framgår av utredningsmannens promemoria — här utvecklats sig. Den översikt över tillämpningen av gällande bestämmelser, som intagits i promemorian och som jag tidigare berört, torde i någon mån kunna tjäna till ledning för den myndighet, vilken efter en decentralisering kan få övertaga ärendena i fråga.

På de skäl jag här anfört vill jag alltså i förevarande del helt ansluta mig till utredningsmannens förslag. Liksom utredningsmannen anser jag, att i detta sammanhang även den prövning av liknande ärenden om tillstånd att inneha uppdrag, som enligt bestämmelser i lagen om understödsföreningar samt luftfartsförordningen nu ankommer på Kungl. Maj:t, bör kunna överflyttas till underordnad myndighet. Jag vill endast anmärka, att de allmänna sjukkassor, som vid ikraftträdandet av lagen om allmän sjukförsäkring förutsattes uppkomma genom ombildning av erkända sjukkassor, icke kommer att vara underkastade bestämmelserna i lagen om understödsföreningar.

Slutligen vill jag framhålla, att jag icke finner det påkallat att — såsom ifrågasatts från näringsrättsutredningens sida — här taga upp spørgsmålet om ändring av vissa bestämmelser i lagen om häradsallmänningar och lagen om flottning i allmän flottled.

Nästa fråga som här bör behandlas gäller, om icke möjlighet bör öppnas att decentralisera också *vissa andra dispensärenden än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag*. Detta spørgsmål har utredningsmannen besvarat jakande såtillvida som han — från samma allmänna utgångspunkter som tidigare anförts — förordat sådana ändringar i aktiebolagslagen att från Kungl. Maj:t skall kunna överflyttas även ärenden om tillstånd att i vissa fall bestämma akties nominella belopp till mindre än 50 kronor (3 § första stycket aktiebolagslagen), att ställa aktie till innehavaren (samma paragrafs fjärde stycke) och att i bolagsordning intaga bestämmelse, enligt vilken styrelseledamot eller likvidator skall tillsättas i annan ordning än genom val på bolagsstämma (77 och 147 §§ nämnda lag).

Ingen remissinstans har motsatt sig lagändringar, åsyftande en decentralisering i dessa hänseenden. Utredningsmannens förslag torde sålunda även i detta hänseende kunna godtagas.

Beträffande återstående i aktiebolagslagen intagna bestämmelser, vari stadgas befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela dispens, har utredningsmannen på angivna skäl avvisat tanken på decentralisering. För egen del finner jag utredningsmannens ståndpunkt riktig och vill icke tillstyrka, att decentraliseringen nu utsträcker längre än som av honom föreslagits. Jag finner ej heller tillräckliga skäl att, som länsstyrelsen i Stockholms län menat, i förevarande sammanhang upptaga frågan om decentralisering av vissa ärenden, berörande bl. a. kreditinstitut av olika slag.

Liksom utredningsmannen anser jag, att möjlighet bör öppnas att överföra prövningen av ärenden enligt 36 § lagen om understödsföreningar — d. v. s. ansökningar om dispens från föreskriften att ordinarie förenings-sammanträde skall hållas före den 1 augusti varje år — från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet.

Utredningsmannen har ingående diskuterat *spørmålet till vilken myndighet de förut angivna slagen av ärenden bör delegeras* och har därvid i tur och ordning övervägt den centrala utlänningsmyndigheten, länsstyrelserna och kommerskollegium. Han har slutligen stannat för att föreslå, att samtliga de tillståndsärenden rörande aktiebolag och ekonomiska föreningar, som här kommer i fråga, delegeras till kommerskollegium. Vad angår dispensärenden enligt lagen om understödsföreningar har utredningsmannen med hänsyn till den speciella karaktären av dessa föreningar funnit det lämpligast, att prövningen överflyttas till vederbörande tillsynsmyndigheter — arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

Bland remissinstanserna är det två som i förevarande del givit uttryck för avvikande mening. Utlänningskommissionen har förordat, att dispens-

prövningen i vad den avser utlännings rätt att inneha uppdrag överföres till den centrala utlänningsmyndigheten, alltså till kommissionen själv; länsstyrelsen i Malmöhus län har ifrågasatt, om det icke vore lämpligare att delegera ärenden rörande tillstånd att inneha uppdrag till länsstyrelserna. Med den utformning som utredningsmannen givit de ifrågasatta ändringarna i lagen — Kungl. Maj:t tänkes blott erhålla befogenhet att till annan myndighet, som ej namngives i lagen, delegera beslutanderätt — är det icke i och för sig erforderligt att nu taga ställning till frågan, vart ärendena i olika fall bör överföras. Med hänsyn till sakens praktiska betydelse synes det emellertid lämpligt att — i anslutning till utredningsmannens utförliga motivering — framhålla några synpunkter, som kan förtjäna beaktande i sammanhanget.

Beträffande andra dispensärenden enligt aktiebolagslagen än sådana som avser tillstånd att inneha uppdrag synes det utan vidare stå klart att endast kommerskollegium kan komma ifråga.

Med avseende på uppdragsärendena är saken väl i och för sig mera oviss. Såsom utredningsmannen och utlänningskommissionen närmare utvecklat skulle man otvivelaktigt kunna vinna vissa fördelar genom att låta dessa ärenden avgöras av den centrala utlänningsmyndigheten. Jag är emellertid i likhet med utredningsmannen böjd att fästa stor vikt vid att även allmänt ekonomiska synpunkter måste anläggas på dessa ärenden och att utlänningsmyndigheten knappast kan anses ha erforderlig kompetens därvidlag. — Mot tanken att låta prövningen av uppdragsärenden ankomma på länsstyrelserna talar de av utredningsmannen åberopade skälen, att risk skulle kunna uppkomma för bristande enhetlighet i avgörandena och att det knappast skulle vara lämpligt att stundom grannläga personärenden, som avser mycket stora — kanske riksomspännande — företag, prövas av lokal myndighet.

Över huvud taget anser jag det vara en fördel om alla ifrågavarande dispensärenden kunde överföras till en och samma myndighet som då borde bli kommerskollegium. Huruvida ärendenas överflyttning till kollegium kan behöva föranleda någon utökning av ämbetsverkets fasta personal, är icke alldeles klart. I varje fall torde icke från början någon utökning av den fasta personalen behöva ske, utan erfarenheten får avvaktas.

Prövningen av dispensärenden enligt lagen om understödsföreningar synes som utredningsmannen föreslagit böra överflyttas till arbetsmarknadsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

Vad slutligen angår det *författningstekniska genomförandet* av den nya ordningen har, som antytts, utredningsmannen — med lagen om ekonomiska föreningar som förebild — valt att föreslå, att i förevarande bestämmelser i aktiebolagslagen (3, 77, 79, 88, 107, 147 och 149 §§) och lagen om understödsföreningar (20, 36 och 52 §§) införes ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att delegera dispensbefogenheten till myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer. Detta föranleder vissa följdändringar i andra delar av aktiebolagsla-

gen (14, 32, 97, 106, 108, 214 och 222 §§). Utredningsmannens förslag innefattar vidare, att § 6 andra stycket luftfartsförordningen skulle helt upphävas och att alltså även frågan om ledamotskap i styrelse för aktiebolag, som är ägare till luftfartyg, skulle regleras genom bestämmelsen i 79 § aktiebolagslagen. — Själva delegationen skulle enligt förslaget komma till stånd genom beslut av Kungl. Maj:t i särskild ordning.

Överståthållarämbetet har förordat en annan lagteknisk metod, nämligen den att direkt i de olika lagrummen angiva den myndighet till vilken dispensbefogenheten delegeras. Särskilt med hänsyn till betydelsen av att överensstämmelse i förevarande del råder mellan aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar, finner jag emellertid utredningsmannens metod vara att föredraga.

Även i övrigt anser jag de av utredningsmannen framlagda författningsförslagen — efter viss redaktionell bearbetning — böra godtagas.

De nya bestämmelserna torde liksom de under A förordade ändringarna i aktiebolagslagen med mera böra träda i kraft den 1 januari 1956.

Hemställan

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom handelsdepartementet upprättats härvid fogade förslag¹ till

- 1) lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket,
- 2) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag,
- 3) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar,
- 4) lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar,
- 5) förordning om tillägg till förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, samt
- 6) förordning angående ändrad lydelse av § 6 förordningen den 26 maj 1922 (nr 383) om luftfart.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de under 1—4 omnämnda förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Regenten.

Ur protokollet:

Lennart Blom

¹ Här har uteslutits de under 2)—6) nämnda förslagen, vilka fränsett vissa redaktionella jämförelser överensstämmer med de vid propositionen fogade författningsförslagen i samma ämnen.

F ö r s l a g

till

L a g**om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket**

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser**1 §.**

Utländskt företag, vilket enligt sitt hemlands lag är behörigen bildat och registrerat såsom bolag eller ekonomisk förening samt i hemlandet driver verksamhet, må efter tillstånd av Konungen här i riket driva näring genom ett avdelningskontor med självständig förvaltning (*filial*) och i övrigt under villkor, som stadgas i denna lag eller eljest i lag eller författning. Konungen äger förbinda tillståndet med särskilda villkor och föreskrifter.

2 §.

Filialen skall stå under ledning av en verkställande direktör. Därjämte må en vice verkställande direktör utses.

Vad i denna lag är stadgat om verkställande direktör skall i tillämpliga delar gälla beträffande vice verkställande direktör.

3 §.

Verkställande direktören skall vara myndig och bosatt här i riket.

4 §.

Det utländska företaget skall i alla av filialens verksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden lyda under svensk lag samt ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse; företaget skall ock vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande.

5 §.

För verkställande direktören skall det utländska företaget utfärda fullmakt att i alla av filialens verksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden handla å företagens vägnar samt mottaga stämning för företaget och själv eller genom annan tala och svara.

Ansökan om tillstånd

6 §.

Till Konungen ställd ansökan om tillstånd enligt denna lag skall ingivas till länsstyrelsen i det län, inom vilket filialen skall förläggas. Ansökningen skall innehålla uppgift om

- 1) det utländska företags och filialens verksamhet,
- 2) den ort, där filialen skall vara belägen,
- 3) verkställande direktörens fullständiga namn, medborgarskap och hemvist samt,
- 4) där det utländska företaget är aktiebolag, det belopp, vartill bolagets aktiekapital uppgår och, därest ej hela aktiekapitalet inbetalats, hur mycket av aktiekapitalet som blivit inbetalat.

Vid ansökningen skola fogas

- 1) av vederbörlig myndighet utfärdat bevis att det utländska företaget är behörigen bildat och registrerat samt driver verksamhet i sitt hemland,
- 2) för det utländska företaget gällande bolagsordning, stadgar eller motsvarande grunder,
- 3) avskrift av det utländska företags redovisningshandlingar för de tre senaste räkenskapsåren, i den mån dessa handlingar gjorts offentliga i företagets hemland,
- 4) bevis att verkställande direktören är myndig och bosatt här i riket,
- 5) förbindelse av det utländska företaget att med avseende på filialens verksamhet ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse,
- 6) sådan fullmakt som i 5 § sägs,
- 7) vederhäftig borgen eller annan godtagbar säkerhet för utskylder till stat och kommun under tre år.

7 §.

Sedan fullständiga ansökningshandlingar inkommit, har länsstyrelsen att med eget utlåtande insända handlingarna till Konungen.

Om firma och registrering, så ock om bokföring, redovisning och revision m. m.

8 §.

Det utländska företags verksamhet genom filial här i riket skall bedrivas under firma, som upptager företags namn med tillägg av ordet filial och med tydligt angivande av företags nationalitet. Firman skall tydligt skilja sig från andra förut i aktiebolagsregistret eller register som avses i 15 § införda, ännu bestående firmor.

Firman må icke tecknas utan medverkan av verkställande direktören.

9 §.

Innan filialen börjar sin verksamhet, skall den anmälas för registrering hos registreringsmyndighet som i 15 § sägs. Bestämmelser om vad anmälan skall innehålla och om handlingar, som skola fogas vid anmälningen, meddelas av Konungen. Sker ändring i förhållande, som tidigare anmälts för registrering, skall anmälan härom ofördröjligen göras.

Det åligger verkställande direktören att göra anmälan som i första stycket sägs.

10 §.

Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om handling, som skall fogas vid anmälningen, icke iakttagits stadgade föreskrifter eller prövas eljest hinder mot registrering möta på grund av föreskrift i denna lag eller annan lag eller författning, skall registrering vägras.

Vägras registrering, skall registreringsmyndigheten ofördröjligen till det utländska företaget med posten översända underrättelse om beslutet med angivande av skälen därför. Är företaget missnöjt med beslutet, må företaget hos Konungen föra talan genom besvär, vilka vid äventyr av talans förlust skola inkomma inom två månader från beslutets dag.

11 §.

Filialen skall hava egen bokföring, helt skild från det utländska företags bokföring i övrigt.

Vad för svenskt bolag eller svensk ekonomisk förening är stadgat angående bokföring och redovisning skall i tillämpliga delar gälla för filialen.

Verkställande direktörens förvaltning och filialens räkenskaper skola granskas av svensk auktoriserad revisor. Det åligger verkställande direktören tillse, att sådan revisor blir utsedd samt att redovisningshandlingarna inom tre månader efter räkenskapsårets slut för granskning överlämnas till denne i huvudskrift eller avskrift.

Vidare åligger det verkställande direktören att årligen, inom tre månader efter det att det utländska företags redovisningshandlingar och revisionsberättelse blivit för företags delägare framlagda, till registreringsmyndigheten insända avskrift av dels filialens redovisningshandlingar och revisionsberättelse för det sistförflutna räkenskapsåret, dels motsvarande handlingar för företaget i dess helhet, i den mån dessa handlingar gjorts offentliga i företags hemland.

12 §.

Före utgången av den tid, för vilken säkerhet för utskylder till stat och kommun blivit ställd, skall, om verksamheten skall fortsätta, till länsstyrelsen ingivas ny vederhäftig borgen eller annan godtagbar säkerhet för utskylder, varje gång för en tid av tre år.

13 §.

Filialen skall på anmälan avföras ur registret

1) om det utländska företaget träder i likvidation eller försättes i konkurs eller om eljest företagens eller filialens verksamhet skall upphöra enligt lagen i företagens hemland,

2) om av annan anledning det utländska företagens eller filialens verksamhet skall upphöra jämlikt beslut av företaget,

3) om filialen saknar verkställande direktör och denna brist icke avhjälpes utan dröjsmål,

4) om säkerhet för utskylder på sätt i 12 § sägs ej ställes och denna brist icke avhjälpes utan dröjsmål, samt

5) om vid utmätningsförsök i företagens tillgångar här i riket befunnits, att här bosatt borgenär icke kan erhålla gottgörelse för fordran, som grundar sig på filialens verksamhet.

Anmälan skall göras, i fall som under 1) och 2) sägs av verkställande direktören eller annan behörig representant för det utländska företaget, i fall som under 3) sägs av den, vars rätt är beroende av att någon finnes som äger företräda filialen, i fall som under 4) sägs av vederbörlig statlig eller kommunal myndighet samt i fall som under 5) sägs av vederbörande borgenär.

Finnas tillförlitliga upplysningar, att det utländska företaget eller filialen upphört med sin verksamhet eller att fall föreligger som under 3) sägs, må ock, utan att särskild anmälan göres, registreringsmyndigheten avföra filialen ur registret.

Skall filialens verksamhet avvecklas under viss tid, må med avförandet ur registret anstå under avvecklingstiden, varom anteckning skall ske i registret. Under sådan tid skall firman tecknas med tillägg av orden »under avveckling».

14 §.

Avföres filialen ur registret, upphör rätten för det utländska företaget att genom filialen driva näring här i riket.

I fråga om beslut att avföra filial ur registret skall vad i 10 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

15 §.

Registreringsmyndighet för filialer skall vara patent- och registreringsverket eller annan myndighet, som Konungen förordnar. Hos myndigheten skall föras filialregister för inskrivning av de uppgifter, vilka enligt denna lag skola för registrering anmälas eller vilkas intagande i registret eljest är föreskrivet.

Vad i filialregistret införes skall genom registreringsmyndighetens försorg ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna.

Närmare bestämmelser om filialregistrets förande, de i andra stycket stadgade kungörelserna samt avgifter för registrering och kungörande meddelas av Konungen.

16 §.

Det som i enlighet med denna lag blivit infört i filialregistret och kungjort i allmänna tidningarna skall anses hava kommit till tredje mans kännedom, där ej av omständigheterna framgår, att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som blivit eller bort bliva infört i registret, icke med laga verkan åberopas mot annan än den som visas hava ägt vetskap därom.

17 §.

Företer den för filial registrerade firman likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret eller filialregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för det utländska företaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon eljest, att en i filialregistret verkställd inskrivning länder honom till förfång, må talan om registreringens upphävande samt om skadestånd föras vid domstol.

Straffbestämmelser

18 §.

Med dagsböter straffes verkställande direktör, om han underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet, som åligger honom enligt 9 eller 13 §.

Hava ej de i 11 § fjärde stycket omförmälda handlingarna inom föreskriven tid insänts till registreringsmyndigheten, äge rätten på talan av allmän åklagare genom vite tillhålla verkställande direktören att fullgöra sin skyldighet.

19 §.

Med dagsböter eller fängelse i högst sex månader straffes

den som uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i ansökan om tillstånd enligt denna lag eller i anmälan till registreringsmyndigheten eller i handling, som fogas vid sådan ansökan eller anmälan eller som eljest enligt vad därom är stadgat skall ingivas till nämnda myndighet,

revisor som i revisionsberättelse uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande filialens angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger, samt

revisor som, oaktat han insett eller bort inse att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag.

Särskilda bestämmelser

20 §.

Om villkor för drivande av näring i vissa fall stadgas i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet.

21 §.

Konungen äger jämväl utöver vad i 9 och 15 §§ sägs meddela närmare bestämmelser rörande tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Utländsk rätt¹

Australien

Ett företag, som är registrerat utom vederbörande delstat eller i utlandet och som vill driva verksamhet i eget namn, måste registreras såsom »Foreign Company» och inom en månad efter filialens upprättande erlægga vissa avgifter samt till handelsregistret lämna vissa uppgifter om företaget, bl. a. namn och adress på en i staten bosatt person, som bemyndigats företräda företaget vid delgivningar m. m. Sedan registreringsbevis för filial utfärdats, är denna vid alla transaktioner i staten underkastad samma bestämmelser som ett inhemskt företag. Det anses att Proprietary Limited (mot-svarande G. m. b. H.) i allmänhet är den fördelaktigaste formen för ett utländskt företag.

Utförandet av svenskt kapital för investering i Australien är underkastat stränga valutarestriktioner. Transferering av avkastning och vinst å investerade tillgångar i Australien är formellt möjlig, men den hårda dubbelbeskattningen medför enligt uppgift i praktiken att svenska företag ej med fördel kan transferera medel från dotterbolag eller andra företag i detta land.

Beträffande *Nya Zeeland* må anmärkas, att för utländskt företags filial gäller att balansräkning jämte därtill hörande handlingar skall i den form och den omfattning som föreskrives av den inhemska lagstiftningen för varje år tillställas registreringsmyndigheten. Filial måste vederbörligen upplösas enligt inhemsk rätt, även om moderbolaget redan blivit upplöst i hemlandet.

Belgien

Särskilt tillstånd för upprättande av filial fordras i och för sig ej. Filialen anses emellertid såsom inhemsk först efter godkännande av Institut Belgo-Luxembourgeois du Change (I. B. L. C.). För sådant godkännande kräves vissa formaliteter, såsom införande i handelsregistret, bevis att filial upprättas i Belgien (t. ex. genom företeende av förslag till hyreskontrakt) samt uppgift om tillgodohavanden i utlandet. I vissa fall måste särskilda villkor uppfyllas.

För en utlänning, som i Belgien vill grunda en representation eller affärsfilial, är det emellertid svårt att erhålla yrkestillstånd. Det är i allmänhet lättare att erhålla tillstånd att upprätta industriföretag, men på vissa områden, exempelvis inom glasindustrien, är det knappast möjligt för ett utländskt företag att öppna filial.

¹ Det har visat sig svårt att i de hänseenden, varom här är fråga, få en klar och åskådlig bild av situationen i olika länder. Måhända förhåller det sig stundom så som framhållits från ett svenskt företag med erfarenheter av verksamhet i utlandet, nämligen att tillämpningen i praxis ej alltid är sådan som man i förstone tänker sig den när man läser utländska lagbestämmelser och andra formella föreskrifter. Dessa är för övrigt ofta knapphändiga. Den redogörelse som i det följande lämnas kan därför ej göra anspråk på att vara uttömmande.

Statlig kontroll utövas beträffande valet av de personer som inträder i affärs- eller industriföretag.

En filial är underkastad reglerna i art. 196 f i bolagslagen 1935. Där meddelas bestämmelser om affärshandlingar samt deras beskaffenhet och offentliggörande. Balansräkning samt vinst- och förlusträkning skall publiceras. Bokföringen skall vara sådan att den klart skiljer på verksamheten i Belgien och utomlands. Bokföringen granskas av skattemyndigheterna. Är bokföringen ej i föreskriven ordning, kan beskattning ske på grundval av uppskattad vinst.

Utländska företag behöver ej ställa säkerhet, men styrelsen måste anvisa en i landet bosatt representant, som erbjuder nödiga solvensgarantier. Företädarna för ett utländskt företag är underkastade samma ansvarighet mot tredje man som om de ledde ett belgiskt företag.

Från belgiskt håll har uppgivits, att den enda praktiska formen för utländskt företag att driva verksamhet i Belgien är att bilda ett belgiskt bolag och att man alltmer frångår formen att inrätta filial.

Danmark

Utländskt aktiebolag och annan utländsk association med begränsat ansvar kan få näringsbrev på grund av traktat eller kungörelse från handelsministeriet eller genom särskild tillstånd, dock ej till detaljhandel utan endast för avsättning till rörelseidkare som i sin rörelse använder varorna. Vissa slag av verksamhet är undantagna: apoteksrörelse, skeppsmäkleri och rederi med fartyg under dansk flagg. Om livförsäkringsrörelse är särskilt stadgat.

I Danmark gäller att fysisk och juridisk person måste ha näringsbrev. För att erhålla sådant fordras danskt medborgarskap eller i traktat beviljat tillstånd att förvärva näringsbrev. Handelsministern kan bevilja undantag från detta villkor och enligt praxis brukar sådant undantag beviljas för svensk, som vistats tre år i Danmark. Det kräves att vederbörande har hemvist i Danmark, att han fyllt 21 år och ej är omyndigförklarad, vidare att han har dispositionsrätt över sin egendom och ej är dömd under de senaste fem åren för vissa förmögenhetsbrott. Danska juridiska personer kan få näringsbrev, om direktörerna och flertalet styrelseledamöter uppfyller kraven för att få näringsbrev.

För att ett utländskt bolag skall kunna få näringsbrev fordras att handelsministeriet konstaterat, att reciprocitet föreligger (aktiebolagslagen den 15/4 1930, § 74). Filial skall anmälas till aktiebolagsregistret för registrering. Därvid skall bl. a. företets intyg från hemlandets registreringsmyndighet om att bolaget består enligt hemlandets lag. Registrering av filial kan vägras om det utländska bolaget vill etablera sig endast pro forma. Drifts-avdelningen skall i sitt namn tydligt ange bolagets karaktär av utländskt bolag och dettas nationalitet (§ 75). Filialen skall förestås av en eller flera »forretningsførere (filialbestyrere)» utan vilkas medverkan firman ej kan tecknas. Filialföreståndaren är ansvarig för att aktiebolagslagens föreskrifter följes liksom för att de förpliktelser fullgöres som normalt åvilar styrelse och direktion i danska bolag. Föreståndaren skall vara dansk medborgare och ha varit bosatt i Danmark två år samt uppfylla de personliga förutsättningarna för att få näringsbrev, men handelsministern har dispensrätt och han är enligt uppgift tillmötesgående med dispens (§§ 76 och 49).

Samma bestämmelser som gäller för danska rörelseidkare är tillämpliga även för utländska. Utländska aktiebolag skall i alla av verksamheten i Danmark orsakade rättsförhållanden vara underkastade dansk rätt och

danska domstolars beslut (§ 77). Bolaget skall vid registrering av driftsavdelning avgiva en förklaring att det erkänner detta förhållande. Det anföres såsom själfallet att utländska företag måste respektera en rad danska lagbestämmelser, avseende t. ex. stängningstider, priskontroll etc. I aktiebolagslagen stadgas i § 78 att reglerna i ett antal uppräknade paragrafer gäller, nämligen § 14 stycke 2, § 16 styckena 2 och 3, samt §§ 18, 30 och 45. De handlar om att anmälan ej får utan handelsministerns medgivande upp- tagas i aktiebolagsregistret, förrän aktiekapitalet blivit i viss utsträckning inbetalt, samt behandlar vidare anmälan om firmateckning, anmälan om ändringar och insändande av räkenskaper till registret. Övriga bestämmelser i aktiebolagslagen gäller alltså ej för det utländska bolaget. De ersättes av vissa detaljbestämmelser i §§ 74—79. Av dessa har §§ 74—77 förut be- rörts. I § 78 meddelas föreskrifter om anmälan till aktiebolagsregistret och vilka uppgifter som därvid skall lämnas (formföreskrifter). Såsom bilagor till ansökningen skall fogas officiellt bevis om att bolaget består i hemlan- det, en av bolaget avgiven förklaring att det förpliktar sig att i alla av verk- samheten i Danmark uppstående rättsförhållanden underkasta sig dansk rätt och danska domstolars avgöranden, fullmakt för föreståndare, ett ex- emplar av bolagets stadgar, exemplar av bolagets räkenskaper för de senaste tre åren samt bevis att villkoren i § 76 är uppfyllda (jämför ovan). Vidare finnes i § 78 en bestämmelse att för förpliktelser som före registreringen ingåtts å filialens vägnar, häftar de solidariskt som ingått förpliktelsen eller har medansvar för dess tillkomst, där ej annat överenskommits med vederbörande. Om bolaget inom fyra veckor efter registreringen erkänner förpliktelsen, bortfaller den enskildes ansvar, såvida ej fordringsägarens säkerhet därigenom i väsentlig grad förringas. Slutligen finnes i § 78 en be- stämmelse om anmälan till aktiebolagsregistret om bolaget kommer i kon- kurs. Enligt § 79 skall filialen strykas ur registret; när bolaget anmäler att det önskar att filialen avföres; på begäran av fordringsägare som visar att han vid »eksekutionsforretning» (utmätning) ej kunnat få betalning ur tillgångar som tillkommer filialen i Danmark (i detta fall får ny filial ej inrättas förrän skulden blivit betald eller fordringsägaren medger det); om filialen ej har föreståndare och detta ej avhjälpes inom viss förelagd frist.

Bestämmelserna om minimikapital, reservfond, redovisning och revision gäller ej för de utländska bolagen, men deras årliga räkenskapsredovisning skall insändas till aktiebolagsregistret. I vissa fall behöver den ej göras tillgänglig för offentligheten, om bolaget gjort förbehåll om att så ej skall ske.

Fortsätter filialen sin verksamhet sedan bolaget trätt i likvidation, skall till filialens namn fogas »i likvidation» el. dyl.

Man kan belägga utländskt bolags egendom i Danmark med kvarstad även om bolaget i sitt hemland trätt i likvidation. En filial kan självständigt försättas i konkurs.

Beträffande skatter tillämpas den praxis att filialen beskattas för den vinst filialen kan beräknas ha haft om den varit ett oavhängigt företag, som under fria betingelser avslutade affärer med moderbolaget. Förslag före- ligger om att denna princip skall lagfästas. Frågan om fördelningen regleras i flera dubbelbeskattningsavtal.

Valutakontrollen, som bland annat ålägger hembudsskyldighet för all främmande valuta, medför tillfredsställande tillsyn över valutatrans- aktioner. Illegala valutaförflyttningar genom över- eller underfakturering stävjas i viss mån genom licenskontrollen beträffande import och export.

Det har uppgivits, att erfarenheterna av filialer i Danmark är i stort sett

gymsamma men att möjligheterna att anordna filialer ej utnyttjats i större utsträckning. Det är framförallt brittiska aktiebolag som etablerat drifts-avdelningar i Danmark.

England

Utländskt bolag kan i England driva rörelse i eget namn utan särskild begränsning, på samma sätt som engelska bolag. Tillstånd fordras ej. Av filialens namn skall tydligt framgå att fråga är om filial till ett utländskt företag och detta skall även framhållas i den dagliga affärsverksamheten. Det utländska bolaget måste uppfylla föreskrifterna i Companies Act 1948; stiftelseurkund skall ingivas; uppgift skall till bolagsregistret lämnas på en eller flera i England hemmahörande personer, som av bolaget bemyndigats att å bolagets vägnar mottaga delgivning av stämning eller andra meddelanden; till bolagsregistret skall årligen ingivas avskrift av balansräkning samt vinst- och förlusträkning och dessa handlingar skall innehålla samma uppgifter som de engelska bolagen har att lämna; reglerna om utbudande av aktier måste uppfyllas och i bolagsregistret skall inregistreras uppgifter om in-teckningar eller skulder som belastar egendomen i England; anmälan skall ske till bolagsregistret om styrelseledamöter och sekreterare. Dessutom finnes en del detaljregler. Uraktlåtenhet att uppfylla föreskrifterna i Companies Act medför ej upphävande av rätten att driva verksamhet, men bolagets ledande män blir skadeståndsskyldiga på samma sätt som engelska bolag och deras styresmän. Säkerhet för skatter eller annat behöver ej ställas.

I en redogörelse, som lämnats genom svenska legationen i London, uttalas att bestämmelserna i Companies Act har till syfte att få utländska bolag att uppfylla samma legala fordringar som åvilar engelska bolag. Teckning av aktiekapital, reservfonder, vinstredovisning, skuldbegränsning, bokföring, revision och likvidation är dock inhemska spörsmål för det utländska bolaget. Detta måste emellertid lämna riktiga uppgifter till bolagsregistret och dessa uppgifter är tillgängliga för allmänheten.

inga särskilda bestämmelser finnes ur valutasynpunkt.

Enligt uppgift begagnas rätten att anordna filial i England i mycket liten utsträckning. Man tillämpar nästan alltid dotterbolagsformen. Huvudskälet härtill är av skatterättslig art. Ett utländskt bolag, som driver näring i England genom filial är skyldigt att ge de engelska myndigheterna insyn i hela sin bokföring och verksamhet även utanför England, detta för att skattemyndigheterna skall kunna bedöma hur stor del av bolagets vinst som skall beskattas i England.

Den engelska aktiebolagsformen benämnes Company Limited by Shares (Co Ltd). Med anlitande av denna bolagsform kan verksamhet bedrivas antingen genom ett Public Limited Company eller ett Private Limited Company. Den förra typen motsvarar det svenska aktiebolaget, medan den senare har lösligare struktur, avsedd för mindre bolag och familjebolag. Den senare typen användes ofta av utländskt bolag som vill bilda dotterbolag i England.

Finland

Utlännings rätt att driva näring i Finland är underkastad vissa närmare angivna villkor i näringslagen den 27 september 1919 (122/19, delvis ändrad 858/41 och 40/41). För utländskt företag, som vill upprätta filial i landet, gäller att ansökan därom skall ingivas till vederbörande länssty-

relse, vilken särskilt prövar varje fall efter att från stadsfullmäktige och magistraten i stad samt från kommunalfullmäktige och länsman på landet ha inhämtat utlåtande, huruvida ansökningen bör bifallas eller ej. Vid ansökningen skall fogas vederhäftig borgen eller annan säkerhet för tre års utskylder till stat och kommun. Krav på reciprocitet uppställs ej. Under förutsättning av bifall till ansökningen kan det utländska företaget driva verksamhet i Finland som filial till moderföretaget. Sedan länsstyrelsen givit tillstånd till verksamheten sker skriftlig näringsanmälan enligt i lag givna föreskrifter till magistrat eller länsman. Med stöd av näringstillstånd äger utlänningar i princip rätt att driva alla fria näringar. Beträffande de s. k. reglementerade näringarna, som är uppräknade i 3 § näringslagen, gäller vad i särskilda lagar och förordningar om dem är stadgat. Allmänna regler om att det utländska företaget skall ha viss form eller storlek finnes ej utan frågan avgöres in casu vid prövningen av tillståndsansökan.

Enligt den finska bokföringslagen föreligger bokföringsskyldighet för envar som idkar näring, således även filial av utländskt företag samt av utlänningar stiftat bolag. Beträffande publicering av bokslut gäller bl. a., att aktiebolag, vars aktiekapital och reservfond utgör sammanlagt 500 000 mark, är skyldigt att inom viss tid tillstålla registreringsmyndigheten tre avskrifter av bolagets i enlighet med lagen upprättade balans- och resultaträkningar.

Utländska företag beskattas i allmänhet enligt samma regler som finska företag. Emellertid är skattemyndigheternas rätt att beskatta företag efter prövning betydligt utvidgad i fråga om utländska företag [jämför 23 § lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt den 19 november 1943 (888/43)]. Bestämmelser i förevarande hänseende finnes även i det mellan Finland och Sverige den 19 december 1949 ingångna dubbelbeskattningsavtalet.

Enligt uppgift har de finska reglerna i allmänhet icke, fränsett vissa tolkningsvårigheter, berett några olägenheter.

Frankrike

De vanligaste bolagsformerna i Frankrike är société en nom collectif och société en commandite simple — motsvarande vårt handelsbolag respektive kommanditbolag — samt société anonyme och société à responsabilité limitée. Société anonyme motsvarar den svenska aktiebolagsformen, medan société à responsabilité limitée är en smidigare form med lösligare struktur och mindre formkrav vid bildningen. Den senare formen motsvarar det tyska G. m. b. H. och det engelska Private Company och anses särskilt lämpad för ett utländskt företags representation i form av ett försäljningskontor el. dyl.

Bolagsmän i société en nom collectif och société en commandite simple kan endast vara personer, som äger rätt att driva rörelse i Frankrike. Härav följer exempelvis att den som saknar rättslig handlingsförmåga på grund av omyndighet eller av annat skäl ej kan vara delägare. Vidare gäller beträffande utlänning att han måste inneha s. k. carte de commerçant étranger (carte d'identité de commerçant). Sådant bevis gives blott åt utlänning, som enligt fransk lag äger kompetens att driva handel samt anses moraliskt och yrkesmässigt kvalificerad därför. Härvid beaktas särskilt om sökanden i utlandet dömts genom ordinärt domstolsförfarande eller om han inställt sina betalningar. Bevis kan förvägras den som drivit handel utan att inneha dylikt. Beviset utfärdas av prefekten i vederbörande departement efter hörande av handelskammare och eventuellt även sammanslutningar av rö-

relseiddkare. Utfärdat bevis kan när som helst återkallas även om så i praktiken knappast sker.

Ett utländskt företag, som vill upprätta filial («succursale») i Frankrike utan att bilda särskild juridisk person, skall förete två exemplar av registreringsbevis och bolagsordning, vederbörligen översatta och bestyrkta av notarius publicus. Dennes identitet skall styrkas av officiell fransk representant i företagets hemland. Handlingarna skall ingivas för inregistrering till vederbörligt tribunal de commerce. Tillika skall till handelsregistret lämnas uppgifter om huvudföretaget samt filialens namn, nationalitet, ledning och verksamhet. Underlåtenhet att göra anmälan till registret kan medföra böter och eventuellt domstolsbeslut att rörelsen skall upphöra. I princip är det utländska bolaget ej underkastat de regler som gäller för franska juridiska personer — med undantag av vissa skatteregler — men i och med registreringen underkastas filialen den franska rättsordningen och erhåller samma rättigheter och skyldigheter som ett franskt bolag. Säkerhet till skydd för borgenärer fordras ej; endast för vissa näringar, såsom försäkrings- och resebyrårörelse, kräves säkerhet på samma sätt som av franska bolag.

Sedan 1938 är utländsk juridisk persons näringsutövning underkastad viss kontroll. Innan registrering sker skall handelstillstånd utverkas för den i Frankrike bosatte representanten samt för det utländska bolagets verkställande direktör, även om han ej är bosatt i Frankrike. Tillståndet kan av fransk myndighet återkallas, i vilket fall rörelsen måste upphöra. Sedan handelstillstånd blivit obligatoriskt även för det utländska bolagets verkställande direktör, har antalet utländska bolag som driver rörelse i Frankrike avsevärt minskat, beroende på risken att endast på grund av administrativ myndighets beslut nödgas nedlägga rörelsen. I stället har i de flesta fall fransk juridisk person bildats, i vilket fall handelstillstånd ej erfordras. Fransk medborgare skall vara företagsledare.

Bolag, som driver verksamhet i Frankrike, beskattas där endast med avseende å inkomster, som uppkommit genom verksamheten i landet. Utländska bolag anses driva verksamhet i Frankrike så snart de där äger ett självständigt driftställe eller begagnar sig av en osjälvständigt representant. Ett bolag, som i Frankrike varken har driftställe eller representant, blir likväl skattskyldigt så snart det driver en fullständig rörelse.

Skattefrågan är såvitt angår svenska företags verksamhet i Frankrike reglerad i dubbelbeskattningsavtal av år 1936. Vid rörelsens början skall deklaration ske till fransk myndighet. Vid den skall fogas bolagsordning m. m. Myndigheten fastställer en »skattekvot» med fördelning mellan det svenska bolaget och filialen i Frankrike. Vidare skall utses en ansvarig representant, vanligen en bank, som har att gentemot skattemyndigheterna ansvara för att skatterna erlägges. Före 1936 beskattades ett svenskt bolag i Frankrike för en enligt en sådan skattekvot beräknad andel av den i Sverige utdelade vinsten, oavsett om filialen utvisade vinst. Förutsättning för att tillämpa nuvarande bestämmelser i dubbelbeskattningsavtalet torde i allmänhet vara att vid filialen existerar en bokföring, varav inkomstens storlek tydligt framgår. Existerar ej sådan bokföring, skall vederbörande förvaltningsmyndigheter i de båda länderna träffa överenskommelse om grunderna för fördelningen av beskattningsrätten.

Det fordras franskt valutastillstånd för att utländska bolag skall få teckna aktier eller andelar i fransk juridisk person. De franska valutamyndigheterna inhämtar i sådana fall yttrande från handels- och industriministeriet för att undersöka om den utländska kapitalplaceringen kan leda till icke önskvärd konkurrens på den franska marknaden.

Holland

I princip bedömes enligt den holländska internationella privaträtten en juridisk persons existens enligt reglerna i dess hemlands lag. Den holländska aktiebolagslagstiftningen lämnar större frihet än den svenska.

För upprättande av ett företag — holländskt eller utländskt — uppställs vissa begränsningar. För industri och grosshandel fordras tillstånd; det har visserligen på senare år borttagits som allmän regel, men det kvarstår beträffande ett mycket stort antal varor. Dessutom finnes åtskilliga etableringsföreskrifter beträffande detaljhandeln, småindustrien och hantverksrörelsen (tillstånd av Industri- och handelskammaren). Vissa villkor gäller, såsom angående kreditvärdighet, handelskännedom och yrkesskicklighet. Behovsfaktorn spelar däremot ej någon roll.

Beträffande valutafrågor behandlas utlänningar på samma sätt som holländare.

Italien

En utländsk juridisk person har rätt att driva verksamhet i Italien utan att antaga någon särskild form (filial el. dyl.) för verksamheten. Det stadgas uttryckligen, att utlänning äger åtnjuta de civila rättigheter, som tillkommer egna medborgare, under villkor om ömsesidighet och med förbehåll för i speciallagstiftning givna regler, samt att detta gäller också för utländska juridiska personer. Formellt gäller alltså krav på reciprocitet, men i praktiken lär frågan icke ha ställts på sin spets då det gällt verksamhet från utländsk juridisk persons sida. Utövändet av verksamhet är ej underkastat tillståndsprovning enligt lag eller författning, och speciella tillstånd fordras ej heller utom då polismyndighets tillstånd kräves för viss offentlig verksamhet.

De formella regler som skall iakttagas är beroende av den form, under vilken den utländska juridiska personen skall utöva verksamhet i Italien. För upprättande av filial kräves registrering, ingivande av stiftelseurkund samt offentliggörande av balansräkning och namnen på de personer som bemyndigats företräda företaget. I princip är användandet av utländskt kapital ej begränsat; undantag gäller dock för vissa branscher såsom banker, försäkringsrörelse samt sjö- och luftfartsföretag. Krav på ställande av säkerhet av något slag föreligger ej.

I Italien förekommer fem olika former av bolag. Beträffande aktiebolag gäller för närvarande att minimikapitalet skall vara en miljon lire. Lagen innehåller särskilda regler om förvaltningen samt om upprättande av balansräkning och försättande i likvidation. Bolagsförvaltningen granskas av 3—5 revisorer. I utlandet bildade associationer, som ej motsvarar någon italiensk bolagsform, behandlas i princip såsom aktiebolag. Den rörelseform, som förordas för verksamhet i Italien, är ett självständigt italienskt bolag.

Beskattningsreglerna är i princip desamma för inhemska och utländska företag. I de fall, då utländska bolag driver verksamhet i Italien, finnes en särskild skatt, kallad »skatt på utländska bolags kapital», som motsvarar italienska bolags »försäljningsskatt». Denna utgör för närvarande sex procent av det i Italien insatta kapitalet oberoende av rörelseform. Lagstiftningsarbete pågår för modifiering av vissa bolagsskatter, och det är troligt att i detta sammanhang också utländska bolags beskattning kommer att beröras. Det har uppgivits, att någon olägenhet av att möjlighet saknas för italienskt bolag att i Sverige upprätta filial ej förspors.

Latinamerika

(Argentina, Brasilien, Chile, Mexico, Venezuela, Colombia, Uruguay och Bolivia)¹

Möjligheten att upprätta filialer synes allmänt föreligga och utnyttjas i viss utsträckning av svenska företag för att undvika onödig insyn i moderföretagets rörelse samtidigt som filialerna såsom svenska företag i sin inre organisation ej är underkastade den stats rätt där de är verksamma. Fördelarna med sydamerikanskt dotterbolag i stället för filial visar sig emellertid främst på beskattningens område, där avsevärda skattelättnader eller i vissa fall skattebefrielse medgives för bolagsvinster, som bevisligen avsatts för re-investering i form av lokalkonsolidering eller utvidgning av rörelsen. På utländska företag lägges stundom en särskild utlänningskatt (ex. Chile). Även den goodwill och de ofta ej direkt påvisbara praktiska fördelar av olika slag som ett inhemskt bolag, låt vara med utländska delägare, åtnjuter i Latinamerika i jämförelse med ett utländskt företag anses beaktansvärda.

Svenska företag, som avser att öppna filial i form av ett svenskt avdelningskontor eller dotterbolag i Mexico, skall inregistrera filialen i handelsregistret. Därvid skall konstateras att bestämmelserna i de av företaget åberopade handlingarna ej strider mot mexikansk rätt. Filialen får genom registrering samma rättsliga status som inhemska företag och skall årligen publicera sin balansräkning, vederbörligen granskad av en auktoriserad revisor.

Enligt uppgift kommer för utländska bolags verksamhet i Argentina efter de senaste årens erfarenheter i praktiken endast i fråga antingen att upprätta en självständig filial med ett från moderföretaget avskilt kapital eller att grunda ett självständigt argentinskt bolag med deltagande av moderbolaget.

Nordamerikas förenta stater

I Förenta staterna bosatta utläningar får i princip driva rörelse på samma villkor som amerikanska medborgare. I fråga om rörelse som drives i bolagsform erfordras dock i många delstater att åtminstone en medlem av styrelsen i bolaget är amerikansk medborgare. Utländskt kapital får investeras i Förenta staterna utan någon mera betydelsefull begränsning i vad avser bolagets verksamhet. För att gälla såsom en i Förenta staterna bosatt rörelseidkare måste en utläning ha invandrat till landet. Såsom immigrant betraktas endast person som erhållit invandringstillstånd (immigration visa). En utläning som blott erhållit uppehållstillstånd (visitor's visa) får endast bedriva sådan verksamhet som angivits i hans visum.

Utländskt bolag får öppna filialkontor i Förenta staterna utan särskilt tillstånd av amerikanska myndigheter. Dyligt filialkontor måste dock omedelbart inregistreras. Även i övrigt skall vissa uppgiftsskyldigheter fullgöras, bl. a. till skattemyndigheterna.

De vanligaste bolagsformerna är general partnership och limited partnership, vilka båda närmast motsvarar handelsbolag (kommanditbolag) enligt svensk rätt, samt stock corporation, ungefärligen motsvarande vårt aktiebolag. Utländska bolag som driver verksamhet i Förenta staterna kallas alien eller foreign corporations; såsom alien corporation betecknas endast bolag bildat utomlands, medan foreign corporation är bolag som bildats antingen i annan delstat eller i utlandet. En foreign corporation måste inregistrera sina filialer i varje särskild delstat för att få driva rörelse där.

¹ De uppgifter som här lämnas är delvis hämtade ur en av bankjuristen Sten F. W. Bille i september 1953 utgiven skrift Bolagsbildning och bolagsbeskattning i Latinamerika (Sthlm 1953).

Utländska bolag, som i någon form driver verksamhet i Förenta staterna, jämställas i beskattningshänseende med inhemska bolag. De beskattas således för all nettoinkomst, som härrör från inkomstkälla i landet. Inkomstkälla anses belägen i Förenta staterna, om tillverkningen av varor eller avslutandet av avtal i rörelsen sker där. Det svensk-amerikanska dubbelbeskattningsavtalet äger tillämpning även på alien corporations.

Norge

Aktiebolag som är i vederbörlig ordning stiftat i sitt hemland får under vissa betingelser driva verksamhet i Norge genom en filial (aktiebolagslagen 1910 kap. 9, §§ 86—91). En styrelse skall finnas, om vilkens rätt att förbinda bolaget mot tredje man gäller de regler som finnes för norskt bolag i § 46. Anmälan om filialen skall ske till handelsregistret. Den skall innehålla, förutom vad som är bestämt i lagen om handelsregister m. m., åtskilliga uppgifter om aktierna (§§ 87, 14 och 5) och om aktiekapitalets inbetalning. Även inträffade förändringar, bl. a. om konkurs, skall anmälas. Underlåtenhet att göra anmälan medför att styrelseledamöterna blir personligt och solidariskt ansvariga. Om aktiekapitalet ej är fulltecknat, får endast det tecknade kapitalet anmälas som bolagets aktiekapital (§ 88). Filialen skall på varje dokument, brev eller meddelande använda beteckningen »utländskt aktiesällskap». Sedan upplösning av bolaget beslutats, skall på varje sådan handling till firmanamnet fogas orden »under avveckling» (§ 89). Medlem av styrelsen för ett utländskt aktiebolags filial är gentemot tredje man underkastad samma ansvar för sina handlingar som om han var medlem av ett norskt aktiebolags styrelse (§ 90). Utländska bolag, vilkas samtliga aktier lyder på innehavaren, skall varje år offentliggöra bolagets årsräkenskaper och balans tillika med särskilda årsräkenskaper för filialen. Efterkommes ej denna bestämmelse av bolaget, skall filialens styrelse omedelbart anmäla det till handelsregistret och samtidigt offentliggöra årsräkenskaperna för filialen (§ 91).

Vidare skall bestämmelserna i lagen den 8 mars 1935 om handelsnärings uppfyllas. Denna lag skiljer mellan köpmanshandel, frihandel och försäljning av varor av egen tillverkning. För att filial skall få driva köpmanshandel skall filialens styrelse uppfylla betingelserna för att kunna anses som invånare i riket, d. v. s. att ha uppehållit sig i riket under två år och framdeles vara bosatt där. Frihandel (detaljför säljning) och försäljning av varor av egen tillverkning kan bedrivas utan näringsbrev, men även i detta fall skall samtliga styrelseledamöter vara invånare i riket. Handelsdepartementet kan lämna dispens och villkor kan i samband därmed uppställas. Vad beträffar hantverk kräves hantverksbrev, som kan utfärdas för den som uppehållit sig i landet under ett år och framdeles är där bosatt. Då fråga är om juridisk person, skall »driftsbestyreren» ha hantverksbrev. Det är ej föreskrivet att alla i styrelsen skall ha sådant brev, men om varorna skall säljas, blir bestämmelserna om försäljning av varor av egen tillverkning tillämpliga.

Skatteplikt föreligger i princip endast för egendom som finnes eller rörelse som drives i Norge. Viss skönsmässig prövning sker för att hindra att förtjänst i landet skall undandragas skatt.

Vad beträffar valutafrågor gäller inga särskilda bestämmelser för utländska företag.

Schweiz

En utländsk juridisk person kan öppna filial i Schweiz utan att därför grunda en särskild juridisk person enligt schweizisk rätt. De schweiziska författningarna innehåller en katalog över rättigheter, vilka till en del uttryckligen garanteras endast egna medborgare men till största delen gäller utan inskränkning med hänsyn till nationalitet. I praxis råder dock ej full överensstämmelse härmed. Än tillämpas de i författningarna medgivna individualrättigheterna även på utlänningar, än uppställes regler, att rättigheterna i fråga endast tillkommer egna medborgare under det att utlänningar kan tillerkännas dem endast med stöd av avtal med vederbörande stat. I samband med öppnandet av en filial för ett utländskt företag åligger det arbetsmarknadsmyndigheterna att pröva läget på arbetsmarknaden och landets näringspolitiska intressen. För sådant ändamål har den kantonala »Fremdenpolizei» att inhämta arbetstjänstens yttrande, innan utlänningen erhåller tillstånd att börja verksamheten. Anmälan om filial skall intagas i handelsregistret. En fullmäktig måste finnas med hemvist i Schweiz och rätt att representera företaget. Filialen måste ha samma namn som moderföretaget men kan tillfoga speciell benämning. Firman skall uttryckligen innehålla filialbeteckning. Några speciella föreskrifter för utländska juridiska personer finnes ej utan i princip gäller samma regler som för inhemska företag. Som regel kräves ej reciprocitet då ett utländskt bolag får tillstånd till verksamhet i Schweiz. Lagbestämmelser med avseende på olika behandling av utländska företag med hänsyn till art eller storlek finnes ej.

Den schweiziska rätten känner följande bolagsformer: Kommanditgesellschaft, Kollektivgesellschaft, Aktiengesellschaft, Kommandit-Aktiengesellschaft, Gesellschaft mit beschränkter Haftung samt Genossenschaft. Ett utländskt bolag är i princip underkastat samma bestämmelser som ett schweiziskt aktiebolag. Ingående föreskrifter finnes om aktieteckning, vinst- och förlusträkning, balansräkning, reservfond, bokföring, organisation, likvidation etc. Vad beträffar nationaliteten skall, där styrelsen utgöres av en ensam ledamot, denne vara en i landet bosatt schweizisk medborgare. Finnes flera ledamöter, gäller motsvarande för majoriteten av dem. Undantag kan härvidlag göras i fråga om holdingbolag. Uppfylles ej nämnda föreskrift har handelsregisterföraren att utsätta en frist för åstadkommande av rättelse. Sker ej rättelse, förklaras bolaget upplöst.

Allmängiltiga föreskrifter om ställande av säkerhet för skatter saknas, men möjligheter finnes enligt skattelagarna att säkerställa skatternas betalning. I skattehänseende behandlas schweiziska och utländska bolag lika. Skatteplikt föreligger i princip för all inkomst och förmögenhet, som härrör från verksamhetskälla inom landet.

Spanien¹

Utländska företag får i Spanien driva affärsverksamhet genom köp och försäljning av produkter, men de får ej vara verksamma inom gruvindustrin och över huvud ej driva industriell verksamhet med mindre 3/4 av företaget äges eller kontrolleras av spanska medborgare. Mark för uppförande av fabrik eller lagerlokal kan endast förvärfvas efter tillstånd av finansministeriet.

Vid upprättande av filial i Spanien skall utländskt företag för registrering i handelsregistret ingiva sina stiftelsehandlingar jämte registreringsbe-

¹ Uppgifterna är hämtade ur Industrias PM över arbetsmarknaden och konjunkturläget nr 7/1952.

vis och intyg att företaget är vederbörligen bildat enligt hemlandets rätt. Vidare skall i ansökningen lämnas närmare uppgifter om filialen, dess ledning och verksamhetsområde m. m. samt det kapital som beräknas komma att nedläggas i filialen.

Den vanliga aktiebolagsformen kallas i Spanien *compania anonima*. Därjämte finnes en särform benämnd *compania a responsabilidad limitada* (bolag med begränsad ansvarighet).

Västtyskland

De vanligaste bolagsformerna är *Gesellschaft*, motsvarande vårt handelsbolag (kommanditbolag), *Aktiengesellschaft* (aktiebolag) samt *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (bolag med begränsad ansvarighet).

Den tyska aktiebolagslagen innehåller detaljerade föreskrifter rörande bokföring och fondbildning. Balansräkning skall ingivas till handelsregistret och publiceras i allmän tidning. Bolagets styrelse kontrolleras av ett kontrollråd. Detta, som väljes av bolagsstämman, utser ledamöterna i styrelsen. Till ledamot av rådet och styrelsen kan utses såväl västtyska som utländska fysiska personer. Till följd av gällande valutalagstiftning kräves dock att vederbörande antingen är bosatt i Västtyskland eller där erhållit uppehållstillstånd.

Beträffande utländsk juridisk persons rätt att driva näring i Tyskland har tillstånd i princip krävts av vederbörande riksminister. Bestämmelserna härom i den allmänna lagstiftningen har ej haft stor betydelse, då utländska bolags filialer förekommit mycket sällan och frågorna därom sedan länge prövats av myndigheterna på grund av valutalagstiftningen. Även utländska dotterbolags etablering har varit beroende av denna lagstiftning. Utländska juridiska personer är underkastade vissa inskränkande bestämmelser. Sålunda erfordras exempelvis tillstånd för förvärv av rättigheter med värde överstigande 5 000 DM., jordegendom m. m.

Valutamyndigheternas prövning hänför sig till frågor om bosättning i landet, verksamhetens natur och de ekonomiska förutsättningarna för företaget. Villkor om bokföring och fullgörande av vissa förpliktelser uppställas.

Den juridiska personens hemlands lag torde gälla för en juridisk person, som är verksam i Tyskland, då fråga är om den inre organisationen. En anmälan om filialverksamhet godtages dock ej om den icke motsvarar tvingande tyska grundsatser om missvisande firmabildning etc. Rättshandlingar i Tyskland i förhållande till tyskar eller tyska staten regleras i princip av tysk rätt. Även tysk skatte- och straffrätt är tillämpliga. De offentligrättsliga bokföringsföreskrifterna torde i princip gälla för en utländsk juridisk person.

Enligt det svensk-tyska dubbelbeskattningsavtalet beskattas inkomst av *Gesellschaften* endast i det land, där rörelsens fasta driftställe är beläget. Å *Aktiengesellschaften* och *G. m. b. H.* utgår en särskild bolagsskatt (*Körperschaftsteuer*). Denna skatt drabbar i första hand sådana juridiska personer, som har sitt säte i Tyskland eller vilkas ledning har sitt säte där. Dessa juridiska personer är skattskyldiga för all sin inkomst, vare sig denna härrör från Västtyskland eller från utlandet. Härutöver föreligger en begränsad skattskyldighet för utländska juridiska personer; dessa beskattas för sin inkomst från inkomstkällor i Västtyskland under förutsättning beträffande rörelseinkomst att de därstädes har ett fast driftställe eller ett stadigvarande ombud. — Härjämte bör emellertid uppmärksammas de tyska reglerna om beskattning av s. k. *Organgesellschaften*, ett uttryck som

närmast kan översättas med koncernföretag. Därmed förstås en självständig juridisk person som i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende endast utgör en del av ett annat företag och som därför måste handla efter det härskande företagets anvisningar på samma sätt som en anställd måste efterkomma arbetsgivarens tillsägelser samt förty icke kan handla för egen räkning och på egen risk i förhållande till det härskande företaget. Det är m. a. o. här fråga om moder- och dotterbolag samt liknande koncernförhållanden. Beträffande beskattningen i dylika fall gäller bl. a. att om moderbolaget har sitt säte i Västtyskland men dotterbolaget i annan stat, anses dotterbolaget ha sitt hemvist hos moderbolaget. På motsvarande sätt behandlas det fall, då en i Västtyskland bosatt person behärskar ett utländskt bolag. Härav anses följa, att dotterbolagets vinst skall beskattas i Västtyskland. I motsatt fall, då moderföretaget eller den person som äger företaget är bosatt utomlands men dotterbolaget har sitt säte i Västtyskland, beskattar man moderföretaget för dess genom dotterbolaget erhållna vinst; eventuellt beskattar man även dotterbolaget för denna del av moderbolagets vinst.

Den del av vinsten, som genom utdelning å aktier i svensk hand hemföres till Sverige, blir dubbelbeskattad. Den dubbelbeskattning som uppkommer genom att skatt uttages genom avdrag vid källan (kupongskatt) har nämligen undantagits från dubbelbeskattningsavtalets bestämmelser. Följden härav är att utdelningarna kommer att drabbas av dels den västtyska kupongskatten (Kapitalertragssteuer) med 25 procent, dels ock svensk statlig och kommunal inkomstskatt.

Även för Aktiengesellschaften och G. m. b. H. utgår förmögenhetsskatt (Vermögenssteuer). Denna skatt drabbar både fysiska och juridiska personer.

Österrike¹

Utländska bolag får öppna filialkontor eller dotterbolag i Österrike utan särskilt tillstånd men inregistrering skall ske i handelsregistret. För utländska aktiebolag måste dock tillstånd sökas, i regel hos handelsministeriet, för drivande av industriell eller annan verksamhet. De österrikiska formerna av aktiebolag är Aktiengesellschaft och G. m. b. H.

¹ Uppgifterna är hämtade ur Industrias PM över arbetsmarknaden och konjunkturläget nr 10/1952.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 februari 1955.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LECH,
REGNER,
GÖSTA LIND,
regeringsrådet LORICHS.

Enligt lagrådet den 30 december 1954 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 12 november 1954, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omnämnda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket;
- 2) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar; samt
- 4) lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet fördragits av e. o. hovrättsassessorn I. Ulveson.

Lagrådet yttrade:

Förslaget till lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket

Rubriken

I den föreslagna rubriken har begränsningen av lagens tillämplighetsområde till att avse endast bolag och ekonomiska föreningar ej kommit till uttryck. Av praktiska skäl är det emellertid fördelaktigt, om redan ur rubriken kan utläsas att det ej är fråga om rätt för andra juridiska personer än de nyssnämnda. Vidare har benämningen juridisk person, vilken ej förekommer i lagtexten, en viss teoretisk anstrykning. Med hänsyn härtill synes det vara en fördel, om denna benämning kan undvikas även i rubriken. Lagrådet vill därför förorda, att lagen erhåller rubriken Lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket.

1 §

Departementschefen har framhållit, att tillstånd för utländskt företag att här i riket idka näring genom filial i regel bör gälla tills vidare och sålunda utan någon tidsbestämning. Vidare har departementschefen uttalat, att det torde ligga i koncessionens natur att den kan i administrativ ordning återkallas utan att särskild bestämmelse därom meddelats. Härmed torde ha avsetts att ge uttryck för den uppfattningen, att tillstånd varom nu är fråga även utan stöd i uttrycklig lagbestämmelse kan återkallas oavsett om tillståndet beviljats tills vidare eller för bestämd tid. Det synes icke finnas anledning till erinran mot denna uppfattning. Icke minst med hänsyn till att koncessionen gäller utländskt rättssubjekt synes det likväl i klarhetens intresse önskvärt att rätten att återkalla densamma kommer till tydligt uttryck i lagen.

4 §

Enligt bestämmelser i förevarande paragraf, som delvis utformats efter förebild i 5 § lagen den 9 juni 1950 om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, skall det utländska företaget i alla av filialens verksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden lyda under svensk lag samt ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse. Bestämmelserna innebära, enligt vad i remissprotokollet anförts, att företaget är underkastat svensk lag såväl i civilrättsliga hänseenden som i fråga om föreskrifter av social och politirättslig art.

Med begränsningen till rättsförhållanden som härflyta av filialens verksamhet i riket torde åsyftas att inskränka tvånget att tillämpa svensk lag på civilrättens område till rättsförhållanden som direkt falla inom området för den näringsverksamhet avseende Sverige som företaget här bedriver, eller sålunda, i allt fall i huvudsak, till att omfatta rättshandlingar som här ingås med i riket domicilierade svenska eller utländska rättssubjekt. Att en dylik begränsning stadgas synes motiverat; det torde icke föreligga anledning att företaget, om det i anslutning till den svenska verksamheten genom filialen också bedriver handel eller annan näring på utlandet, skall vara underkastat svensk lag även beträffande dithörande rättsförhållanden.

I fråga om skyldigheten för företaget att underkasta sig svensk social och politirättslig lagstiftning — därest i tydlighetens intresse uttrycklig föreskrift därom anses böra meddelas — bör däremot icke gälla någon motsvarande begränsning utan torde bestämmelsen böra avse filialens verksamhet över huvud.

Rörande företagens skyldighet att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande läser stadgande icke erfordras såvitt angår sistnämnda lagstiftning. De föreslagna bestämmelserna om skyldigheter i dessa hänseenden torde därför böra anknytas till stadgandet om tillämpning av svensk civillag och erhålla samma begränsning som detta. Med bestämmelserna avses naturligen icke att förhindra tillämpning av skiljeavtal.

Under hänvisning till det sagda hemställer lagrådet att förevarande paragrafs lydelse jämkas därhän, att det utländska företaget skall i vad angår filialen ställa sig svensk lag och författning till efterrättelse, samt att företaget i alla av filialens näringsverksamhet här i riket härflytande rättsförhållanden skall lyda under svensk lag samt vara pliktigt att svara inför svensk domstol och underkasta sig svensk myndighets avgörande.

13 §

Enligt 5) i paragrafens första stycke kan ett misslyckat utmätningförsök leda till filialens avförande ur registret. En sådan påföljd synes dock icke böra inträda, därest borgenären efter utmätningförsöket erhållit full betalning. Då detta icke klart framgår av den föreslagna lagtexten, torde denna böra förtydligas härutinnan. — Stadgandet angiver, att borgenären skall vara här bosatt. Emellertid synes det knappast finnas skäl att utesluta annan borgenär, om hans fordran, såsom stadgandet tillika förutsätter, grundar sig på filialens verksamhet och utmätningförsöket avsett tillgångarna här i riket.

I andra stycket hava sammanförts dels stadganden om skyldighet att göra anmälan i fallen under 1) och 2), dels stadganden om behörighet att göra anmälan. I klarhetens intresse synes skillnad böra göras mellan dessa olika slag av stadganden.

I enlighet med det anförda synas följande ändringar vara att förordas. Stadgandet under 5) i första stycket torde böra erhålla den innebörden, att om vid försök till utmätning av företagets tillgångar här i riket för fordran, som grundar sig på filialens verksamhet, borgenären icke erhållit full betalning och fordringen ej heller sedermera guldits, filialen skall på anmälan avföras ur registret. I andra stycket synes böra stadgas, att det åligger verkställande direktören att göra anmälan om förhållanden som avses under 1) och 2), samt att anmälan må göras, i dessa fall av behörig representant för det utländska företaget, i fall som under 3) sägs av den vars rätt är beroende av att någon finnes som äger företräda företaget med avseende å filialen, i fall som under 4) sägs av vederbörlig statlig eller kommunal myndighet samt i fall som under 5) sägs av borgenären.

Lagrådet hemställer, att lagtexten måtte ändras i överensstämmelse härmed.

14 §

Stadgandet i paragrafens första stycke, att det utländska företagets rätt att idka näring här i riket upphör om filialen avföres ur registret, synes böra tolkas så, att rätten icke upphör förr än laga kraftäggande beslut om avförandet föreligger. Då detta läser följa av allmänna regler, torde uttrycklig föreskrift därom ej vara erforderlig.

Beslut av registreringsmyndigheten om anstånd med avregistrering under en avvecklingstid torde regelmässigt komma att fattas i samband med själva avregistreringsbeslutet. Fråga om beviljande av anstånd torde emel-

lertid även kunna uppkomma efteråt, exempelvis genom att förlängt anstånd begäres. Det synes önskvärt att andra stycket omredigeras så att därav tydligare framgår att besvärsmått föreligger jämväl i dylikt fall.

Straffbestämmelser

Förslaget upptager icke någon straffpåföljd för det fall att utländsk juridisk person här i riket idkar näring utan tillstånd. Att någon straffsanktion ej meddelats för detta fall torde sammanhånga med att enligt gällande rätt förfarandet icke är straffbelagt. Näringsfrihetsförordningens bestämmelser om ansvar för obehörigt idkande av näring anses nämligen rikta sig allenast mot fysisk person, svensk eller utlänning, som bedriver verksamheten för egen räkning eller som kommissionär för näringsidkaren.

Emellertid kan den nuvarande ordningen, även om praktiska olägenheter av betydelse icke yppats, näppeligen anses rationell. Om utländskt rättssubjekt obehörigen driver näringsverksamhet här i landet, kan det tydligen finnas lika stor anledning att inskrida med straff när rättssubjektet är ett bolag eller en förening som när det är en fysisk person, låt vara att i förra fallet straffhotet ej kan riktas mot bolaget eller föreningen utan måste avse den eller de fysiska personer i ansvarig ställning genom vilkas förfaranden verksamheten försiggått.

Efter förevarande lagförslags upphöjande till lag skulle det oegentliga i att straffsanktion saknas otvivelaktigt komma att framtråda starkare än för närvarande. Först genom denna lag blir det otvetydigt att utländsk juridisk person ej äger rätt att idka näring här i landet utan särskilt tillstånd. Vidare skulle det efter lagens ikraftträdande kunna inträffa att utländskt företag som fått avslag på ansökan om sådant tillstånd det oaktat igångsätter verksamheten. Om straff ej skulle kunna ådömas den därför ansvarige, måste detta vid jämförelse med näringsfrihetsförordningens ansvarsbestämmelser framstå som anmärkningsvärt. Egendomligt skulle det också te sig, om den som omhändertog ledningen av utländskt bolags eller utländsk förenings utan tillstånd drivna rörelse ej skulle utsätta sig för någon straffpåföljd medan däremot, ifall tillstånd erhållits, underlåtenhet att anmäla filialen för registrering skulle ådraga honom ansvar.

På grund av det anförda hemställes att i förslaget upptages ett stadgande om ansvar för det fall att utländsk juridisk person här i riket idkar näring utan att äga rätt därtill. Emellertid kan det knappast tänkas att andra utländska juridiska personer än bolag och ekonomiska föreningar finna anledning att här driva näringsverksamhet. Med hänsyn härtill och då det ur lagteknisk synpunkt framstår som en fördel, om straffbestämmelsen avser samma slag av juridiska personer som lagens bestämmelser i övrigt, torde den böra inskränkas till att gälla bolags och ekonomisk förenings verksamhet. Bestämmelsen bör rikta sig mot den som driver verksamheten för bolagets eller föreningens räkning, och straffet torde böra bestämmas till dagsböter, varigenom påföljden blir densamma som enligt

näringsfrihetsförordningen drabbar utlänning, vilken obehörigen här i riket idkar näring för egen räkning. Stadgandet synes böra utgöra en särskild paragraf och placeras närmast före de i förslaget upplagna straffbestämmelserna. Härav föranledes omnumrering av nuvarande 18—21 §§.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Harriet Stangenberg

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1955.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ericsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de till lagrådet den 12 november 1954 remitterade förslagen till

- 1) lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket;
- 2) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar; samt
- 4) lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Lagrådet har i sitt utlåtande icke gått in på de principiella grunderna för den föreslagna lagstiftningen om rätt för juridisk person att driva näring här i riket och har alltså lämnat dessa grunder utan erinran.

Det mest betydelsefulla spörsmål som beröres i utlåtandet gäller, huruvida i förslaget bör upptagas ett stadgande om ansvar för det fall att utländsk juridisk person här i riket idkar näring utan att äga rätt därtill. De skäl lagrådet åberopat till stöd för en sådan bestämmelse synes övertygande, och mot vad lagrådet anfört om bestämmelsens närmare utformning finner jag icke anledning till erinran. Lagförslaget har därför på denna punkt omarbetats i enlighet med lagrådets hemställan.

De erinringar lagrådet framställt i fråga om 1, 4, 13 och 14 §§ samt beträffande det ifrågavarande lagförslagets rubrik avser väsentligen spörsmål av mera formell art. Även dessa påpekanden har jag funnit böra beaktas.

Utöver vad som framgår av det anförda har vissa redaktionella jämkningar vidtagits dels i de till lagrådet remitterade förslagen till lag om rätt för utländsk juridisk person att driva näring här i riket och till lag angående ändring i aktiebolagslagen, dels i det i statsrådsprotokollet för den 12

november 1954 omförmälda förslaget till förordning om tillägg till näringsfrihetsförordningen.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte dels föreslå riksdagen att antaga i enlighet med det föregående omarbetade förslag till

1) lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket;

2) lag angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

3) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar;

4) lag angående ändring i lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar; samt

5) förordning om tillägg till förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet,

dels inhämta riksdagens yttrande över det i statsrådsprotokollet för den 12 november 1954 omförmälda förslaget till

6) förordning angående ändrad lydelse av § 6 förordningen den 26 maj 1922 (nr 383) om luftfart.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Blom